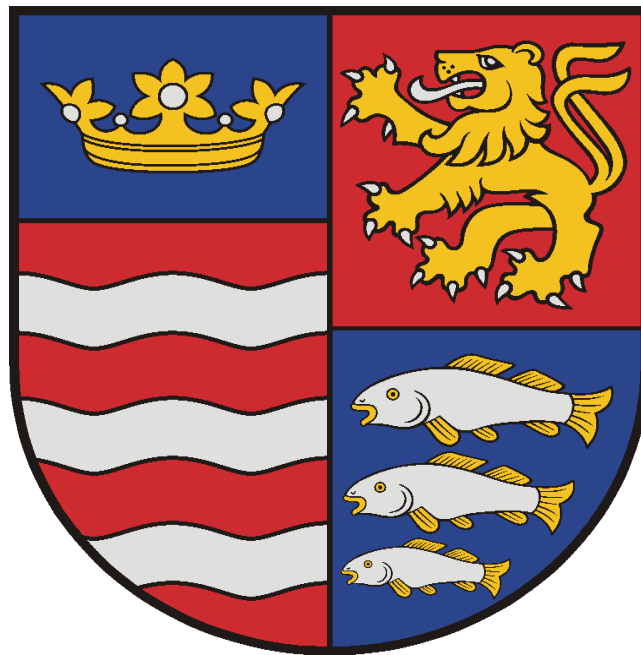

Správa o hodnotení

vplyvu Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 –2015 na životné prostredie

spracovaná podľa zákona NR SR č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní
vplyvov na životné prostredie

Obstarávateľ: Prešovský samosprávny kraj
Zhotoviteľ: Slovenská agentúra životného prostredia

Prešov
jún 2011

OBSAH

I. Základné údaje o obstarávateľovi	3
1. Označenie	3
2. Sídlo	3
3. Oprávnený zástupca obstarávateľa	3
II. Základné údaje o strategickom dokumente	4
1. Názov	4
2. Územie	4
3. Dotknuté obce	4
4. Dotknuté orgány	4
5. Schvaľujúci orgán	6
6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným strategickým dokumentom	6
III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia	10
1. Súčasný stav životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument bude realizovať	10
2. Vzťah k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam	38
3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené	39
4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu	45
5. Environmentálne ciele vrátane zdravotných cieľov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu	51
IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu na životné prostredie vrátane zdravia	53
1. Významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a na zdravie	53
V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie	62
1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplývať z realizácie strategického dokumentu	62
VI. Dôvody pre výber zvažovaných alternatív a popis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napríklad technické nedostatky alebo neurčitosti	67
VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie	69
VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie	72
IX. Netechnické zhrnutie poskytnutých informácií	73
X. Informácia o ekonomickej náročnosti	77

Príloha č. 1 – Vybrané mapy Environmentálnej regionalizácie SR (Mapy 1 – 19)

I. Základné údaje o obstarávateľovi

1. Označenie

Prešovský samosprávny kraj

2. Sídlo

Nám. Mieru č. 2
080 01 Prešov

3. Oprávnený zástupca obstarávateľa

Meno: MUDr. Peter CHUDÍK
Adresa: Prešovský samosprávny kraj
Nám. Mieru č. 2, 080 01 Prešov
Tel.: 051/70 81 102
Fax: 051/70 81 100
E-mail: predseda@vucpo.sk

Poverená osoba

Meno: Mgr. Rudolf ŽIAK
Adresa: Prešovský samosprávny kraj
Odbor regionálneho rozvoja
Nám. Mieru č. 2, 080 01 Prešov
Tel.: 051/ 70 81 502
Fax: 051/ 70 81 100
E-mail: rozvoj@vucpo.sk

II. Základné údaje o strategickom dokumente

1. Názov

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015 (ďalej len PHSR PSK)

2. Územie

Štát: Slovenská republika

Kraj: Prešovský

Okres: Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Prešov, Sabinov, Snina, Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník, a Vranov n/T.

Obec: Všetky mestá a obce na území Prešovského kraja

3. Dotknuté obce

Pôsobnosť strategického dokumentu je pre Prešovský kraj. PHSR PSK nemá presne určený územný priemet jednotlivých opatrení, za dotknuté obce možno považovať všetky obce nachádzajúce sa na území Prešovského kraja.

4. Dotknuté orgány

Dotknutými orgánmi sú všetky subjekty, orgány verejnej správy, ktorých záväzný posudok, súhlas, stanovisko alebo vyjadrenie k PHSR PSK vydávané podľa osobitných predpisov podmieňuje povolenie, alebo ktorých vyjadrenie sa vyžaduje pred jeho prijatím alebo schválením. Vzťahuje sa teda hlavne na subjekty národnej a regionálnej úrovne so sídlom alebo pôsobnosťou na území Prešovského kraja a to najmä:

- Ministerstvo životného prostredia SR, Nám. Ľ. Štúra 1, 81235 Bratislava I
- Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Dobrovičova 12, 812 66 Bratislava
- Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Nám. slobody č. 6, 810 05 Bratislava
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Stromová 1, 813 30 Bratislava
- Ministerstvo hospodárstva SR, Mierová 19, 827 15 Bratislava 212
- Ministerstvo financií SR, Štefanovičova 5, 817 82 BRATISLAVA
- Ministerstvo vnútra SR, Pribinova 2, 81272 Bratislava
- Ministerstvo obrany SR, Kutuzovova 8, 83247 Bratislava 3
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Špitálska 4, 81643 Bratislava
- Ministerstvo kultúry SR, Nám. SNP 33, 813 31 Bratislava I
- Ministerstvo zdravotníctva SR, Limbová 2, 83752 Bratislava 37
- Krajský úrad životného prostredia v Prešove, Nám. mieru 2, 080 01 Prešov
- Krajský stavebný úrad v Prešove, Nám. mieru 3, 080 01 Prešov
- Krajský pozemkový úrad v Prešove, Masarykova 10, 080 01 Prešov
- Krajský lesný úrad v Prešove, Masarykova 10, 080 01 Prešov
- Krajský úrad pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie v Prešove, Nám. mieru 2, 080 01 Prešov
- Krajský pamiatkový úrad v Prešove, Hlavná 115, 080 01 Prešov
- Krajské riaditeľstvo policajného zboru Prešov, Štúrova 7, 080 01 Prešov

- Úrad pre reguláciu železničnej dopravy, Miletičova 19,82005 Bratislava
- Regionálne úrady verejného zdravotníctva s pôsobnosťou v Prešovskom kraji
- Národná diaľničná spoločnosť, a.s. Mlynské Nivy 45, 821 09 Bratislava
- ŽSR, Správa železničnej infraštruktúry, Kašárske nám. 11, Košice
- Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., Ďumbierska 14, 040 01 Košice
- Železnice SR, Klemensova 8, 813 61 Bratislava
- Železničná spoločnosť Slovensko, a.s., Železničná 1,041 79 Košice
- Železničná spoločnosť Cargo Slovakia, a.s., Železničná 1, 041 79 Košice,
- Letisko POPRAD - TATRY, a.s., Na letisko 100,05898 Poprad
- Letecký úrad SR, Úsek letísk a leteckých poz. zariad. - odbor letísk, Letisko M. R. Štefánika, 825 05 Bratislava
- Východoslovenská vodárenská spoločnosť a.s. Komenského 50, 042 48 Košice
- Podtatranská vodárenská spoločnosť a. s., Hraničná 17, 058 89 Poprad
- Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., OZ Košice, Ďumbierska 14,04159 Košice
- Východoslovenská energetika a. s., Mlynská 31,04291 Košice
- Východoslovenská distribučná, a.s., Mlynská 31, 042 91 Košice
- Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a.s., Mlynské Nivy 59/A, 824 84 Bratislava
- Slovenský plynárenský priemysel, a. s. Bratislava, Mlynské Nivy 44/A, 825 II Bratislava
- Slovenský plynárenský priemysel, a. s., OZ Košice, Moldavska cesta 12,040 II Košice
- Slovenský plynárenský priemysel, a. s., OZ, Plynárenská 4, 071 01 Michalovce
- Slovenský plynárenský priemysel, a. s., OZ, Kežmarská 3524/9, 058 01 Poprad
- Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, Mlynská Dolina I, 817 04 Bratislava II
- Hlavný banský úrad, Kammerhofská 25,96950 Banská Štiavnica
- Obvodný banský úrad, Timonova 23,041 57 Košice
- Obvodný banský úrad, Markušovská cesta 1, 05280 Spišská Nová Ves
- Štátna ochrana prírody SR, Lazovná I, P. O. Box 5, 974 01 Banská Bystrica
- Slovenská agentúra životného prostredia, CPPEZ Prešov, Sabinovská 3, 080 01Prešov
- Správa a údržba ciest PSK, Jesenná 14,080 01 Prešov
- Košický samosprávny kraj, Námestie Maratónu mieru 1,04266 Košice
- Žilinský samosprávny kraj, Komenského 48,01109 Žilina
- Banskobystrický samosprávny kraj, Námestie SNP 23, 974 01 Banská Bystrica
- Prešovský samosprávny kraj, Námestie mieru 2, 080 01 Prešov
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Dlhý rad 17,08571 Bardejov
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Kukorelliho 1,06670 Humenné
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Dr. Alexandra 61, 060 01 Kežmarok
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Nábřežie Jána Pavla II. 439/16, 058 01 Poprad
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Slovenská 87, 080 28 Prešov
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Farbiarska 57, 064 01 Stará Ľubovňa
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Hlavná 26, 091 01 Stropkov
- Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Námestie Slobody 5, 093 22 Vranov nad Topľou
- Obvodný úrad životného prostredia Prešov, Nám. mieru 2, 081 92 Prešov
- Obvodný úrad životného prostredia Bardejov, Dlhý rad 16, 085 01, Bardejov
- Obvodný úrad životného prostredia Humenné, Kukorelliho 1, 066 01 Humenné
- Obvodný úrad životného prostredia Kežmarok, Huncovská 1, 060 01 Kežmarok
- Obvodný úrad životného prostredia Poprad, Partizánska 690/87, 058 01 Poprad
- Obvodný úrad životného prostredia Stará Ľubovňa, Prešovská 3, 064 01 Stará Ľubovňa
- Obvodný úrad životného prostredia v Stropkove, Šarišská 148, 091 01 Stropkov
- Obvodný úrad životného prostredia Vranov n/T, Nám. slobody 5, 093 01 Vranov n. Topľou
- Mestá a obce na území Prešovského kraja

5. Schvaľujúci orgán

Zastupiteľstvo Prešovského samosprávneho kraja

6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným strategickým dokumentom

PHSR PSK predstavuje pomerne rozsiahly strednodobý programový dokument rozvoja kraja na roky 2008 – 2015 spracovaný v zmysle § 9 Zákona č.539/2008 Z. z. „O podpore regionálneho rozvoja“. Štruktúra strategického dokumentu a obsahová náplň jednotlivých kapitol vychádzajú z tohto zákona ako aj z metodických pokynov pre vypracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja vydaných Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR. Dokument je v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v Národnej stratégii regionálneho rozvoja SR.

6.1. Obsah PHSR PSK a hlavné ciele

Obsah a popis PHSR PSK - Štruktúra strategického dokumentu a obsahová náplň jednotlivých kapitol vychádzajú z tohto zákona ako aj z metodických pokynov pre vypracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja vydaných Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR. Dokument je v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v Národnej stratégii regionálneho rozvoja SR, nemá presne určený územný priemet jednotlivých opatrení. Keďže ide o veľmi široký záber jednotlivých priorít je vysoká pravdepodobnosť, že dotknutými obcami je všetkých 666 obcí Prešovského kraja.

PHSR PSK určuje hlavné smery rozvoja územia Prešovského kraja do roku 2015, je nástrojom pre vykonávanie podpory regionálneho rozvoja, ktorého cieľom je zvyšovanie regionálnej konkurencieschopnosti, znižovanie nežiaducej regionálnej rozdielnosti pri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja regiónov. Poskytuje komplexný pohľad (analýzu) na súčasný stav hospodárskej a sociálnej situácie kraja a na stanovenie rozvojových priorít a stratégií.

Textová časť dokumentu sa člení do 4 základných častí:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja PSK na obdobie 2008-2015, ktorý obsahuje:

- 1 Metodika procesu prípravy PHSR PSK na obdobie 2008 – 2015
- 2 Východiska pre zostavenie stratégie PHSR PSK
- 3 Rozvojové smerovanie Prešovského kraja do roku 2015
- 4 Stratégia rozvoja Prešovského kraja
- 5 Akčný plán
- 6 Návrh manažmentu PHSR PSK
- 7 Zoznam príloh

Príloha A - Popis súčasného stavu v Prešovskom kraji, ktorá obsahuje:

- I. Základná charakteristika kraja
- II. Makroekonomická analýza
 1. Rozvojový potenciál
 2. Ekonomická výkonnosť
 3. Trh práce
- III. Socio-ekonomická analýza
 1. Hospodárstvo

2. Cestovný ruch
3. Školstvo a vzdelávanie
4. Sociálne zabezpečenie
5. Zdravie a zdravotnícka starostlivosť
6. Marginalizované rómske komunity v Prešovskom kraji
7. Regionálna kultúra
8. Šport
9. Infraštruktúra
10. Technická infraštruktúra
11. Životné prostredie, krajina a prírodné zdroje

Príloha B - Analýza problémov v prioritných oblastiach rozvoja Prešovského kraja, ktorá obsahuje:

- 1 Rozvoj podnikania
- 2 Rozvoj cestovného ruchu
- 3 Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana
- 4 Ochrana vôd
- 5 Využívanie obnoviteľných zdrojov energie
- 6 Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva
- 7 Rozvoj dopravnej infraštruktúry
- 8 Rozvoj informatizácie
- 9 Skvalitnenie stredného odborného školstva
- 10 Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti
- 11 Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít
- 12 Zlepšenie ponuky sociálnych služieb
- 13 Špecializácia a modernizácia nemocníc
- 14 Rozvoj regionálnej kultúry
- 15 Šport pre všetkých

Príloha C - Stratégia rozvoja Prešovského kraja do úrovne aktivít, ktorá obsahuje:

1. Prioritná téma: Rozvoj podnikania
2. Prioritná téma: Rozvoj cestovného ruchu
3. Prioritná téma: Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana
4. Prioritná téma: Ochrana vôd
5. Prioritná téma: Využívanie obnoviteľných zdrojov energie
6. Prioritná téma: Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva
7. Prioritná téma: Rozvoj dopravnej infraštruktúry
8. Prioritná téma: Rozvoj informatizácie
9. Prioritná téma: Skvalitnenie stredného odborného školstva
10. Prioritná téma: Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti
11. Prioritná téma: Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít
12. Prioritná téma: Zlepšenie ponuky sociálnych služieb
13. Prioritná téma: Špecializácia a modernizácia nemocníc
14. Prioritná téma: Rozvoj regionálnej kultúry
15. Prioritná téma: Šport pre všetkých

Účel a cieľ Stratégie - PHSR PSK predstavuje strednodobý programový dokument rozvoja kraja na roky 2008 – 2015 spracovaný v zmysle § 9 Zákona č.539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja, s pôsobnosťou pre územie Prešovského kraja, ktorý konkretizuje strategické ciele a rozvojové aktivity formou konkrétnych opatrení a stanovuje návrh spôsobov financovania a implementácie.

Hlavným cieľom PHSR PSK je jeho realizácia, čiže dosiahnutie cieľov stanovených v návrhovej časti PHSR PSK prostredníctvom realizácie príslušných tém, opatrení, projektov a programov.

6.2. VZŤAH PHSR PSK K INÝM STRATEGICKÝM DOKUMENTOM

PHSR PSK na obdobie 2008 – 2015 je dôležitou súčasťou sústavy strategických a programových dokumentov podpory regionálneho rozvoja, ktorú tvoria dokumenty doteraz spracované nie len na úrovni kraja, ale i na úrovni Slovenskej republiky a Európskej Únie, vrátane dokumentov určujúcich pravidlá pre čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Uvedený dokument plní predovšetkým úlohu koordinačného a podkladového koncepčného materiálu, s veľmi obmedzenou možnosťou priamo finančne podporovať implementáciu definovaných špecifických cieľov a opatrení. Pre realizáciu jednotlivých opatrení, resp. aktivít PHSR PSK je predpoklad, že individuálne projekty budú čerpať podporu z finančných zdrojov mimo rámec PHSR PSK (štrukturálne fondy EÚ a ďalšie národné a medzinárodné dotačné tituly a grantové programy). Je samozrejmé, že z tohto dôvodu je kľúčový vzťah PHSR PSK najmä k tým strategickým dokumentom, v rámci implementácie ktorých bude prideľovaná finančná podpora pre individuálne projekty (sektorové programy a regionálny operačný program pre štrukturálne fondy EÚ a ďalšie). Z uvedeného je tiež zrejmé, že projekty naplňujúce ciele a opatrenia PHSR PSK realizované s podporou z niektorých zdrojov mimo rozpočet Prešovského samosprávneho kraja, budú musieť spĺňať kritéria a podmienky (vrátane tých týkajúcich sa ochrany životného prostredia) stanovené v rámci implementačných pravidiel danej koncepcie, resp. dotačného titulu. Pre projekty naplňujúce ciele a opatrenia PHSR PSK bude teda prínos existencie tohto dokumentu spočívať najmä v tom, že bude môcť vo svojich žiadostiach o podporu z dostupných dotačných titulov preukázať súlad svojich projektových zámerov s hlavným koncepčným dokumentom Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015.

Vzhľadom k svojmu mnohostrannému obsahu a zameraniu má PHSR PSK vzťah k mnohým koncepciám na národnej i krajskej úrovni, predovšetkým v oblasti regionálneho rozvoja, ale i z iných oblastí. V tejto súvislosti je nižšie uvedený stručný prehľad relevantných strategických dokumentov, ktoré boli vzaté do úvahy pri spracovaní PHSR PSK a posúdení jeho vplyvu na životné prostredie a ktorých ciele a priority boli v PHSR PSK zohľadnené a zároveň boli využité v rámci vyhodnotenia vplyvov PHSR PSK na životné prostredie.

Koncepcie a programové dokumenty na medzinárodnej a národnej úrovni:

- Lisabonská stratégia EÚ
- Európa 2020
- Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti
- Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky
- Stratégia rozvoja konkurencieschopnosti Slovenska do r. 2010 (schválená uznesením vlády SR č. 140/2005) a Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do r. 2010 – Akčné plány (schválené uznesením vlády SR č. 557/2005)
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001
- Národný program reforiem SR na r. 2006 – 2008 (schválený uznesením vlády SR č. 797/2005)
- Národná stratégia ochrany biodiverzity na Slovensku (schválená uznesením vlády SR č. 231/1997 a Národnej rady SR č. 676/1997) a Aktualizovaný akčný plán pre implementáciu Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku na r. 2003 – 2010 (schválený uznesením vlády SR č. 1209/2002)
- Koncepcia ochrany prírody a krajiny (schválená uznesením vlády SR č. 471/2006)

- Národný strategický referenčný rámec na programové obdobie 2007-2013
- Operačné programy pre cezhraničnú spoluprácu
- Národný strategický plán rozvoja vidieka Slovenskej republiky pre programové obdobie 2007-2013
- Program rozvoja vidieka Slovenskej republiky
- Národný strategický plán rozvoja rybného hospodárstva
- Stratégia rozvoja dopravy Slovenskej republiky do roku 2020
- Rozvoj verejnej osobnej dopravy
- Koncepcia rozvoja bytovej výstavby
- Dlhodobá koncepcia bývania pre marginalizované skupiny obyvateľstva a model jej financovania
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky
- Inovačná stratégia Slovenskej republiky na roky 2007 až 2013
- Energetická politika Slovenskej republiky
- Prognóza OZE do roku 2020
- Národný akčný plán pre energiu z obnoviteľných zdrojov
- Koncepcia energetickej efektívnosti Slovenskej republiky
- Politika štátnej podpory malého a stredného podnikania
- Koncepcia štátnej politiky zdravia Slovenskej republiky
- Strednodobá koncepcia rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike SOLIDARITA – INTEGRITA – INKLÚZIA 2008 – 2013
- Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013
- Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike
- Národný program pre učiace sa regióny
- Stratégia celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva

Rozvojové dokumenty na krajskej úrovni:

- Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja v znení neskorších zmien a doplnkov
- Koncepcia rozvoja škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja na roky 2003 – 2012
- Strategický akčný plán zamestnanosti Prešovského samosprávneho kraja
- Rozvojový plán Slovensko – Východ
- Integrovaná štúdia podmienok ďalšieho rozvoja regiónu Východné Slovensko
- Regionálna rozvojová stratégia Inovačného partnerského centra
- Územná prognóza regiónu Prešov – disponibilnosť územia pre vstup investorov

III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia

1. Súčasný stav životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument bude realizovať

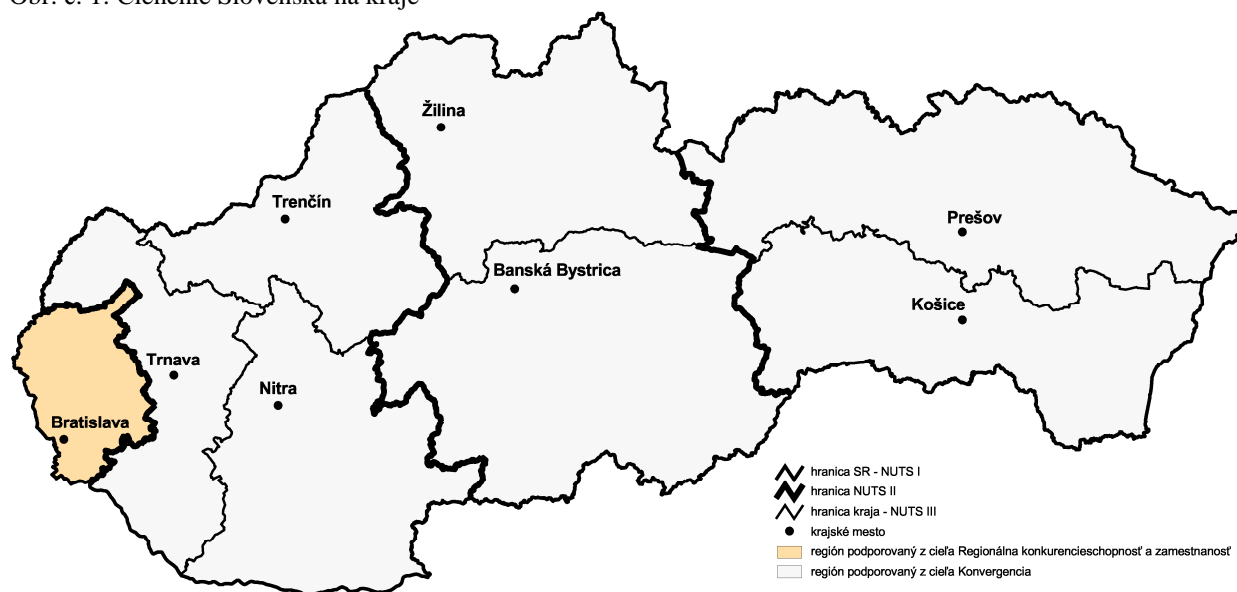
1.1. Základné informácie o území

Prešovský kraj sa nachádza na severovýchode Slovenska zaberajúc územie z historicky formovaných regiónov a to horného Spiša a časti stredného Spiša, z horného Zemplína a takmer celého Šariša. Osídlenie v týchto regiónoch sa formovalo na základe prírodných daností, ekonomických výrobných podmienok a v priamych súvislostiach na európske obchodné trasy prepájajúce Balkánsky polostrov s pobaltskými krajinami. Územie kraja má zhruba obdĺžnikový tvar s dlhšou osou v smere západ – východ v dĺžke približne 196 km, maximálna šírka v smere sever – juh je okolo 74 km. Severnú hranicu tvorí dlhá štátna hranica s Poľskou republikou (cca 360km), vo východnej časti kraj hraničí s Ukrajinou republikou (cca 38 km), v južnej časti susedí s Košickým krajom a v západnej so Žilinským krajom a Banskobystrickým krajom.

Reliéf kraja je značne členitý. Najvyšším bodom je Gerlachovský štít /2 655 m nad morom/, najnižšie položené miesto je pri výtoku rieky Ondavy z kraja v katastri obce Nižný Hrušov /105 m nad morom/. Relatívny výškový rozdiel predstavuje 2 550 m.

Svojou rozlohou 8 974 km² zaberá 18,3% územia Slovenskej republiky a je jej druhým najväčším krajom, pričom počet tu žijúcich obyvateľov k 31. 12. 2010 predstavoval 14,9 % (809 443 obyvateľov) z celkového počtu obyvateľov Slovenskej republiky. Rozlohou najväčšími sú okresy Poprad, Bardejov a Prešov, plošne najmenšími sú okresy Levoča, Stropkov a Medzilaborce. Počtom obyvateľov vysoko prevyšujú ostatné okresy Prešov a Poprad, najmenej zaľudnené sú okresy Medzilaborce a Stropkov (1., resp. 4. miesto v rámci SR). Len okresy Prešov a Sabinov prevyšujú celoslovenský priemer v hustote obyvateľstva, okres Poprad prevyšuje celokrajský priemer, ostatné okresy sú pod oboma týmito hodnotami. V kraji sa nachádza 666 obcí (najviac v rámci SR – 23,2 %), z toho je 23 miest. Z celkového počtu obyvateľov žije 54,3 % v mestách (krajské mesto Prešov obýva takmer 100 tisíc obyvateľov).

Obr. č. 1: Členenie Slovenska na kraje

Z celkového počtu sídel až 92,9 % tvoria sídla do 1 999 obyvateľov, z ktorých najmä v horských a podhorských oblastiach prevládajú malé vidiecke sídla. Štruktúra osídlenia sa vyznačuje veľkou početnosťou malých obcí, najmä v severnej a severovýchodnej polohe. Značná časť obcí (63), t.j. 9,47 %, nedosahuje veľkostnú kategóriu 100 obyvateľov. Obce v kategórii do 999 obyvateľov tvoria 78,4 % z celkového počtu obcí v kraji. Na 100 km² územia pripadá 7,4 obcí. Z hľadiska súčasnej krajinej štruktúry a využívania územia výrazným špecifikom územia Prešovského kraja je veľmi vysoký podiel krajinných prvkov s výraznou ekostabilizačnou hodnotou a výrazná priestorová lokalizácia týchto prvkov predovšetkým v západnej, resp. severozápadnej (okresy Poprad, Kežmarok a Stará Ľubovňa) a východnej, resp. severovýchodnej časti (okresy Medzilaborce, Humenné a Snina) územia Prešovského kraja.

Obr. č. 2: Členenie Prešovského kraja na okresy

Prešovský kraj patrí z hľadiska geomorfologického členenia ku Karpatom. Krajom prechádza hranica deliaca Karpaty na dve provincie - Západné a Východné Karpaty. V geologickej stavbe Vonkajších Karpát dominuje flyš (striedanie pieskencov a ílovcov v rôznom pomere). Vnútorne Karpaty sú tvorené prevažne kryštalickými horninami resp. neovulkanitmi (Slánske vrchy, Vihorlat). K Vonkajším Západným Karpatom vyplňajúcim severozápadnú, severnú a centrálnu časť kraja patria Spišská Magura, Pieniny, Ľubovnianska vrchovina, Čergov, Levočské vrchy, Spiško-Šarišské medzihorie, Bachureň a Šarišská vrchovina. K Vnútorným Západným Karpatom vyplňajúcim západnú a južnú časť kraja patria Tatry, Popradská kotlina, Branisko, severná časť Čiernej hory, Košickej kotliny a Slánskych vrchov. K Vonkajším Východným Karpatom situovaným na severe a severovýchode územia patria geomorfologické celky Bušov, Ondavská vrchovina, Laborecká vrchovina, Bukovské vrchy a Beskydské predhorie.

K Vnútorným Východným Karpatom patrí na území kraja jediný geomorfologicky celok Vihorlat, situovaný na juhovýchode územia. K provincii Východopanonská panva, subprovincii Veľká Dunajská kotlina patrí výbežok Východoslovenskej nížiny v okrese Vranov.

Pokiaľ ide o prírodné podmienky Prešovský kraj charakterizujú v zásade dva odlišné typy:

- na jednej strane je to územie tvorené vodnými tokmi a kotlinami - ide predovšetkým o rieky Poprad, Torysa, Topľa, Ondava, Laborec a ďalšie menšie vodné toky,
- na strane druhej sú to vysokohorské, horské a pahorkatinové územia, prezentované Vysokými Tatrami, Belanskými Tatrami, Spišskou Magurou, Ľubovnianskou Vrchovinou, Levočskými vrchmi, Slánskym pohorím, Čergovom, Šarišskou vrchovinou, Nízkymi Beskydami, Ondavskou vrchovinou, Vihorlatom a Bukovskými vrchmi.

Prírodné prostredie je relatívne málo narušené najmä v oblastiach s nízkou ekonomickou aktivitou. Ucelené zachovalé časti prírody vymedzujú národné parky (Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Slovenský raj, Pieninský národný park, Národný park Poloniny), chránené krajinné oblasti (biosférická rezervácia chránená krajinná oblasť Východné Karpaty, chránená krajinná oblasť Vihorlat) a ďalšie územia krajiny s vlastným režimom.

Na území kraja je výrazná diferenciácia klímy v závislosti od nadmorskej výšky, ktorá spôsobuje zásadnú zmenu v zložení rastlínstva, vytvárajúc tak vegetačne stupne. Pretože územie kraja je prevažne hornaté, je tu značné zastúpenie lesov. Z floristického hľadiska patri tento kraj k neobyčajne bohatým častiam Slovenska, lebo napriek nevelkej rozlohe územia sa tu vyskytuje veľké množstvo pôvodných druhov rastlín. S rastlínstvom je späté živočíšstvo. V kultúrnej stepi prevláda stepne živočíšstvo - hlodavce (zajac, syseľ, hraboš, kurovité vtáky, jarabica, bažant, prepelica). Lesné živočíchy sa druhovo viažu na špecifické druhy lesnej vegetácie. Pre listnaté lesy sú charakteristické vlha, ďateľ, sýkorka, plch, mačka lesná a diviak. Na ihličnaté lesy sa viažu tetra, hlucháň, medveď hnedý, kuna hôrna a rys ostrovid. Vo vysokých polohách nad hranicou lesa sú typickými živočíchmi kamzík vrchovský tatranský, svišť vrchovský, hraboš snežný a jazvec obyčajný. Vo vodnom prostredí sú hojne rôzne druhy rýb a vodného vtáctva.

Z hydrografického hľadiska leží územie Prešovského kraja na hlavnom európskom rozvodí. Prevažná časť územia patri k úmoriu Čierneho mora (povodie Bodrogu a Hornádu), iba severozápadná časť územia kraja patri k úmoriu Baltského mora (povodie Popradu a Dunajca). Nachádza sa tu tiež veľa malebných plies, ktoré vznikli činnosťou ľadovcov v Tatrách. Najväčšie z nich je Veľké Hincovo pleso s rozlohou 20 ha a hĺbkou 53 m. Na území Prešovského kraja sa nachádzajú horné úseky hlavných tokov Hornád, Torysa, Topľa, Ondava a Laborec, ktoré nie sú ešte výraznejšie postihnuté antropogénnou činnosťou. Výnimkou je rieka Poprad, ktorej celé povodie na území SR je v Prešovskom kraji a vo svojom 137 riečnom kilometri prechádza do Poľska. Tiež dve nádrže, ktoré sa nachádzajú na riešenom území, Starina a najmä Veľká Domaša významne hydrologicky, ale i kvalitatívne ovplyvňujú toky, na ktorých ležia. Povodie rieky Poprad zahŕňa veľmi významnú oblasť Vysokých Tatier, v ktorej sa nachádza jedenásť vodárenských tokov, využívaných k zásobovaniu pitnou vodou celej oblasti.

V rámci územia Prešovského kraja sa nachádzajú významné zdroje prírodných liečivých vôd vo Vyšných Ružbachoch a Bardejovských kúpeľoch s celoslovenským až medzinárodným významom, v Novej Lubovni, Malom Sulíne, Červenom Kláštore a Šarišskom Štiavniku s regionálnym významom a v Gánovciach s miestnym významom i mnohé pramene minerálnych vôd. Územie je rovnako bohaté na výskyt geotermálnych vôd.

V rámci územia Prešovského kraja a predovšetkým v regióne Spiša sa nachádza najväčšia koncentrácia kultúrno – historických pamiatok na území Slovenskej republiky tvoriacich cieľ poznávacieho turizmu.

1.2. Stav životného prostredia

Životné prostredie a prírodné zdroje sú dané spôsobom využívania krajinných ekosystémov, čo závisí ako na prírodných zložkách týchto ekosystémov, tak i na používaných znalostiach a technológiách. Krajinné ekosystémy sú využívaním pretvárané na kultúrnu krajinu mestskú a vidiecku

Celková charakteristika situácie v oblasti životného prostredia v Slovenskej republike je obsiahnutá a pravidelne aktualizovaná v správach o stave životného prostredia, ktoré MŽP SR každoročne zverejňuje na základe zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí a zákona NR SR č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, odovzdávaní a šírení informácií o životnom prostredí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V rámci analýzy súčasnej situácie v oblasti životného prostredia SR sú predmetom zvýšenej pozornosti tie jej aspekty, v ktorých sa prejavuje potreba zlepšiť ich súčasný stav, prekonať zaostávanie za vyspelými krajinami EÚ alebo zabezpečiť plnenie záväzkov a požiadaviek a implementáciu opatrení vyplývajúcich z právnych predpisov EÚ v oblasti životného prostredia. V zmysle zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí územie nesmie byť zaťažené ľudskou činnosťou nad mieru únosného zaťaženia.

a. Ovzdušie.

Rozdelenie územia

Na základe výsledkov hodnotenia roku 2008, v súlade s § 9 ods. 3 zákona č. 478/2002 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov, SHMÚ, ako poverená organizácia, navrhol v rámci Slovenskej republiky na rok 2009 19 oblastí riadenia kvality ovzdušia v 7 zónach a v 2 aglomeráciách. Vymedzené oblasti zaberajú rozlohu 2 904 km². Na tomto území v roku 2009 žilo 1 404 721 obyvateľov, čo predstavuje 27 % z celkového počtu obyvateľov SR (5 424 925).

Zoznam aglomerácií a zón

V Prílohe č. 8 k vyhláške č. 705/2002 Z. z. o kvalite ovzdušia v znení vyhlášky 351/2007 Z. z. je uvedený zoznam aglomerácií a zón nasledovne:

I. pre oxid siričitý, oxid dusičitý a oxidy dusíka, olovo, častice PM₁₀, častice PM_{2,5}, benzén a oxid uhoľnatý

Tab. č. 1 Zoznam aglomerácií a zón

AGLOMERÁCIE	Vymedzenie územia
Bratislava	územie hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy
Košice	územie mesta Košíc
ZÓNY	Vymedzenie územia
Banskobystrický kraj	územie kraja
Bratislavský kraj	územie kraja okrem územia hlavného mesta SR Bratislavy
Košický kraj	územie kraja okrem územia mesta Košíc
Nitriansky kraj	územie kraja
Prešovský kraj	územie kraja
Trenčiansky kraj	územie kraja
Trnavský kraj	územie kraja
Žilinský kraj	územie kraja

Zdroj: Príloha č. 8 k vyhláške č. 705/2002 Z. z.

Zoznam oblastí riadenia kvality ovzdušia

V roku 2009 bolo na Slovensku 19 oblastí riadenia kvality ovzdušia, z toho 18 len pre *PM₁₀ a 1 pre PM₁₀ a SO₂.

Oblasti riadenia kvality ovzdušia v zóne Prešovský kraj v roku 2009 sú uvedené v nasledovnej tabuľke:

Tab. č. 2 Vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia

AGLOMERÁCIA/ZÓNA	Vymedzená oblasť riadenia kvality ovzdušia	Znečisťujúca látka	Plocha 1) [km ²]	Počet1) obyvateľov
Prešovský kraj	územia mesta Prešov a obec Ľubotice	PM ₁₀	79	94 218
	územia mesta Vranov nad Topľou a obce Hencovce, Kučín, Majerovce a Nižný Hrabovec	PM ₁₀	59	27 001

Zdroj: Príloha č. 8 k vyhláške č. 705/2002 Z. z.

Spracovanie a vyhodnotenie znečistenia ovzdušia je spracované podľa limitných hodnôt (LH) a limitných hodnôt zvýšených o medzu tolerancie (LH + MT) na ochranu zdravia ľudí je pre jednotlivé monitorovacie stanice a znečisťujúce látky. Kvalita ovzdušia je považovaná za dobrú, ak úroveň znečistenia neprekračuje limitné hodnoty.

Zhodnotenie pre SO₂, NO₂, NO_x, Pb, PM₁₀, PM_{2,5}, benzén a CO za Zónu Prešovský kraj

Na väčšine staníc počty prekročení dennej limitnej hodnoty na ochranu zdravia ľudí pre PM₁₀ klesli v porovnaní s rokom 2008. Denné koncentrácie prekročili 24h limitnú hodnotu len na stanici Prešov-Solivarská (Arm. Gen. L. Svobodu) a Vranov-M.R.Štefánika. Ostatné znečisťujúce látky neprekročili ani limitné ani cieľové hodnoty.

Návrh na zaradenie zón a aglomerácií do skupín

SHMÚ, v zmysle § 7 zákona č. 478/2002 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov, na základe výsledkov hodnotenia kvality ovzdušia SR v roku 2009 navrhuje nasledujúce zaradenie zón a aglomerácií do skupín:

1. skupina - Zóny a aglomerácie, v ktorých je úroveň znečistenia ovzdušia jednou látkou alebo viacerými znečisťujúcimi látkami vyššia ako limitná resp. cieľová hodnota, prípadne limitná resp. cieľová hodnota zvýšená o medzu tolerancie. V prípade ozónu zóny a aglomerácie, v ktorých je koncentrácia ozónu vyššia ako cieľová hodnota pre ozón.

Tab. č. 3 Vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúce látky PM₁₀, NO₂

AGLOMERÁCIA / Zóna	Znečisťujúca látka, pre ktorú je daná zóna, resp. aglomerácia zaradená v 1. skupine
AGLOMERÁCIE	
BRATISLAVA	
KOŠICE	PM ₁₀
Zóny	
Banskobystrický kraj	PM ₁₀ , NO ₂ ¹⁾
Bratislavský kraj	PM ₁₀
Košický kraj	PM ₁₀
Nitriansky kraj	
Prešovský kraj	PM ₁₀
Trenčiansky kraj	PM ₁₀
Trnavský kraj	PM ₁₀
Žilinský kraj	PM ₁₀

¹⁾ výsledky boli do veľkej miery ovplyvnené lokálnou rekonštrukciou vozovky a preto nie sú reprezentatívne

Zdroj: Príloha č. 8 k vyhláške č. 705/2002 Z. z

2. skupina – Zóny a aglomerácie, v ktorých je úroveň znečistenia ovzdušia jednou látkou alebo viacerými znečisťujúcimi látkami medzi limitnou resp. cieľovou hodnotou a limitnou resp. cieľovou hodnotou zvýšenou o medzu tolerancie. V prípade ozónu zóny a aglomerácie, v ktorých je koncentrácia ozónu vyššia ako dlhodobá cieľová hodnota pre ozón, ale nižšia alebo sa rovná cieľovej hodnote pre ozón.

Tab. č. 4 Vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúce látky NO₂

AGLOMERÁCIA / ZÓNA	Znečisťujúca látka, pre ktorú je daná zóna, resp. aglomerácia zaradená v 2. skupine
AGLOMERÁCIE	
Bratislava	oxid dusičitý
Košice	
Zóny	
Banskobystrický kraj	

Bratislavský kraj
Košický kraj
Nitriansky kraj
Prešovský kraj
Trenčiansky kraj
Trnavský kraj
Žilinský kraj

Zdroj: Príloha č. 8 k vyhláske č. 705/2002 Z. z

3. skupina – Zóny a aglomerácie, v ktorých je úroveň znečistenia ovzdušia pod limitnými resp. cieľovými hodnotami. V prípade ozónu zóny a aglomerácie, v ktorých je koncentrácia ozónu nižšia ako dlhodobá cieľová hodnota pre ozón.

Tab. č. 5 Vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúce látky PM10, oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén

AGLOMERÁCIA / ZÓNA	Znečisťujúca látka, pre ktorú je daná zóna, resp. aglomerácia zaradená v 3. skupine
AGLOMERÁCIE	
Bratislava	oxid siričitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Košice	oxid siričitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Zóny	
Banskobystrický kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Bratislavský kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Košický kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Nitriansky kraj	PM10, oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Prešovský kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Trenčiansky kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Trnavský kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén
Žilinský kraj	oxid siričitý, oxid dusičitý, olovo, oxid uhoľnatý, benzén

Zdroj: Príloha č. 8 k vyhláske č. 705/2002 Z. z

Vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia

SHMÚ na základe hodnotenia kvality ovzdušia v zónach a aglomeráciách v roku 2009 podľa § 9 ods. 3 zákona č. 478/2002 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov navrhlo nasledujúce vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia v zóne Prešovský kraj rok 2010.

Tab. č. 6 Vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúce látky PM10

Vymedzená oblasť riadenia kvality ovzdušia	Znečisťujúca látka	
Prešovský kraj	územie mesta Prešov a obec Ľubotice	PM ₁₀
	územie mesta Vranov nad Topľou a obcí Hencovce, Kučín, Majerovce a Nižný Hrabovec	PM ₁₀

Zdroj: Príloha č. 8 k vyhláske č. 705/2002 Z. z

Zhodnotenie znečistenia ovzdušia v zóne Prešovský kraj

Kvalita ovzdušia je považovaná za dobrú, ak úroveň znečistenia neprekračuje limitné hodnoty (LH) alebo cieľové hodnoty (CH) V roku 2008 nebola v Prešovskom kraji prekročená žiadna limitná hodnota, cieľová hodnota a neboli ani dosiahnuté hodnoty znečistenia kvality ovzdušia, pri ktorých by vznikli podmienky na vyhlásenie signálov smogovej situácie „Upozornenie“ a „Regulácia“, resp. „Varovanie“ pre NO₂, SO₂ a prízemný ozón.

Vyhodnotenie znečistenia ovzdušia podľa limitných hodnôt (LH) a limitných hodnôt zvýšených o medzu tolerancie (MT) na ochranu zdravia ľudí je pre jednotlivé AMS a znečisťujúce látky uvedené v tab. 3, 4 a 5. V tabuľkách 6 a 7 sú vyhodnotené výsledky meraní z vidieckych

požadovných staníc (EMEP) podľa limitných hodnôt na ochranu ekosystémov a vegetácie. Obr. 3. dokumentuje priebehy koncentrácií základných znečisťujúcich látok v priebehu roka 2008.

Tab. č. 7 Vyhodnotenie znečistenia ovzdušia podľa limitných hodnôt na ochranu ľudského zdravia a limitných hodnôt zvýšených o medzu tolerancie (MT) za rok 2008

AGLOMERÁCIA/ ZÓNA	Znečisťujúca látka	Ochrana zdravia										VHP ²⁾		
		SO ₂		NO ₂		NO ₂ +MT		PM ₁₀		CO	Benzén	Benzén+MT	SO ₂	NO ₂
		1 hod	24 hod	1 hod	1 rok	1 hod	1 rok	24 hod	1 rok	8 hod ¹⁾	1 rok	1 rok	3 hod Kľzavý priemer	3 hod Kľzavý priemer
	Limitná hodnota [$\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$] (počet prekročení)	350 (24)	125 (3)	200 (18)	40	220 (18)	44	50 (35)	40	10000	5	7	500	400
Prešovský kraj	Humenné, Nám. slobody			0	13,1	0	13,1	21	24,5					0
	Prešov, Solivarská			0	19,1	0	19,4	64	35,3	2532	1,3	1,3		0
	Vranov nad Topľou, M. R. Štefánika	1	0					67	35,9				0	
	Stará Lesná, AÚ SAV, EMEP							14	22,6					
	Kolonické sedlo, hvezdáreň							^c 5	^c 21,6					

¹⁾ maximálna osemhodinová koncentrácia

²⁾ limitné hodnoty pre výstražné hraničné prahy

³⁾ stanice indikujú regionálnu požadovú úroveň

Znečisťujúce látky, ktoré prekročili limitnú hodnotu sú zvýraznené hrubým písmom

Označenie výťažnosti: > 90%, ^c < 50 % platných meraní

Zdroj: Krajský úrad životného prostredia v Prešove

Podiel jednotlivých zdrojov znečisťovania ovzdušia na jeho znečisťovaní

V Prešovskom kraji bolo v roku 2008 evidovaných v databáze NEIS 1622 veľkých a stredných zdrojov znečistenia ovzdušia. Ich štruktúra podľa okresov je uvedená v nižšie publikovanej tabuľke.

Množstvo emisií základných znečisťujúcich látok produkovaných z týchto zdrojov v rokoch 2000 – 2008 je uvedené v príslušnej tabuľke. V roku 2008 došlo v porovnaní s predchádzajúcim rokom na území Prešovského kraja k zníženiu emisií všetkých základných znečisťujúcich látok okrem TOC. Pokles emisií TZL v posledných rokoch je v najväčšej miere výsledkom opatrení, ktoré sa zrealizovali na konci roka 2006 vo firme Bukocel, a. s., Hencovce.

b. Voda.

Charakteristika a zhodnotenie územia z hľadiska odtokových pomerov

Územie Prešovského kraja prináleží k horným častiam povodia riek Laborca, Ondavy s Topľou, Torysy, Hornádu a k povodiu Popradu a Dunajca. V záujmovom území Prešovského kraja sa vyskytujú všetky oblasti tokov od bystrinných, horských tokov, cez podhorské toky až po oblasti rovinných tokov. Toky horskej oblasti majú strmé a úzke údolia so sklonmi cez 20 % a v povodí Popradu i 40 %. Úmerne ku sklonovým pomerom je aj sklonitosť priľahlého územia veľká a ani pri výdatných prívalových dažďoch sa nevytvárajú väčšie inundácie. Potreba úprav v tejto oblasti preto nesmeruje k vylúčeniu inundácií, ale je zameraná na zamedzenie tvorby a pohybu splavenín, čo je v tejto oblasti vzhľadom k flyšovej stavbe územia prvoradým problémom. Toky podhorskej oblasti sa vyznačujú neustálenými korytami, ktorých pozdĺžny sklon sa pohybuje od 2 do 5 %. Sú charakterizované množstvom splavenín, ktoré sa ukladajú pri zaústení do hlavných recipientov. Vysoká intenzita dažďa, charakteristická pre túto oblasť, spolu s flyšovou stavbou územia spôsobujú, že najmä na prítokoch s malým povodím vznikajú ničivé povodne.

Kvalita podzemných vôd

Podstatná časť zdrojov podzemných vôd v riešenom území Prešovského kraja, podľa vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 151/2004 z 20. marca 2004 o požiadavkách na pitnú vodu a kontrolu kvality pitnej vody, je vyhovujúca bez potreby náročnejších úprav. Existujú však lokality zdrojov podzemnej vody s problematickou, príp. ohrozenou kvalitou vody, v ktorých niektoré zdroje sú dokonca hygienickou službou navrhované na vyradenie z využívania. Ide o lokality:

- riečne náplavy Cirochy od Sniny po ústie a Laborca od Humenného s pokračovaním v Košickom kraji, ktoré obsahujú najčastejšie vodu so zvýšeným obsahom železa a mangánu, ropných látok a agresívneho oxidu uhličitého,
- riečne náplavy Ondavy od Domaše s pokračovaním za hranicou Prešovského kraja infiltrujú povrchové vody rieky Ondavy, čo vedie primárne k nárastu hodnôt NEL, amónnych iónov a sekundárne železa a mangánu,
- riečne náplavy Popradu, s vodami typicky vyšším obsahom železa, mangánu, ropných látok a vyššou teplotou,
- podzemné vody v riečnych náplavoch Tople vykazujú pomerne dobrú kvalitu. Napriek tomu sa zisťuje zvyšovanie hodnoty pH, chloridov, obsahu organických látok (CHSK, Mn) a koliformných baktérií.

Niektoré uvedené zložky vo vodách v aluviálnych náplavách uvedených riek, hlavne v nížinných oblastiach, majú prirodzený pôvod (železo, mangán, zvýšený obsah oxidu uhličitého, amónnych látok, ale aj síranov a chloridov). Väčšina týchto zdrojov je však situovaná do údolných rovín, využívaných najmä poľnohospodárstvom. Je tu tiež priemysel, osídlenie, cesty, železničné trate a toky, v okolí ktorých sú vodné zdroje obvykle znečistené.

Ochrana vodných zdrojov

Ochrana vôd upravuje najmä zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon), zákon č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších zákonov a ďalšie právne predpisy. Chránenými územiami podľa zákona o vodách sú územia s povrchovou vodou určenou na odber pre pitnú vodu, územia s vodou vhodnou na kúpanie, územia s povrchovou vodou vhodnou pre život a reprodukciu pôvodných druhov rýb, chránené oblasti prirodzenej akumulácie vôd (chránené vodohospodárske oblasti), ochranné pásma vodárenských zdrojov, citlivé oblasti, zraniteľné oblasti a chránené územia a ich ochranné pásma podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

Ochrana vodných tokov a ich korýt je ustanovená zákonom č. 364/2004 Z. z. o vodách. Na ochranu výdatnosti, kvality a zdravotnej bezchybnosti vody vodárenských zdrojov sa vyhlasujú ochranné pásma vodárenských zdrojov I.,II.,III. stupňa. Súčasne sú pásmami hygienickej ochrany (PHO) podľa zákona č.272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí.

Ochrana podzemných vôd sa zameria najmä na:

- Zníženie plošného zaťaženia povodia organickými látkami (budovanie kanalizácií, ČOV, zber olejov, likvidácia netesných septikov).
- Zlepšenie kvality vody v riekach Poprad, Topľa, Ondava a Laborec, predovšetkým zabezpečením čistenia odpadových vôd vo veľkých sídlach (Svit, Poprad, Stará Ľubovňa, Bardejov, Stropkov, Vranov n/T., Snina a Humenné).
- Dodržiavanie vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č.398/2002 Z. z. z 10. júla 2002 o podrobnostiach určovania ochranných pásiem vodárenských zdrojov a o opatreniach na ochranu vôd. Ide spravidla o údolné nivy, s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou, ktorej dôsledkom je najmä postupné zvyšovanie dusíkatých látok v podzemných vodách. Veľký podiel na znečisťovaní má i priemysel (zvyšovanie NEL, chlórované ľahké uhľovodíky a iné polutanty).

- Stanovenie ekologických limitov, čím sa zabráni nadmernej exploatacii podzemných vodných zdrojov v prírodných zónach. Ekologické limity budú predstavovať kompromis medzi potrebou vodohospodárskych organizácií zabezpečujúcich dodávku pitnej vody na jednej strane a hydrologicko-hydrogeologického pohľadu na zabránenie preexploatacie podzemných vôd na strane druhej.
- Doplnenie existujúcich technológií úpravy podzemných vôd z aluviálnych náplavov o novú vhodnejšiu technológiu.

Návrh opatrení na ochranu povrchových a pozemných vôd je zameraný na :

- ochranu výdatnosti vodných zdrojov s cieľom vylúčiť negatívne ľudské zásahy do prirodzeného obehu vody;
- ochranu na zabezpečenie vyhovujúcej akosti vôd - na obmedzenie, alebo vylúčenie vplyvu znečisťujúcich látok, ktoré by mohli znemožniť, alebo ohroziť využívanie pozemných a povrchových zdrojov;
- ochranu územia určeného na výstavbu vodohospodárskych diel;
- zabezpečenie územia v zmysle územného plánovania na realizáciu vodohospodárskych opatrení.

Zásobovanie pitnou vodou a vodovody

Rozvoj verejných vodovodov v Prešovskom samosprávnom kraji zaostáva za celoslovenským priemerom počtu obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov.

Tab. č. 8 Verejné vodovody a kanalizácie v Prešovskom kraji

	Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov v %			Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť v %		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Prešovský kraj	73,7	73,8	78,0	51,8	51,9	56,0
Slovenská republika	86,6	87,3	86,3	58,2	59,4	59,4

Zdroj: Štatistický úrad SR, zdrojom údajov od roku 2009 je Výskumný ústav vodného hospodárstva

Z celkového počtu 807 011 obyvateľov Prešovského kraja bolo v roku 2009 na verejné vodovody napojených 78 % obyvateľov kraja. V porovnaní s predchádzajúcim rokom je to o 4,2 % viac. Najvyššia napojenosť je v okrese Poprad, naopak naďalej veľmi nepriaznivá situácia pretrváva v okresoch Sabinov a Vranov nad Topľou. Relatívne dobrá situácia (napojenosť obyvateľstva nad 80%) je v okresoch Humenné, Levoča, Kežmarok, Snina a Kežmarok. Ostatné okresy majú napojenosť v rozsahu od 70-80%.

Zásobovanie obyvateľov pitnou vodou v Prešovskom kraji zabezpečujú v prevažnej miere dve z vodárenských spoločností, a to Podtatranská vodárenská prevádzková spoločnosť a Východoslovenská vodárenská spoločnosť. Obe spoločnosti zabezpečujú prevádzku verejných vodovodov a kontrolu kvality vody v rozsahu, ktorá im vyplýva zo zákonných ustanovení. Ďalšími prevádzkovateľmi verejných vodovodov sú napr. spoločnosti W-Control s.r.o. Poprad, AQUASPIŠ spol. s r.o. Spišská Nová Ves. Obecné úrady však naďalej nevenujú dostatočnú pozornosť vodným zdrojom. Problémy sa vyskytli s nezabezpečením nepretržitej dezinfekcie a bežnej údržby vodovodov. Rovnako je problém s predkladaním laboratórnych rozborov o kvalite vody. Príčinou je nedostatok finančných prostriedkov obecných úradov na zabezpečenie týchto povinností u akreditovaných laboratórií.

Tab. č. 9 Vybavenie obcí s verejným vodovodom v správe Vodární a Kanalizácií (VaK) v roku 2008

Kraj	Počet samostatných obcí	Počet obcí s verejným vodovodom	% obcí s verejným vodovodom
Bratislavský	73	72	98,6
Trnavský	251	233	92,8
Trenčiansky	276	259	93,8

Nitriansky	354	336	94,9
Žilinský	315	313	99,4
Banskobystrický	516	403	78,1
Prešovský	666	420	63,1
Košický	440	316	71,8
Spolu	2 891	2 352	81,4

Zdroj: Výskumný ústav vodného hospodárstva; Spracoval: Slovenská agentúra životného prostredia

Kanalizácie a čistiarne odpadových vôd

Počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu v Prešovskom kraji v roku 2009 dosiahol 56,0 % z celkového počtu obyvateľov SR. Úroveň odkanalizovania obyvateľstva naďalej zaostáva za rozvojom verejných vodovodov. Napriek rozostavanosti stavieb verejných kanalizácií a čistiarní odpadových vôd (ČOV), rozvoj verejných kanalizácií v Prešovskom kraji výrazne zaostáva za stavom v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou a to cca o 22,0 % v podiele pripojených obyvateľov.

b. Pôda.

Prevažná časť územia disponuje stredne kvalitným pôdnym fondom. Jeho využitie je limitované množstvom atmosférickej vlhky vo vegetačnom období. Významná časť poľnohospodárskej pôdy (30 až 50 %) je ohrozená, alebo potenciálne ohrozená vodnou eróziou (predovšetkým hornaté časti kraja). Hlavnou príčinou je nadmerný rast výmery ornej pôdy na úkor voči erózii podstatne odolnejším pasienkom, lúkam, podmáčaným plochám; zavedením veľkoblukov pôdy, odstraňovaním medzí, vetrolamov, terás; systematickým odstraňovaním rozptýlenej krovitej a stromovej zelene, zhutňovaním podorničia, znižovaním podielu organických zložiek v pôde; hydromelioračnými úpravami vedúcimi ku všeobecnému poklesu hladiny podzemnej vody a z toho vyplývajúcej celkovej aridizácii.

Kontaminácia pôdy

S geomorfologickými, fyzikálnymi i hydrologickými podmienkami územia úzko súvisia procesy degradácie pôd vplyvom **vodnej a vzdušnej erózie**. Významnú úlohu tu preto zohráva pôdny pokryv. Najmä svahovité lokality každoročne trpia odnosom najjemnejších pôdných častíc, čím dochádza k postupnej degradácii pôdnej úrodnosti. Potenciálne je v Prešovskom kraji až 62,36 % poľnohospodárskych pôd, ktoré sú silne a veľmi silne ohrozené procesmi vodnej erózie. Praktickým prejavom odnosu pôdnej hmoty však v tomto prípade výrazne bráni trvalý porast tráv. Prehľad území s vyznačením jednotlivých stupňov ohrozenia pôd SR vodnou eróziou poskytuje nasledujúca tabuľka.

Tab. č. 10 Erózna ohrozenosť pôd podľa okresov

Okresy	Kategória erózneho ohrozenia			
	žiadna až slabá erózia	stredná erózia	silná erózia	extrémna erózia
Bardejov	8,27	25,53	40,98	25,23
Humenné	22,15	13,38	40,29	24,18
Kežmarok	13,31	32,16	29,16	25,37
Levoča	5,33	26,67	35,71	33,30
Medzilaborce	6,42	10,25	54,56	28,80
Poprad	15,66	52,66	19,75	11,93
Prešov	13,69	32,11	33,31	20,89
Sabinov	7,46	24,90	40,63	27,02
Snina	10,60	15,59	36,57	37,24
Stará Ľubovňa	6,84	11,32	39,29	42,55

Stropkov	12,78	13,73	52,14	21,35
Svidník	9,65	24,37	45,92	20,06
Vranov nad Topľou	33,18	19,41	31,28	16,13
Prešovský kraj	13,43	24,21	37,12	25,24

Zdroj: www.podnemapy.sk

d. Odpady.

Odpadové hospodárstvo

Celkové množstvo odpadu vzniknutého v Prešovskom kraji v roku 2009 bolo 521 730,1 ton. Z toho bolo zhodnotených materiálov, energeticky, kompostovaním a iným spôsobom zhodnocovania 244 236 ton odpadov, zneškodnených formou skládkovania 222 734,9 ton, spaľovaním bez energetického využitia 2 557,7 ton, iným spôsobom zneškodňovania 37 465,6 ton. Neuvedeným spôsobom nakladania bolo naložené s 14 735,9 tonami.

Tvorba odpadov podľa jednotlivých okresov Prešovského kraja

Bilancia vzniku odpadov poskytuje základnú informáciu o podiele nebezpečného odpadu a ostatného odpadu (v tom komunálny odpad) na celkovej tvorbe odpadu v kraji podľa okresov. Z tabuľky vyplýva, že najmenej nebezpečných odpadov bolo vyprodukovaných v rámci kraja v okresoch Stropkov, Medzilaborce a Svidník, čo je ovplyvnené miestnou charakteristikou územia, zloženia a počtu obyvateľov a nízkym zastúpením výrobných podnikov. V mestách Prešov, Poprad, Vranov nad Topľou, kde je priemysel zastúpený vo väčšej miere, je produkcia nebezpečného odpadu podstatne vyššia.

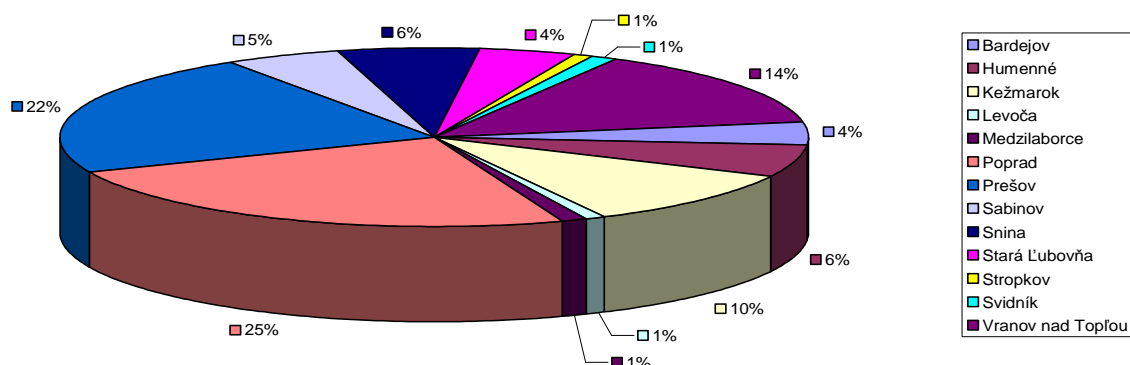
Vznik odpadov podľa kategórií odráža štruktúru ekonomických činností vykonávaných na území kraja. Vzhľadom na pomerne nízke zastúpenie priemyselnej činnosti podiel Prešovského kraja na vzniku nebezpečných odpadov v SR bol v roku 2008 – 1,68% a vzniku ostatných odpadov (v tom komunálnych) 98,32%. Vznik odpadov podľa okresov a ich percentuálny podiel na vzniku odpadov je uvedený v tabuľke a vyjadrený v grafe.

Tab. č. 11: Vznik odpadov v členení podľa jednotlivých okresov v tonách za rok 2009

Názov okresu	Odpady spolu	nebezpečný	Komunálny odpad, vrátane drobného stav. odpadu	Podiel komunálneho odpadu %
Bardejov	31 278,76	454,42	19855,14	63,48
Humenné	46 761,16	1 006,47	14388,34	30,77
Kežmarok	69 778,45	1 239,88	17569,45	25,18
Levoča	9 208,80	239,12	7785,69	84,55
Medzilaborce	9 963,63	64,78	2829,60	28,40
Poprad	174 953,91	10 870,40	34465,87	19,70
Prešov	156 334,40	2 499,43	45884,61	29,35
Sabinov	36 919,82	1 182,71	12760,80	34,56
Snina	41 001,17	523,75	9564,06	23,33
Stará Ľubovňa	31 277,34	286,93	7965,58	25,47
Stropkov	4 832,81	87,66	3898,79	80,67
Svidník	10 547,98	163,61	7516,61	71,26
Vranov nad Topľou	98 523,62	375,60	15174,83	15,40
Prešovský kraj	721 381,85	18 994,76	638 785,10	27,68

Zdroj: www.enviroportal.sk

Obr. č. 3: Podiel jednotlivých okresov na celkovej tvorbe odpadov v roku 2009 v Prešovskom kraji

Zdroj: www.enviroportal.sk

Tab. č. 12 Relatívne ukazovatele z oblasti nakladania s komunálnym odpadom

Územie	Množstvo komunálneho odpadu (kg/obyv.)			Množstvo zhodnoteného komunálneho odpadu (kg/obyv.)		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Slovenská	308,95	327,48	321,75	45,47	58,31	51,95
Bratislavský kraj	444,09	462,28	434,14	241,45	253,61	251,33
Západné	347,57	367,36	368,01	26,30	29,02	35,10
Trnavský kraj	404,17	413,20	412,68	30,08	23,06	40,21
Trenčiansky kraj	313,76	330,77	328,19	26,69	23,67	35,00
Nitriansky kraj	331,65	362,10	366,27	22,99	38,27	31,11
Stredné Slovensko	275,65	293,27	290,41	10,92	15,78	22,51
Žilinský kraj	301,79	313,45	317,31	13,32	21,97	20,64
Banskobystrický	247,88	271,72	261,70	8,38	9,19	24,51
Východné	239,44	257,00	249,85	21,79	53,02	18,54
Prešovský kraj	234,25	251,98	247,41	31,48	21,53	21,70
Košický kraj	244,81	262,22	252,39	11,75	85,66	15,25

Zdroj: Štatistický úrad SR

Nakladanie s odpadmi

Základnou podmienkou pre zhodnocovanie odpadov je ich separovaný zber v požadovanom kvalitatívnom a kvantitatívnom rozsahu. Množstvo separovane vyzbieraných odpadov by malo byť efektívne zvýšené najmä na úrovniach:

- komunálnej
- výrobnjej.

Tab. č. 13 Počet a percento obcí zhodnocujúcich komunálny odpad v Prešovskom kraji (rok 2009)

materiálovo		energeticky		kompostovaním		iným spôsobom	
počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
584	87,95	2	0,30	546	82,23	15	2,26

Zdroj: Štatistický úrad SR

Na komunálnej úrovni sú zavádzané systémy separovaného zberu tak, aby sa dosiahol cieľ zapojenia 65 % obyvateľov a množstvo vyseparovaného odpadu cca 35 kg/obyvateľa za rok. Systém separovaného zberu si zvolí obec podľa špecifických potrieb a podmienok územia. Maximálne zintenzívnenie separovaného zberu je vo všetkých obciach Prešovského kraja.

Využitie a recyklácia odpadov

Podľa spôsobu využitia vlastností odpadu sa zhodnocovanie delí na materiálové a energetické, pričom sa uprednostňuje materiálové zhodnocovanie pred energetickým. Materiálové zhodnocovanie je použitie odpadu na výrobu nového produktu.

Recyklácia zberového papiera je významným trendom v ochrane životného prostredia vzhľadom na to, že sa šetria prírodné zdroje – drevná surovina a energia. V Prešovskom kraji nie je zariadenie na zhodnocovanie zberového papiera, ale sú zriadené zberne, ktoré sú napojené na spracovateľov zberového papiera – KAPPA, a.s. Štúrovo, TENTO, a.s. Žilina alebo SHP, a.s. Harmanec. Podobná situácia je v prípade skla, pri ktorom existujú v kraji len zberne zaoberajúce sa zberom tejto komodity.

Na zhodnocovanie plastov sú v kraji vybudované zariadenia, ktoré komplexne pokrývajú územné a kapacitné požiadavky. Významné zariadenia sú napr. ESP s.r.o., Prešov, FIAM s.r.o. Prešov, POLYFORM s.r.o. Podolíneč, CHEMOSVIT ENVIRONCHEM a.s. Svit, Obalové materiály s.r.o., Snina.

Kapacitne je vyriešená aj recyklácia odpadu z hliníka v spoločnosti TAVAL, s.r.o. Ľubotice, ktorá je vybavená technológiou BAT na spracovanie obalových materiálov z hliníka a jeho zliatin, ako aj na zhodnocovanie z viacvrstvových kombinovaných materiálov, ktoré obsahujú hliníkovú vrstvu.

V kraji pôsobí spoločnosť AUREX s.r.o. Prešov, ktorá sa zaoberá zberom a spracovaním neželezných kovov, konkrétne striebra z fotomateriálov.

Odpadové oleje sú významnou komoditou, ktorej materiálové zhodnotenie vo forme regenerácie zabezpečuje v Prešovskom kraji spoločnosť EKOL-recyklačné systémy s.r.o., Fintice a FECUPRAL s.r.o., Veľký Šariš. Obidve spoločnosti majú prevádzku v Prešove. Regenerácia odpadových olejov pozostáva z filtrácie, odstránenia vody a uhl'ovodíkových podielov a hrubých nečistôt z pôvodnej suroviny.

Spaľovne odpadov

V Prešovskom kraji je celkom 8 spaľovní pri NsP, z ktorých ani jedna nie je v prevádzke. Uvažuje sa s rekonštrukciou spaľovne pri NsP v Humennom a v Levoči. Pôvodný zámer bol zrekonštruovať aj spaľovne v Poprade a v Snine, ale tento zámer sa nepodarilo zrealizovať.

Jediné zariadenie na čiastočné zneškodnenie určitého druhu odpadu zo zdravotnej starostlivosti v Prešovskom kraji je autokláv v Humennom pri NsP Humenné a menšieho množstva v spaľovni FECUPRAL v Prešove, ktorá spĺňa podmienky na spaľovanie uvedeného odpadu.

Väčšina odpadu zo zdravotníckych zariadení v kraji je zneškodňovaná v zariadeniach na to oprávnených v iných krajoch Slovenskej republiky.

Skládkovanie odpadov

Skládky predstavujú stále nevyhnutné zariadenia na nakladanie s odpadmi. Na území Prešovského kraja sa nachádza celkom 24 skládok odpadov. Najviac v okrese Kežmarok a Humenné.

Zneškodňovanie odpadov inými metódami

V Prešovskom kraji sa nachádzajú dve prevádzky spoločnosti EBA, s.r.o., Bernolákovo, ktorých účelom je zneškodňovanie nebezpečných odpadov biodegradáciou technológiou ROPSTOP SB (Prešov, Spišská Belá), ďalej TRIADA ODPAD, s.r.o. Kvetoslavov v Bušovciach a H*EKO, s.r.o. Košice, stredisko v Kapušanoch pri Prešove.

Medzi najvýznamnejšie problémy v odpadovom hospodárstve v Prešovskom kraji v porovnaní s ostatným územím Slovenskej republiky a vyžadujúcich komplexné riešenie možno zaradiť i chýbajúce zariadenia na zhodnocovanie odpadov a recykláciu odpadov pre niektoré komodity.

Komunálny odpad

Komunálne odpady sú odpady z domácností vznikajúce na území obce pri činnosti fyzických osôb a odpady podobných vlastností a zloženia, ktorých pôvodcom je právnická osoba alebo fyzická osoba podnikateľ. Nepatria sem odpady vznikajúce pri výkone podnikateľskej činnosti. Ďalej sú to odpady vznikajúce v obci pri čistení verejných komunikácií a priestranstiev patriacich obci, pri údržbe verejnej zelene, parkov a cintorínov.

Tab. č. 14 Množstvo komunálneho odpadu podľa rokov vyprodukovaného v Prešovskom kraji

	Komunálny odpad spolu	Separovane zbierané zložky komunálneho odpadu	Separovane zbierané zložky komunálneho odpadu z toho: nebezpečný odpad	Odpady zo záhrad a parkov	Iné komunálne odpady	Drobné stavebné odpady
2007	187 858	9 040	518	22 122	150 967	5 729
2008	202 581	12 200	628	13 182	170 083	7 116
2009	199 661	11 542	800	10 291	168 625	9 203

Zdroj: Štatistický úrad SR

Vznik komunálnych odpadov v kraji podľa okresov v roku 2008 (údaje za rok 2009 zatiaľ nie sú k dispozícii) dokumentuje nasledujúca tabuľka.

e. Krajinná štruktúra

Súčasná krajinná štruktúra je podmienená historickým vývojom a hospodárskymi aktivitami človeka, ktoré v rôznom období a v rôznej miere intenzity vplývali na krajinu a jej prírodné procesy. Krajinu a jej časti významne ovplyvňovali a menili ako premena lúk a pasienkov na ornú pôdu s následkami erózie, straty retenčnej schopnosti krajiny, intenzívne poľnohospodárstvo s veľkochovmi dobytka, používaním ťažkej techniky, neuváženou chemizáciou, veľkoplošnými odvodneniami apod. s následkami deštrukcie pôdneho krytu, zníženia úrodnosti pôd, intenzívna výstavba a rozširovanie existujúcej zástavby, často na izolovaných plochách, nenadväzujúcich na zastavané územie obce, zintenzívnenie rekreačného využívania prírodného prostredia s výstavbou veľkých rekreačných zón v územiach s osobitným režimom. V lesníctve veľkoplošné holoruby a používanie ťažkej techniky pri ťažbe dreva negatívne vplývajú na stáročiami vytvárané lesné ekosystémy a urýchľujú eróziu v lesných porastoch, používanie nepôvodných drevín pri obnove lesa vytvára predpoklady pre vznik veterných a snehových kalamít na lesných porastoch. Antropogénna činnosť znehodnotila aj rekreačný potenciál najmä vidieckej krajiny.

Z hľadiska súčasnej krajinskej štruktúry a využívania územia výrazným špecifikom riešeného územia Prešovského kraja je veľmi vysoký podiel krajinných prvkov s výraznou ekostabilizačnou hodnotou a výrazná priestorová lokalizácia týchto prvkov predovšetkým v západnej resp. severozápadnej (okresy Poprad, Kežmarok a Stará Ľubovňa) a východnej resp.

severovýchodnej časti (okresy Medzilaborce, Humenné a Snina) územia Prešovského kraja. Z hľadiska zastúpenia prírodných prvkov a dôležitosti pri zachovaní ekologickej stability územia najvýznamnejšie lesné pozemky zaberajú prakticky skoro polovicu riešeného územia Prešovského kraja (49,08 %) a trvalé trávne porasty cca štvrtinu tohto územia (23,98 %) a vodné plochy 1,58 % plochy územia kraja, čo spolu predstavuje prakticky tri štvrtiny plochy (74,64 %) plochy. Relatívne nízke zastúpenie má orná pôda zaberajúca cca 17,5 % plochy priestorovo lokalizovaná predovšetkým v centrálnej (okresy Prešov, Sabinov a Levoča) a juhovýchodnej časti (okres Vranov nad Topľou) riešeného územia Prešovského kraja. Výrazne najnižšie plošné zastúpenie ornej pôdy je opäť v horských a podhorských okresoch riešeného územia Prešovského kraja Medzilaborce, Stropkov a Poprad. Výrazným pozitívom z hľadiska stupňa antropickej záťaže na prírodné prostredie je i veľmi nízke zastúpenie zastavaných plôch zaberajúcich 3,42 % plochy územia kraja. Zastúpenie ostatných krajinných prvkov (záhrady a ovocné sady, ostatné plochy) v riešenom území nie je príliš významné a súhrne zaberá iba cca 4,4 % plochy územia kraja.

f. Chránené územia a osobitne chránené časti prírody

Národná sústava chránených území

V Prešovskom kraji bolo vyhlásených, resp. sem plošne zasahuje 5 národných parkov a 2 chránené krajinné oblasti. Celková výmera národných parkov v kraji je 74 997 ha, čo predstavuje 8,3 % z výmery kraja. Ďalších 5,9 % tvoria ich ochranné pásma. Chránené krajinné oblasti zaberajú v kraji 31 594 ha, čo znamená 3,5 % z celkovej plochy kraja.

V členení podľa jednotlivých stupňov ochrany zaberajú v Prešovskom kraji územia s 2.-5. stupňom ochrany 219 986 ha, t.j. 24,52 % z celkovej plochy kraja. Najvyšší podiel dosahujú tieto územia v okrese Poprad, najnižší v okrese Sabinov (viď. Tab.č.119).

V Prešovskom kraji je vyhlásených: 55 národných prírodných rezervácií, 81 prírodných rezervácií, 3 národné prírodné pamiatky, 30 prírodných pamiatok, 7 chránených areálov a 1 súkromná prírodná rezervácia. Ako prírodné pamiatky sú zákonom chránené tiež všetky jaskyne a prírodné vodopády.

Tab. č. 15 Chránené územia v kategóriách národný park a chránená krajinná oblasť vyhlásené v zmysle zákona č. 543/2002 Z. z. v Prešovskom kraji podľa okresov

Názov chráneného územia	Rok vyhlásenia /zmeny	Výmera (ha)		Výmera v okresoch (ha)		Zonácia
		celková	z toho v kraji			
NP Nízke Tatry	1978/ 1997	72843	5736	Poprad	5 736	Rozpracovaná
Ochranné pásmo NP Nízke Tatry		110162	1584	Poprad	1 584	
NP PIENAP	1967/ 1996	3749	3749	Kežmarok	438	Schválená r.2004
Ochranné pásmo NP PIENAP		22444	22444	St. Ľubovňa	3 312	
				Kežmarok	22 444	
NP Poloniny	1997	29 805	29 805	St. Ľubovňa	6 181	Pripravovaná
Ochranné pásmo NP Poloniny		10 975	10 975	Snina	29 805	
NP Slovenský raj	1964, 1988	19 763	5 004	Poprad	5 004	Rozpracovaná
Ochranné pásmo NP Slovenský raj		13 011	3 883	Poprad	3 383	
TANAP	1948, 1987, 2003	73 800	30 703	Poprad	48 818	Pred schválením
Ochranné pásmo TANAP		30 703	14 352	Poprad	9 197	
				Kežmarok	5 155	
CHKO Vihorlat	1973,1999	17 485	6 577	Snina	2 557	-

				Humenné	4 020	
CHKO Východné Karpaty	1977,1997, 2001	25 307	25 307	Snina	1 645	Pripravovaná
				Humenné	1 922	
				Medzilaborce	13 673	
				Stropkov	482	
				Svidník	7 584	
Výmera spolu				178 232		

Zdroj: Štátna ochrana prírody SR; Poznámka: NP – národný park, CHKO – chránená krajinná oblasť

Z národných parkov a chránených krajinných oblastí nachádzajúcich sa na území Prešovského kraja len národný park PIENINY má schválenú zonáciu územia (zóny A, B, C a D). Vyhlásením zón prišlo k zrušeniu kategórie maloplošných území nachádzajúcich sa na území PIENAP-u. Výmera schválenej A zóny s najprísnejšou ochranou je 277 ha, čo predstavuje 7,4 % z výmery národného parku.

Tab. č. 16 Prehľad CHÚ v kategóriách NPP, PP, NPR, PR, CHA v Prešovskom kraji a počty v okresoch

Kategória CHÚ Okres	Skratka okresu	NPP	PP	NPR	PR	CHA	Súkromná PR	Spolu
Bardejov	BJ	-	-	3+1*	5	-	-	9 ⁺
Humenné	HE	-	4	6	4	-	-	14
Kežmarok	KK	-	1	0+1*	6+2*	-	-	10 ⁺
Levoča	LE	-	6	3	2	-	-	11
Medzilaborce	ML	-	-	1	5	-	-	6
Poprad	PP	3	3	24+1*	23+2*	-	-	56 ⁺
Prešov	PO	-	2	5+1*	10	1	-	19 ⁺
Sabinov	SB	-	1	1+1*	2	-	1	6 ⁺
Snina	SV	-	1	7	14	-	-	22
Stará Ľubovňa	SL	-	7	0+1*	1	1	-	10
Stropkov	SP	-	-	-	-	1	-	1
Svidník	SK	-	-	1	3	1	-	5
Vranov n/T	VT	-	5	1+1*	4	3	-	14 ⁺
Prešovský kraj		3	30	55	81	7	1	177

* počet chránených území, ktoré zasahujú i do iných okresov

+ niektoré chránené územia zasahujú i do iných okresov

Zdroj: Krajský úrad životného prostredia v Prešove, www.sopsr.sk

Jadrové územia európskeho významu NECONET – Slovensko

V rámci spracovanej siete Národnej ekologickej siete – Slovensko (NECONET, Nadácia IUCN, Svetová únia ochrany prírody, Slovensko, Bratislava, 1995) sú na území Prešovského kraja navrhované jadrové územia európskeho významu a to NP Slovenský raj, NP Nízke Tatry, TANAP, NP Pieniny, NP Bukovské vrchy, CHKO Vihorlat.

Druhová ochrana

Z celkového počtu 11 323 rastlinných druhov na Slovensku je 10,66 % chránených. Podľa súčasných všeobecne platných právnych predpisov je na Slovensku chránených 1 368 vyšších a nižších druhov rastlín, z toho 518 chránených v krajinách EÚ. Osobitnému režimu z hľadiska obchodu podlieha 110 druhov cievnatých rastlín zaradených v prílohe CITES.

Rizikových taxónov vyšších a nižších rastlín je na Slovensku 2 860, vyhynutých je 197.

Na Slovensku je chránených 754 taxónov živočíchov (742 druhov, 12 rodov), z toho 257 chránených v krajinách EÚ. V súlade s právom EÚ sú u nás chránené všetky druhy voľne žijúcich vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na európskom území členských štátov EÚ. V prílohách CITES je zahrnutých 65 pôvodných taxónov živočíchov. Vo vybraných skupinách živočíchov je rizikových taxónov 2 248, z toho vyhynutých 42.

V zmysle poľovníckych právnych predpisov je z celkového počtu chránených druhov živočíchov medzi poľovnú zver zaradených 11 druhov cicavcov a 43 druhov vtákov, pod režim rybárskeho zákona spadá 17 chránených druhov rýb.

V Prešovskom kraji je chránených 88 stromov alebo ich skupín, najviac chránených stromov alebo ich skupín je v okresoch Svidník (28) a Stará Ľubovňa (17).

V národnej sústave chránených území neboli systematicky vyhlasované chránené územia na ochranu konkrétnych druhov živočíchov či rastlín. Chýbajú celoplošné údaje o výskyte na úrovni populácií, i údaje o zastúpení druhov európskeho významu a nižších druhov rastlín.

Najvýraznejšie sa na zmene genofondu pôvodných druhov rastlín a živočíchov prejavuje fragmentácia a zmeny biotopov. K negatívnym faktorom, ktoré ich ovplyvňujú, patrí aj rozširovanie nepôvodných druhov organizmov, najmä invázných druhov. Zo 616 nepôvodných druhov rastlín patrí na Slovensku 47 medzi invázne a 49 medzi potenciálne invázne druhy rastlín. Počet lokalít s výskytom invázných druhov rastlín sa z roka na rok zvyšuje. Doteraz bolo v 345 maloplošných chránených územiach zaevidovaných 175 nepôvodných druhov rastlín. Údaje o rozšírení nepôvodných druhov rastlín a živočíchov sú neúplné, monitoring výskytu nepôvodných druhov živočíchov sa nerealizoval.

Početnosť a rozšírenie živočíchov výrazne ovplyvňujú bariérové prvky v krajine, ako sú napr. pozemné komunikácie (najmä cestná sieť) a nadzemné elektrické vedenia. V súčasnosti nie je doriešený účinný systém budovania migračných koridorov živočíchov križujúcich existujúcu cestnú sieť (podchody, nadchody a pod.) a iných preventívnych technických opatrení (oplotenie, migračné zábrany a pod.) ako vyvolaných investícií pri výstavbe. Potrebná je zmena technických noriem pre elektrovody, s nadmerným uhynutím vtákov predovšetkým dravcov.

Ochrana najohrozenejších druhov rastlín a živočíchov sa realizuje na základe opatrení stanovených v programoch záchrany. Tieto boli zatiaľ vypracované pre 26 vybraných kriticky ohrozených a ohrozených druhov rastlín a 13 vybraných kriticky ohrozených a ohrozených druhov živočíchov. Rozpočet organizácií ochrany prírody a krajiny umožňuje pokryť cca 1/3 tretinu predpokladaných nákladov. Pre záchrany chránených rastlín a živočíchov sú v prešovskom kraji zariadenia a to 2 Chovné stanice, 1 Rehabilitačná stanica, 1 záchytné centrum a 1 ZOO.

Ochrana krajiny a biotopov

Nástrojom na manažment využívania a ochranu a tvorbu krajiny slúžia územné systémy ekologickej stability na nadregionálnej, regionálnej i lokálnej úrovni. Územný systém ekologickej stability rieši celoplošnú ochranu územia, v ktorej je vyčlenený systém navzájom súvisiacich prírodných prvkov: biocentrá, biokoridory, interakčné prvky.

Význam ÚSES spočíva najmä:

- v územnom zabezpečení zachovania a rozvoja druhovej rozmanitosti rastlín a živočíchov v ich prirodzenom prostredí
- vo vytvorení optimálneho priestorového základu ekologicky stabilných plôch a línii
- v zachovaní unikátnych krajinných prírodných celkov a prvkov
- v udržaní a zvýšení prirodzenej produkčnej schopnosti krajiny a v ochrane prírodných zdrojov.

Podľa spracovanej dokumentácie ÚSES je možné zabezpečovať len ochranu existujúcich prvkov ÚSES, a to zaradením do sústavy chránených území alebo prostredníctvom rozhodovania orgánov štátnej správy .

Európska sústava chránených území NATURA 2000

Sústava NATURA 2000 je sústava chránených území členských krajín EÚ, ktorej hlavným cieľom je zachovanie prírodného dedičstva významného nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najzväčnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii. Sústavu NATURA 2000 tvoria dva typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) vyhlasované na základe smernice o vtákoch, v národnej legislatíve: chránené vtáčie územia;
- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) vyhlasované na základe smernice o biotopoch, v národnej legislatíve: územia európskeho významu;

V Prešovskom kraji sa nachádza, prípadne do neho zasahuje:

- **64 území európskeho významu** so stupňom ochrany 2. až 5. Ich celková rozloha v kraji je 130 000 ha. Ich zoznam je v tabuľke.
- **9 chránených vtáčích území (CHVÚ).**

Tab. č. 17 Navrhované chránené vtáčie územia v Prešovskom kraji podľa Národného zoznamu chránených vtáčích území schváleného vládou SR v roku 2003 a schválené chránené vtáčie územie*

Por. Číslo CHVÚ	Názov CHVÚ	Výskyt v kraji (resp. v okrese/resp. v k. ú.)	Výmera CHVÚ	
			Celková	v kraji
CHVU002	Bukovské vrchy	Celé územie CHVÚ v PO kraji, okres Snina	40 932,42 ha	40 932,42 ha
CHVU011	Laborecká vrchovina	Celé územie CHVÚ v PO kraji, okresy Snina, Humenné, Medzilaborce, Stropkov, Svidník	102 813,91 ha	102 813,91 ha
CHVU018	Nízke Tatry	Časť územia v PO kraji, okres Poprad (k. ú. L. Teplička, Vikartovce, Vernár)	98 168,52 ha	cca 7 500 ha
CHVU025	Slánske vrchy	Časť územia v PO kraji, okres Prešov, Vranov nad Topľou	60 247, 42 ha	cca 28 000 ha
CHVU030	Tatry	Časť územia v PO kraji, okres Poprad	cca 54 460 ha	cca 25 000 ha
CHVU035	Vihorlatské vrchy	Časť územia v PO kraji, okres Humenné, Snina	47 999,93 ha	cca 16 000 ha
CHVU036	Volovské vrchy	Časť územia v PO kraji, okres Prešov (k. ú. Hrabkov, Klenov, Miklušovce, Sedlice)	121 42,65 ha	cca 1 700 ha
CHVU052	Čergov	Celé územie CHVÚ v PO kraji, okresy Bardejov, Prešov, Stará Ľubovňa	35 849,7100	35 849,7100
CHVU053	Slovenský raj	Časť územia v PO kraji, okres Poprad K. ú. Hranovnica, Spišské Bystré, Spišský Štiavnik, Vernár	25 243,0000	

Zdroj: Štátna ochrana prírody SR, www.enviro.gov.sk

Územia chránené podľa medzinárodných dohovorov

V rámci medzinárodných dohovorov platí na území Slovenska niekoľko dôležitých zmlúv a dohovorov, ktoré majú za cieľ výraznejšie zachovanie svetového dedičstva na Zemi. Podľa nich sú vyčlenené chránené územia a lokality, ktoré nie sú kategóriou chráneného územia podľa zákona č. 543/2002 Z.z, ale tvoria významnú základňu pre rozvoj vedy a prezentácie ochrany prírody v zahraničí. Tieto územia môžu súčasne patriť aj do národnej sústavy chránených území, alebo do navrhovanej európskej súvislej sústavy chránených území NATURA 2000.

1. Dohovor UNESCO o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva:

- Lokality zapísané do Zoznamu svetového prírodného dedičstva na území Prešovského kraja: Karpatské bukové pralesy (vyhlásené v roku 2007, bilaterálne územie pozostávajúce z 10 lokalít o výmere 77 972 ha, z toho jadrová zóna 29 2789 ha, na území SR v rámci Prešovského kraja sú jeho súčasťou 4 lokality o výmere 19 584 ha, z toho jadrová zóna 5 766 ha – Havešová, Rožok, Stužica-Bukovské vrchy a Vihorlat),
- Lokality navrhované do svetového prírodného dedičstva na území Prešovského kraja: Doliny mezozoika Západných Karpát (12 dolín z územia SR, dve – Prielom Dunajca/PIENAP/ a dolina Sokol /NP Slovenský raj/ situované na území Prešovského kraja), Prírodné rezervácie Tatier, Mykoflóra Bukovských vrchov.

2. Medzinárodná dohoda UNESCO o ochrane významných prírodných krás v rámci programu „Človek a biosféra“ (MaB):

Biosférická rezervácia Tatry (vyhlásená v roku 1993 spoločne s Poľskou časťou Tatranského národného parku v zmysle Medzinárodnej dohody UNESCO o ochrane významných prírodných krás v rámci programu „Človek a biosféra“ (MaB) - výmera spolu: 113221 ha, z toho jadrová zóna - 49633 ha.

Medzinárodná biosférická rezervácia Východné Karpaty (vyhlásená vo februári 1993). Ide o prvú trilaterálnu biosférickú rezerváciu na svete s plochou okolo 196 850 ha. Na území Slovenska zahŕňa Národný park Poloniny, na území Poľska Park Krajobrazowy Doliny Sanu, Bieszczadski Park Narodowy a Ciśniańsko - Wetliński Park Krajobrazowy a na území Ukrajiny zahŕňa Užanskij nacional'nyj pryrodnyj park a Nadsanskij regional'nyj landšaftnyj park.

3. **Bilaterálne chránené územia** Slovenska s Poľskom - Pieninský národný park a Pieniński park narodowy, CHKO Východné Karpaty – Jaśliski Park Krajobrazowy a NP Poloniny – Ciśniansko-Wetliński Park Krajobrazowy a Bieszczadski Park Narodowy.

4. **Diplom Rady Európy** - Národný park Poloniny.

5. **Dohovor o ochrane mokradí majúcich medzinárodný význam (Ramsarský dohovor).**

Sem sú zaradené mokrade spĺňajúce kritériá Ramsarskej konvencie pre zapísanie do Zoznamu mokradí medzinárodného významu, mokrade s výskytom rastlín a živočíchov indikujúcich medzinárodný význam lokality (druhy chránené alebo ohrozené z hľadiska globálneho alebo európskeho), prípadne mokrade obsahujúce typy ohrozených prírodných biotopov Európy. Identifikovaných bolo 17 lokalít s celkovou plochou vyše 40 343 ha.

V Prešovskom kraji sa nachádzajú aj ďalšie **mokrade**, významom národné, regionálne a lokálne, hodnotné z hľadiska botanického, zoologického, limnologického, hydrogeologického. Ich prieskum ešte v súčasnosti nie je ukončený.

Na území Prešovského kraja nie je vyhlásená Ramsarská lokalita medzinárodného významu. V rámci Prešovského kraja sa navrhuje jedna lokalita na zaradenie medzi medzinárodne významné mokrade - CHA Sivá Brada v okrese Levoča.

Tab. č. 18 Lokality na zaradenie medzi medzinárodne významné mokrade v Prešovskom kraji

Názov mokrade	Katastrálne územie	Rozloha v ha	Typ mokrade	Stručná charakteristika
CHA Sivá Brada	Spišské Podhradie	4,5	M, Tp, U, Y, 2	Travertínová kopa v Hornádskej kotline s travertínovými prameniskami a jazierkami, vysokobylinné močiare, vlhké lúky a slatiny a umelá nádrž zachytávajúca vodu pre kúpele. Vyskytujú sa tu významné a vzácne druhy rastlín, neobvyklé v Západných Karpatoch.

Zdroj: Štátna ochrana prírody SR

g. Lesná krajina

Lesnatosť Prešovského kraja dosahuje 49,1%. Väčšiu lesnatosť dosahuje už iba Žilinský samosprávny kraj a celková lesnatosť SR - 40,9 %.

Lesná krajina predstavuje typ, ktorý svojim územným rozsahom a polyfunkčnosťou najviac ovplyvňuje krajinné prostredie. Pozitívnym javom lesnej krajiny je ovplyvňovanie klimatických, pôdných a vodných pomerov v území, vytváranie prirodzených stanovišť na šírenie biotických prvkov, zabezpečovanie ekologickej stability v území, poskytovanie zdravého prostredia na regeneráciu síl a oddych človeka, ale aj zdrojov príjmu z hospodárskej činnosti. Negatívnym javom je spôsob a formy hospodárskeho využívania lesov, ohrozujúce ekologickú stabilitu, zvyšujúce eróziu ohrozenosť a znižujúce estetické pôsobenie lesov v krajinnom prostredí.

Štruktúra lesného pôdneho fondu z hľadiska výmery podľa okresov:

Lesnatosť sa v rámci kraja pohybuje od 35, 1 % v okrese Levoča, po 69,3 % v okrese Poprad (tento údaj je najviac skreslený, pretože do LPF patri aj skalnatá a hôľna časť Vysokých Tatier, pri počte lesnatosti z porastovej plochy lesa je to 59,09 %).

Tab. č. 19. Základné údaje o lesoch Slovenska po krajoch

Kraj	Porastová pôda ha	Lesnatosť %	Zásoba dreva			Plánovaná ročná ťažba			Ťažba realizovaná v roku		
			ihličnaté	listnaté	spolu	ihličnaté	listnaté	spolu	ihličnaté	listnaté	spolu
			tis. m ³ bez kôry								
Bratislava	73 309	36,7	5 342	11 210	16 552	100	196	296	102	183	285
Trnava	62 853	15,7	3 021	9 813	12 834	41	193	234	47	182	229
Trenčín	214 804	49,0	17 464	33 111	50 575	309	453	762	293	417	710
Nitra	92 504	15,2	989	16 321	17 310	16	302	318	22	385	407
Žilina	360 758	55,5	79 050	13 673	92 723	1 047	140	1 187	1 336	103	1 439
B. Bystrica	453 106	48,9	41 326	61 630	102 956	686	964	1 650	800	876	1 676
Košice	254 987	39,5	22 092	36 172	58 264	301	497	798	570	432	1 002
Prešov	418 370	49,1	36 340	46 845	83 185	432	862	1 294	831	689	1 520
SR celkom	1 930 691	40,9	205 624	228 775	434 399	2 932	3 607	6 539	4 001	3 267	7 268

Zdroj: Národné lesnícke centrum Zvolen

Štruktúra lesného pôdneho fondu z hľadiska kategórií lesov

Z celkovej plochy lesov 417 796 ha tvoria:

- lesy hospodárske 295 320 ha
- lesy ochranné 53 925 ha
- lesy osobitného určenia ha 68 551 ha

Nasledujúca tabuľka udáva výmery kategórií lesov podľa okresov. Na výmere porastovej plochy lesov v kraji sa ochranné lesy podieľajú 12,91 %-ami, lesy osobitného určenia 16,41 %-ami. Najvyšší podiel ochranných lesov a lesov osobitného určenia z celkovej porastovej plochy je v okresoch Levoča – 80,16 %, Poprad – 74,54 % a Kežmarok – 50,63 %, najnižší v okrese Stropkov – 1,83 %.

Tab. č. 20: Štruktúra kategórií lesov podľa porastovej plochy a podľa okresov (stav k 12/2002)

Okres	Bj	He	Kk	Le	Mi	Pp	Po	Sb	Sn	Sl	Sv	Sk	Vn/T	Spolu	
Lesy hospodárske (ha)	3459	2883	1567	2441	218	1673	257	1594	422	229	1845	2371	2612	295320	
Lesy ochranné (ha)	a	182	1270	1135	611	54	9644	1522	303	451	559	15	278	16022	
	b	1245	292	324		403	1153	144	553	1439	61	53	88	16188	
	c						7922								7922
	d	801	1481	225	950	448	3883	1798	274	1591	490	197	131	1524	13793
	spolu	2228	3043	1684	1561	905	3298	3464	1130	3480	1110	250	234	1856	53925
Lesy	a		5976	504		94	115			105				6794	

osobitného určenia (ha)	b	566					89								655
	c	131	386		47	174		1576	51		84	94	122	31	2695
	d		39	133			6							12	189
	e	24	136	5136		346	1373	173	12	1620	349		111	44	21678
	f	110	7472	2911	8255	6	2038	1637	103	1021	47		416	105	24122
	g							575					584		1159
	h		5522	5706			30								11258
	spolu	831	1953	1439	8301	620	1600	3961	165	2746	480	94	1233	191	68551
Porastová plocha (ha)	3765	5140	3174	1230	234	6572	331	1723	484	245	1879	2518	2817	417796	

Zdroj: Lesoprojekt Zvolen

Zdravotný stav lesov

V roku 2002 došlo na úrovni SR k zlepšeniu zdravotného stavu u listnatých drevín. Podiel listnatých stromov v defoliačnom stupni 2-4 klesol oproti minulému roku o 12 % (z 27 na 15 %) a dostal sa takmer na úroveň roku 2000, kedy bol zaznamenaný ich najlepší zdravotný stav od začiatku monitoringu. Zdravotný stav ihličnatých drevín je od roku 1996 ustálený s podielom stromov v stupni poškodenia 2-4 v rozpätí od 38 do 42 %. Na obrázku je znázornené zastúpenie ihličnatých, listnatých a všetkých drevín spolu v jednotlivých stupňoch poškodenia od začiatku monitoringu v roku 1987.

Na zdravotnom stave lesov a poškodení lesných porastov sa výraznou mierou podieľajú **abiotické faktory** (vietor, sneh, námraza a sucho) a **biotické faktory** (hmyz, hniloby, tracheomykózy, sypavky, huby a choroby drevín) a tiež imisie. Sú v rôznom rozsahu príčinou náhodných ťažieb.

h. Poľnohospodárska krajina

Celková výmera pôdy SR predstavuje 4 903 717 ha. V roku 2010 podiel poľnohospodárskej pôdy predstavoval 49,3 % z celkovej výmery pôdy, podiel lesných pozemkov 41 %. Antropogénny tlak na využívanie pôdy na iné účely, ako na plnenie jej primárnych produkčných a environmentálnych funkcií spôsobuje jej pozvoľný úbytok.

Tab. č. 22. Úhrnné hodnoty druhov pozemkov v SR podľa krajov k 1.1.2010 (v ha)

Kraj	Poľnohosp. pôda	Lesné pozemky	Vodné plochy	Zastavané plochy	Ostatné plochy	Celková výmera
Bratislavský	92 802	75 014	5 676	16 129	15 643	205 263
Trnavský	290 467	65 242	15 766	27 878	15 313	414 666
Trenčiansky	185 035	220 920	6 382	23 568	14 299	450 205
Nitriansky	467 794	96 323	15 719	38 053	16 495	634 384
Žilinský	244 830	380 156	12 777	25 359	17 744	680 867
Banskobystrický	416 857	463 072	7 917	33 297	24 305	945 448
Prešovský	383 206	441 187	14 056	31 587	27 352	897 389
Košický	336 942	266 929	16 350	34 068	21 205	675 495
Slovensko spolu	2 147 933	2 008 843	94 645	229 941	152 356	4 903 717

Poznámka: odchýlky v súčtových údajoch sú z dôvodu matematického zaokrúhľovania výmer v „m2“ na „ha“ bez vyrovnania

Zdroj: Štatistický úrad SR

Prešovský kraj je svojou celkovou výmerou 897 389 ha druhý na Slovensku. Územie Prešovského kraja zaberá 18,30% z celkovej výmery územia Slovenska. Výmerou poľnohospodárskej pôdy (17,84 % z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy SR) sa nachádza

na treťom mieste v porovnaní s ostatnými krajinami na Slovensku. Vodné plochy zaberajú 14,85% z výmery vodných plôch SR. Zastavané plochy zaberajú 13,74% z výmery SR, PSK je v tomto ukazovateli na 4 mieste v rámci SR. Ostatné plochy zaberajú 17,95% z výmery SR, v tomto ukazovateli je PSK na prvom mieste v SR.

Na základe kategorizácie môžeme konštatovať, že v Prešovskom kraji je len asi 27,2 % pôd vhodných pre využitie v kultúre orných pôd, kým až 50,2 % pôd je svojim produkčným potenciálom vhodných len pre kultúru trvalých trávnych porastov. 20,6 % pôd je možné využívať ako orné pôdy len za určitých podmienok a 2,0 % pôd predstavujú lokality, ktoré je potrebné z poľnohospodárskeho pôdneho fondu vyňať. Poľnohospodárska krajina, ktorá je ďalšou výraznou zložkou krajinného prostredia regiónu, je zdrojom výživy ľudí a zvierat, slúži na produkciu biomasy a plní ekologickú a environmentálnu funkciu.

Stresovými javmi v poľnohospodárskej krajine a príčinami jej znehodnocovania je najmä intenzifikácia a špecializácia poľnohospodárstva, ktorá v doterajšom vývoji predstavovala zásadné zmeny vo využívaní krajiny s následkami likvidácie časti ekologicky hodnotných krajinných prvkov (nivné lúky a zamokrené plochy boli odvodnené systematickou drenážou a zornené, na časti územia boli prevedené plošne rozsiahlejšie rekultivácie s likvidáciou nelesnej drevitej vegetácie a hodnotných biotopov, veľkofarmy s nedoriešenou odpadovou koncovkou, najmä hnojovicovou, boli alebo ešte sú zdrojom znečistenia krajiny a zložiek životného prostredia, používaním ťažkej techniky a zhutnením pôdy sa narušil malý obeh vody v pôdnom profile a zrýchlil sa odtok vody z povodia a vodná erózia pôdy, chemizácia spôsobila významný negatívny dopad na mnohé druhy v ekosystémoch).

i. Krajina ohrozená povodňami

Mimoriadne intenzívne zrážky a následné povodne, rovnako ako dlhé obdobia sucha, v dôsledku globálneho otepľovania atmosféry majú vo všeobecnosti rastúcu frekvenciu výskytu aj na území východného Slovenska. Povodne na území východného Slovenska spôsobené extrémnymi zrážkami po miestnych búrkach patria spravidla v rámci SR k najničivejším. To si vyžaduje podstatnú zmenu prístupu k vode v krajine s potrebou zvýšenia jej retenčnej schopnosti tak, aby sa spomalil povrchový odtok vody predovšetkým v obdobiach s výdatnými zrážkami a zaistili vodné rezervy pre obdobia sucha.

Špecifickým problémom Východného Slovenska, najmä však Prešovského kraja je silné ohrozenie povodňami. V rokoch 1993 – 2005 bola následkom povodňovej aktivity kritická situácia v tomto regióne až 10-krát, pričom zahynulo viac ako 50 osôb. Predovšetkým na území Východoslovenskej nížiny, Košickej, Hornádskej a Popradskej kotliny i Spišsko – Šarišského medzihoria tak prevláda veľkobloková orná pôda s minimálnym zastúpením ekostabilizačných prvkov v krajinej štruktúre. Pre zabezpečenie retenčnej schopnosti i ekologickej stability krajiny majú najvýznamnejšiu úlohu plochy lesov a trvalých trávnych porastov.

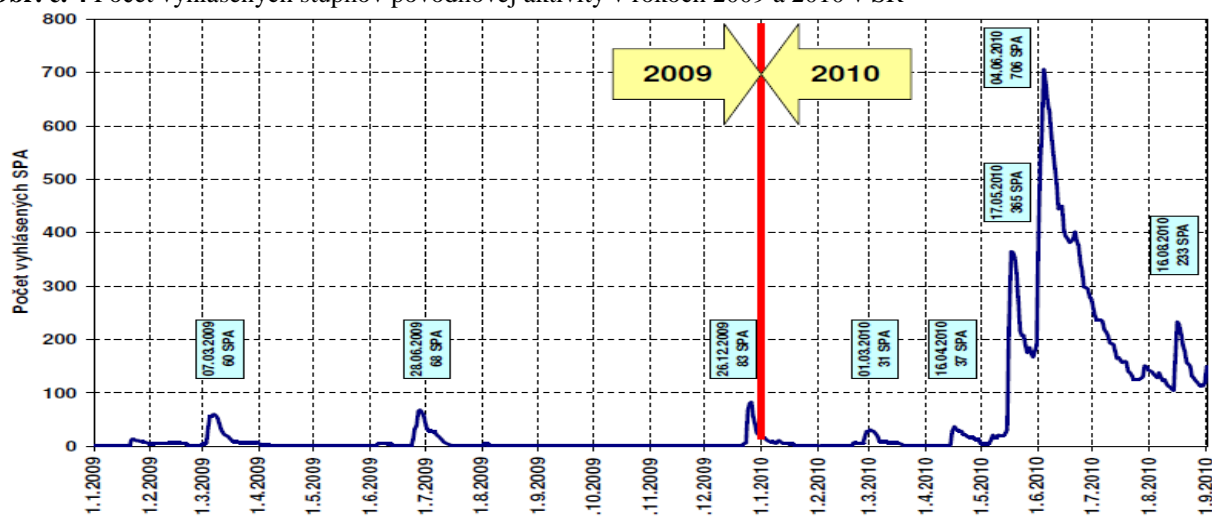
Vzhľadom na skutočnosť, že retenčná schopnosť krajiny má bezprostredný vplyv na povodňové ohrozenie územia, je nevyhnutné túto problematiku komplexne riešiť v jednotlivých povodiach ako celkoch. V súčasnosti však stále ostávajú významnou súčasťou protipovodňových opatrení úprava tokov, výstavba vodných nádrží, protipovodňových ochranných hrádzí, čerpacích staníc vnútorných vôd a odvodňovacích kanálov. Osobitnú úlohu pri zmierňovaní účinkov povodňových vln majú na východnom Slovensku priehrady Veľká Domaša a Vihorlat (Zemplínska Šírava), Starina a suchý polder Beša. Súčasťou protipovodňových opatrení je aj zabezpečovanie koordinovaného postupu v protipovodňovej ochrane so susednými štátmi na hraničných vôd

Tab. č. 21. Najvýznamnejšie záplavy na Východnom Slovensku od roku 1993

dátum	regióny	charakteristika
november 1993	povodie rieky Uh	záplavami postihnutých 26 obcí
jún 1995	Košice - Vidiek	Myslavský potok zaplavil vyše 40 domov
september 1996	povodie rieky Poprad, Hornád	zaplavené cesty, pozemky, záhradkárske oblasti
júl 1998	Východné Slovensko	Bilancia záplav: 50 ľudských životov v obci Jarovnice, zaplavených 86 obcí, 2500 domov, z čoho 357 značne poškodených alebo zničených, uhynutých približne 1 000 kusov hospodárskych zvierat nepočítajúc hydinu, škoda za viac ako 1 mld. Sk
marec 1999	Košický kraj	22,3% poľnohospodárskeho fondu v Košickom kraji zaplavených, 11,8% pomáčaných, o okresoch Michalovce, Sobrance voda zasiahla až takmer 80% poľnohospodárskeho pôdneho fondu
apríl 2000	rieky Torysa, Ondava, Ladomírka	tretí stupeň povodňovej aktivity
júl 2001	okresy Prešov, Bardejov	jedná ľudská obeť, škody za viac ako 50 mil. Sk
júl 2001	Prešovský kraj	vyhlásená mimoriadna situácia v celom kraji, v Stropkove a Svidníku vyradené z činnosti verejné vodovody
august 2002	celá stredná Európa	postihnutý aj Prešovský kraj
júl – august 2004	Východné Slovensko	dve obete na ľudských životoch, pretrhnutá hrádza, niekoľko sto evakuovaných, škody za 1-2 mld. Sk
Júl - august 2008	Východné Slovensko	V Prešovskom kraji postihnutých 142 obcí. Najväčšia intenzita zrážok bola zaznamenaná na území Čergovského pohoria a na území Vojenského výcvikového priestoru Javorina a preto povodňové javy začali vznikať na tokoch, ktoré pramenia na týchto územiach. V Košickom kraji bolo postihnutých 38 obcí
Jún – júl 2009	Východné Slovensko	V Prešovskom kraji postihnuté okresy Humenné, Svidník, Bardejov, Kežmarok
auguste 2009	Okres Bardejov	Postihnuté obce Livov, Lukov, Livovská Huta a Nemcovce
máj a jún	celá stredná Európa	bolo celkovo postihnutých 271 miest a obcí PO kraja
júl a august 2010	Prešovský kraj	postihnutých 35 obcí v územnom obvode Prešovského kraja

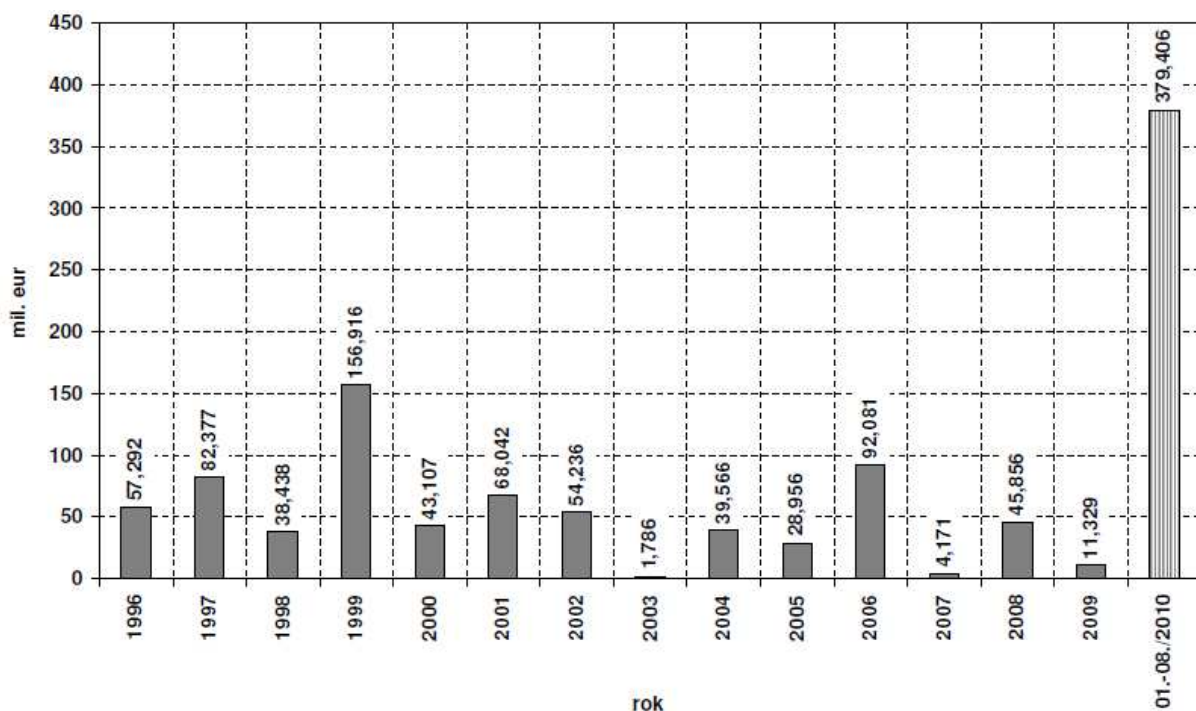
Zdroj: Projekt POKER, Profil regiónu Slovensko-Východ,
Správa o priebehu a následkoch povodni na území SR 2008
Správa o priebehu a následkoch povodni na území SR 2009
Správa o priebehu a následkoch povodni na území SR od januára do augusta 2010

Obr. č. 4 Počet vyhlásených stupňov povodňovej aktivity v rokoch 2009 a 2010 v SR

Zdroj: Správa o priebehu a následkoch povodni na území SR od januára do augusta 2010

Obr. č. 5 Porovnanie výdavkov na povodňové práce a elimináciu povodňových škôd v období 1996 – 2010 v SR

Zdroj: Správa o priebehu a následkoch povodni na území SR od januára do augusta 2010

j. Krajina ovplyvnená ťažbou nerastných surovín

Pri využívaní ložísk nerastných surovín sa v nedávnej minulosti brali do úvahy najmä exploatačné a bezpečnostné aspekty, pričom ochrana životného prostredia, hospodárnosť a estetické hľadiska ostávali druhoradé.

Životné prostredie prešovského kraja v súčasnosti najviac ovplyvňuje ťažba a spracovanie stavebného kameňa i štrkopieskov. Nachádza sa tu mnoho lomov, štrkovísk a pieskovní, ktoré ostali opustené a nezrekultivované. Ťažba stavebného kameňa narúša pôvodný ráz krajiny a zapríčiňuje zvýšenú prašnosť v širšom okolí lokalít.

Ťažba štrkopieskov nepriaznivo poznačila údolnú nivu rieky Poprad, pričom ťažba v Orlove pokračuje ďalej. Ťažba štrkopieskov prebieha aj v údolí Torysy. Menší, lokálny vplyv na životné prostredie, súvisiaci najmä so zmenou reliéfu, má ťažba a využitie tehliarskych surovín.

Okrem využívania prírodných zdrojov nerastných surovín je horninové prostredie ohrozené tiež prírodnými procesmi (zosuvy, soliflukcia) vyvolanými ako dôsledok ľudskej činnosti. Zosuvy vplyvom porušenia prirodzenej stability územia technickými zásahmi, nepriaznivé zásahy do tokov a zamokrených území, zakladanie lomov a ťažobných priestorov nepriaznivo pôsobia nielen na celkový krajinný charakter, ale aj dôsledkami ťažby (odvaly, výsyvky, kalové polia) na kvalitu životného prostredia.

Na území kraja sú okrem existujúcich ťažobných prevádzok a lomov vyhlásené aj chránené ložiskové územie, pre potenciálne využívanie nerastov ako stavebný a dekoračný kameň, drahé kamene, štrkopiesky a piesky, tehliarske suroviny, keramické íly, mangánové, ortuťové, polymetalické rudy, bentonit.

k. Zdravotný stav obyvateľstva

Z regionálneho pohľadu dlhodobo najvyššiu pôrodnosť vykazuje Prešovský (13,5 ‰), Košický (13,2 ‰) a Bratislavský kraj (12 ‰). Hrubá miera pôrodnosti sa v nich pohybuje nad celoslovenským priemerom. Najnižšie hodnoty sú v Nitrianskom kraji, Trenčianskom a Trnavskom kraji okolo 10 ‰. Najvýznamnejšia zmena vo vývoji pôrodnosti sa zaznamenala v Bratislavskom kraji (nárast o 4,3 bodu v porovnaní s rokom 2001).

Úmrtnosť

Počet úmrtí je v jednotlivých krajoch dlhodobo stabilný. V krajoch so staršou populáciou a nízkou pôrodnosťou sa hodnoty úmrtnosti pohybujú okolo 11 ‰. Najnižšie hodnoty hrubej miery úmrtnosti sú v Prešovskom kraji (pod 9 ‰) vplyvom mladšej vekovej štruktúry obyvateľov.

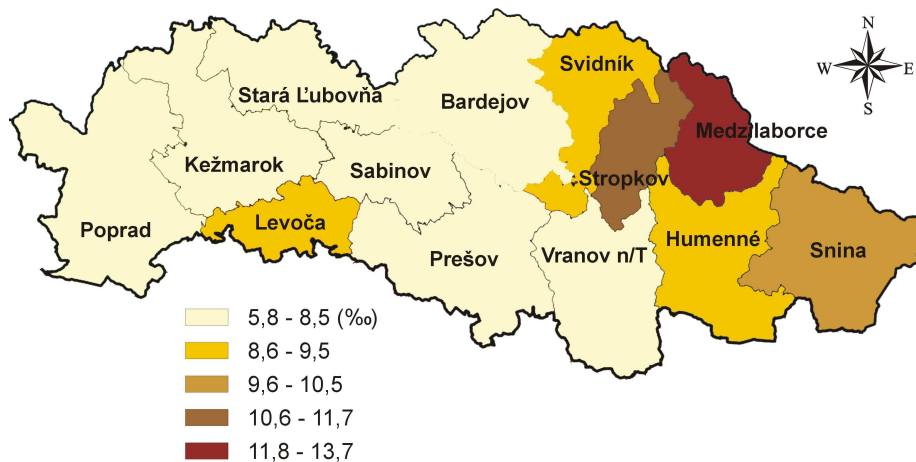
Tab. č. 23 Vývoj obyvateľstva v Prešovskom kraji v rokoch 2005 - 2009

Ukazovateľ	2005	2006	2007	2008	2009
	absolútne				
Počet obyvateľov k 31. 12.	798 596	800 483	801 939	803 955	807 011
z toho ženy	406 081	407 026	407 664	408 714	410 108
Stredný stav obyvateľstva	797 692	799 597	801 238	803 083	805 149
Sobáše	4 411	4 300	4 480	4 715	4 526
Rozvody	1 077	1 156	1 227	1 323	1 408
Narodení spolu	9 815	9 629	9 543	10 062	10 896
z toho živo	9 770	9 576	9 489	10 022	10 852
v manželstve	7 829	7 608	7 371	7 795	8 326
Potraty	2 382	2 495	2 382	2 364	2 388
z toho umelé prerušenie tehotenstva	1 474	1 640	1 543	1 551	1 563
Zomretí	6 795	6 813	6 884	6 760	6 730
z toho do 1 roku	99	81	90	92	75
do 28 dní	56	41	47	54	45
Priťahovaní	2 048	2 235	2 295	2 178	2 145
Vystťahovaní	3 172	3 111	3 444	3 424	3 211
Prírastok (-úbytok) sťahovaním	-1 124	-876	-1 149	-1 246	-1 066
Celkový prírastok (-úbytok)	1 851	1 887	1 456	2 016	3 056
Veková štruktúra obyvateľstva					
predproduktívny vek (0-14)	161 940	157 933	154 000	150 815	.
produktívny vek (15-59M/54Ž)	501 933	505 081	506 993	508 643	.
poproduktívny vek (60+M/55+Ž)	134 723	137 469	140 946	144 497	.
Priemerný vek	35,07	35,37	35,66	35,95	.
Index starnutia	83,19	87,04	91,52	95,81	.

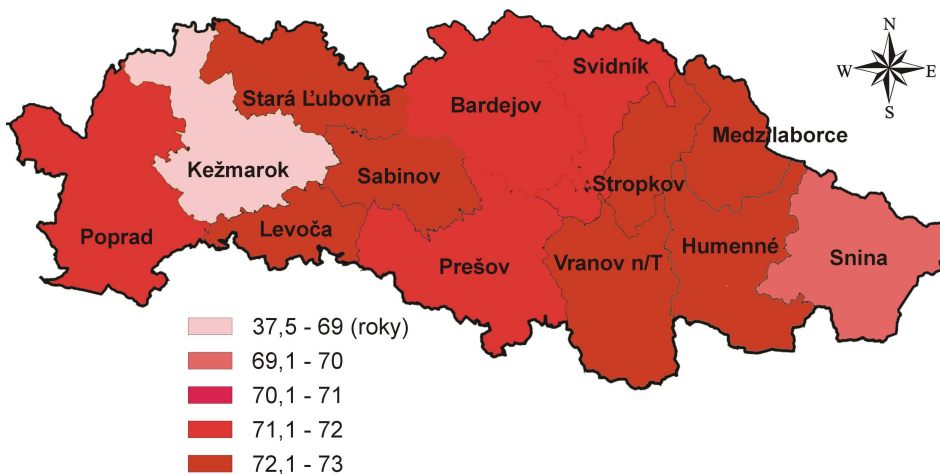
Zdroj: Pracovisko Štatistického úradu SR v Prešove, rok 2009

Obr. č. 6 Grafické znázornenie mortality a strednej dĺžky života mužov a žien na Slovensku

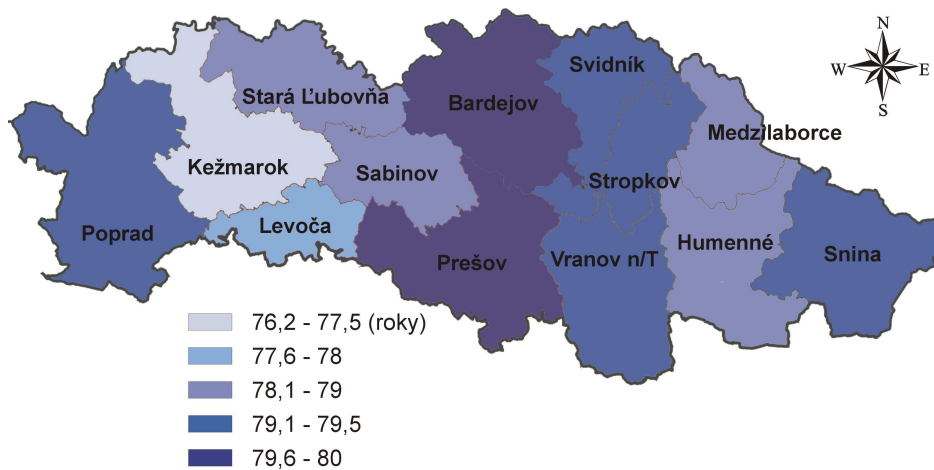
Počet zomretých na 1000 obyvateľov v okresoch Prešovského kraja, rok 2009

Stredná dĺžka života mužov pri narodení v okresoch Prešovského kraja, rok 2009

Stredná dĺžka života žien pri narodení v okresoch Prešovského kraja, rok 2009

Zdroj: Pracovisko Štatistického úradu SR v Prešove, rok 2009

Počet úmrtí v Prešovskom kraji v roku 2009 bol 6 730. Najviac zomrelých bolo v okresoch Prešov, Poprad, Bardejov a Vranov nad Topľou.

Územie Prešovského kraja je národnostne nehomogénne. Podľa výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 z celkového počtu obyvateľov tvorí 90,4% obyvateľstvo slovenskej národnosti, najpočetnejšími menšinami sú rómska (4,4%), rusínska (2,6%) a ukrajinská (0,8%), menej početné sú česká, moravská a sliezka, poľská a nemecká.

Najväčšia koncentrácia rómskej menšiny je v okresoch Kežmarok, Vranov nad Topľou, Prešov a Sabinov, obyvatelia rusínskej národnosti sú najpočetnejší v okresoch Medzilaborce, Snina, Svidník, ktoré hraničia s Ukrajinou republikou, ale aj v okresoch Bardejov a Humenné.

Zdravotnícke zariadenia **ústavnej zdravotnej starostlivosti** sú určené na poskytovanie zdravotnej starostlivosti osobám, ktorých zdravotný stav vyžaduje nepretržité poskytovanie zdravotnej starostlivosti spojené s predpokladaným pobytom na lôžku v zdravotníckom zariadení presahujúcim 24 hodín. Zariadenia ústavnej starostlivosti sú všeobecná a špecializovaná nemocnica, liečebňa, hospic, dom ošetrovateľskej starostlivosti, prírodné liečebné kúpele, kúpeľná liečebňa a zariadenia biomedicínskeho výskumu.

Tab. č. 24 Porovnanie ukazovateľov ústavnej starostlivosti

Druh zdravotníckeho zariadenia	Počet		Počet		Podiel PSK v	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Všeobecná nemocnica	80	73	12	12	15	16,4
Špecializovaná nemocnica	42	41	1	1	2,4	2,4
Liečebne	27	24	6	6	3,7	25
Hospic	7	9	3	3	42,8	33,3
Dom ošetrovateľskej starostlivosti	1	2	0	0	0	0
Prírodné liečebné kúpele	22	20	9	9	40,1	45
Kúpeľná liečebňa	6	9	0	0	0	0
Zariadenie biomedicínskeho výskumu	1	1	0	0	0	0

Zdroj: Zdravotnícka ročenka SR 2007,2008

Lekárska starostlivosť zahŕňa zabezpečovanie, prípravu, kontrolu, uchovávanie, výdaj liekov s výnimkou prípravy transfúzných liekov a zdravotníckych pomôcok, poskytovanie odborných informácií o liekoch a zdravotníckych pomôckach a konzultácie pri určovaní a sledovaní liečebného postupu. Poskytuje sa v nemocničných lekárňach, vo verejných lekárňach vrátane ich pobočiek, vo výdajniach zdravotníckych pomôcok a vo verejných lekárňach zriadených ako výučbové základne.

Tab. č. 25 Porovnanie ukazovateľov lekárenskej starostlivosti

Druh zdravotníckeho zariadenia	Počet zdravotníckych zariadení v SR		Počet zdravotníckych zariadení v PSK		Podiel PSK v %	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Lekárska starostlivosť	1 636	1 433	204	210	12,5	14,6

Zdroj: Zdravotnícka ročenka SR 2007,2008

Na území Prešovského kraja sú lokalizované aj odborné liečebné ústavy zamerané na liečenie tuberkulózných a respiračných chorôb : Národný ústav tuberkulózy, pľúcnych chorôb a hrudníkovej chirurgie Vyšné Hágy, Sanatórium Dr. Guhra, n.o., Tatranská Polianka, Sanatórium Tatranská Kotlina, n. o. vysokošpecializovaný odborný ústav Šrobárov ústav detskej tuberkulózy a respiračných chorôb, n. o., TATRASAN, s.r.o., Nový Smokovec, Vojenské zdravotnícke zariadenia, a.s. Nová Polianka.

Kúpeľná starostlivosť s využívaním klimatických podmienok vhodných na liečenie sa vykonáva v týchto prírodných liečebných kúpeľoch: Bardejovské kúpele, a.s., Kúpele Horný Smokovec, s.r.o., KÚPELE LUČIVNÁ, a.s., Kúpele Nový Smokovec, a.s., Kúpele Vyšné Ružbachy a.s., Kúpeľno-liečebný ústav Ministerstva vnútra SR Družba Bardejovské kúpele, Sanatórium Dr. Guhra, n. o., Sanatórium tatranská kotlina, n. o., TATRASAN, s.r.o.

Ďalšími zdravotníckymi zariadeniami sú Ošetrovateľské centrum, s.r.o. Humenné, Spišská katolícka charita Hospic sv. Alžbety Kežmarok.

Verejná minimálna sieť poskytovateľov je usporiadanie najmenšieho možného počtu verejne dostupných poskytovateľov na území SR alebo na území príslušného samosprávneho kraja alebo na území príslušného okresu v takom počte a zložení, aby sa zabezpečila efektívne dostupná, plynulá, sústavná a odborná zdravotná starostlivosť s prihliadnutím na počet obyvateľov príslušného územia vrátane možnej odchýlky vo vzťahu ku geografickým a demografickým podmienkam príslušného územia, chorobnosť a úmrtnosť obyvateľov príslušného územia, migráciu cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti na príslušnom území, bezpečnosť štátu.

Tab. č. 26 Verejná minimálna sieť poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti v Prešovskom kraji

Názov oddelenia/Typ lôžok	Minimálny počet lôžok ^x
Akútne lôžka	3 023
Chronické lôžka	586
Psychiatrické lôžka	438
Spolu	4 047

^x Verejná minimálna sieť poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti je vyjadrená minimálnym počtom lôžok v špecializačných odboroch rozdelených na lôžka určené na poskytovanie ústavnej starostlivosti akútne chorým osobám, chronicky chorým osobám a psychiatricky chorým osobám na územie kraja.

Zdroj: Nariadenie vlády č. 640/2008 Z. z. o verejnej minimálnej sieti poskytovateľov zdravotnej starostlivosti)

2. Vzťah k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam

Územná ochrana prírody a krajiny

Na území kraja sa nachádza sieť chránených území: päť národných parkov, dve chránené krajinné oblasti Východné Karpaty a Vihorlat, 3 národné prírodné rezervácie, 82 prírodných rezervácií, 7 chránených areálov, 30 prírodných pamiatok a tri národné prírodné pamiatky. Najrozsiahljším územím je chránená krajinná oblasť Malé Karpaty.

Súvislá európska sústava chránených území NATURA 2000

Vstupom do Európskej únie Slovensko prijalo európsky systém ochrany prírody, čím dochádza k zmene oproti doterajšej koncepcii ochrany prírody, kde sa zdôrazňovala najmä ochrana území. Európsky systém ochrany prírody sa zameriava na účinnú ochranu biotopov a druhov, pre ktoré sa vyhlasujú chránené územia.

Vytvorenie sústavy osobitne chránených území NATURA 2000 (ďalej len sústava NATURA 2000) bolo jednou z prioritných podmienok vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie v oblasti ochrany prírody. Z právneho hľadiska išlo o proces implementácie dvoch smerníc ES:

- Smernice Rady č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (smernica o vtákoch)
- Smernice rady č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (smernica o biotopoch). Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov, vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej

Európskej únii. Cieľom programu budovania sústavy NATUAR 2000 je zachovanie prírodných biotopov a biotopov ohrozených druhov rastlín a živočíchov v celoeurópskom meradle. Program je postavený na prísne vedeckých princípoch. Vychádza z poznania rozšírenia biotopov a biotopov druhov daných v prílohách uvedených smerníc, na ochranu ktorých sa vyčleňujú osobitné chránené územia na základe presne stanovených kritérií. V rámci prístupového procesu boli ich definície zosúladené s definíciami predpisov EÚ (v národnej legislatíve boli upravené pojmy „druh európskeho významu“, „biotop európskeho významu“, ich „priaznivý stav“, „chránené vtáčie územia“, „územia európskeho významu“ a „súvislá európska sústava chránených území - NATURA 2000“). Rovnako boli zosúladené kritériá výberu a spôsob vyhlasovania chránených území, podmienky ochrany druhov, biotopov a území, ako aj spôsob zriadenia a prevádzky zoologických záhrad a regulácia obchodu s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov (CITES).

Vychádzajúc z uvedených smerníc tvoria sústavu NATURA 2000 dva typy území:

- Chránené vtáčie územia (Special Protection Areas - SPAs)
- Územia európskeho významu (Special Areas of Conservation - SACs)

V Prešovskom kraji sa nachádza, prípadne do neho zasahuje 9 chránených vtáčích území a 64 území európskeho významu.

Ochrana lesných zdrojov

Lesný pôdny fond na území Prešovskom kraji pokrýva plochu 417 796 ha. Lesnatosť dosahuje 49,4 % z celkovej rozlohy kraja. Je to druhá najvyššia hodnota v rámci Slovenska (40,6 %). Lesnatosť sa v rámci regiónu mení podľa geomorfologických podmienok. V hornatých oblastiach presahuje 50 %. Väčšina lesov patrí medzi hospodárske lesy. Najväčšiu plochu hospodárskych lesov má okres Snina, najmenšiu Levoča. Ochranné lesy sú najviac zastúpené v okrese Poprad a najmenej v Svidníku. Lesy osobitného určenia sú najrozsiahlé tiež v okrese Poprad. Najmenšiu plochu zaberajú v okrese Stropkov.

Chránené vodné zdroje

V Prešovskom kraji sa nachádzajú dve chránené vodohospodárske oblasti – ide o **CHVO Nízke Tatry východná časť** a **Vihorlat**. Z ďalších typov území ochrany vôd sa v Prešovskom kraji nachádza šesť pásiem ochrany prírodných liečivých zdrojov (Bardejov, Vyšné Ružbachy, Baldovce, Lipovce, Cígelka, Starý Smokovec) a viacero pásiem hygienickej ochrany podzemných a povrchových vôd.

3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené

Plánované aktivity v PHSR PSK majú indikatívny charakter a nie je ich možné jednoznačne premietnuť do priestoru. Realizáciou opatrení uvedených v tomto dokumente nedôjde k významnému negatívnemu ovplyvneniu životného prostredia a zdravia.

Na základe informácií uvedených vo Výročnej správe RÚVZ Prešov je stav v jednotlivých oblastiach životného prostredia nasledovný:

a. Pitná voda

Pitná voda je zdravotne bezpečná, ak ani pri trvalom požívaní alebo používaní nezmení zdravie prítomnosťou mikroorganizmov a organizmov alebo látok ovplyvňujúcich zdravie akútnym, chronickým alebo neskorým pôsobením, a ktorej vlastnosti vnímateľné zmyslami nezabraňujú jej požívaniu alebo používaniu. Zdravotná bezpečnosť pitnej vody sa hodnotí a kontroluje podľa

ukazovateľov kvality pitnej vody a ich limitov podľa §17 ods. 2 zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej „zákon č. 355/2007 Z. z.“). Ukazovatele kvality pitnej vody sú definované nariadením vlády SR č. 354/2006 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na vodu určenú na ľudskú spotrebu a kontrolu kvality vody určenej na ľudskú spotrebu (ďalej „nariadenie vlády SR č. 354/2006 Z. z.“). V danom nariadení vlády je prebratá európska Smernica Rady 98/83/ES o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu (ďalej „Smernica Rady 98/83/ES“). V porovnaní s európskou smernicou sa v nariadení vlády nachádzajú ďalšie (prídavné) ukazovatele, ktoré sú sledované v pitnej vode. Ide napríklad o ukazovatele vápnik a horčík, ktorých prítomnosť v pitnej vode odporúča Svetová zdravotnícka organizácia.

Zhodnotenie zásobovania pitnou vodou verejnými vodovodmi

Z celkového počtu 802 120 obyvateľov Prešovského kraja bolo na verejné vodovody napojených 77,83% obyvateľov kraja. Stav zásobovania obyvateľstva pitnou vodou v Prešovskom kraji je možné hodnotiť naďalej ako stagnačný. Najvyššia napojenosť je v okrese Poprad (94,69%), naopak naďalej veľmi nepriaznivá situácia pretrváva v okresoch Sabinov (56,36%) a Vranov nad Topľou (58,68%). Relatívne dobrá situácia je v okrese Bardejov, Humenné, Levoča, Kežmarok, Snina, Stará Ľubovňa (80%).

V okresoch Bardejov, Stará Ľubovňa, Svidník, Stropkov, Prešov, Vranov nad Topľou a Kežmarok bola prerušená dodávka pitnej vody v súvislosti s povodňami. Náhradné zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou bolo zabezpečené dovozom vody cisternami. Po vykonaní potrebných sanačných prác a následnom zdravotnom zabezpečení pitnej vody bola prevádzka verejných vodovodov obnovená.

Zhodnotenie zásobovania pitnou vodou z verejných studní

Výskyt verejných studní je v jednotlivých krajoch rôzny. Verejné studne sa využívajú najmä v obciach bez verejného vodovodu, v rekreačných oblastiach, prípadne pri poklese výdatnosti domových studní.

V Prešovskom kraji k hygienicky významným individuálnym vodovodom možno zaradiť vodovody školských zariadení, ubytovacích zariadení (hotely Kontakt v Starej Lesnej, Javorná Drienica, Canyon Lipovce, Holcija Dubovica), stravovacích zariadení, zdravotníckych zariadení, kúpeľov (Bardejovské Kúpele, Vyšné Ružbachy, Ľubovnianske kúpele), rekreačných zariadení (Litmanová, Pieniny, Červený Kláštor-autokemping, RO Veľká Domaša, Lysá, Lúčka-Potoky, Sigord, Široké-autokemping), firiem (Export-Import, Bardejov, vlastný vodovod Družstva podielnikov v Smilne) a vlastné skupinové vodovody v obciach (Matiašovce – Potok – skupinový vodovod, Lipovce, Fričovce). V Prešovskom kraji v obci Vydrník (okres Poprad), ktorá jediná nemá verejný vodovod, je z verejných studní zásobovaných cca 690 obyvateľov. V okrese Levoča a Kežmarok je evidovaných 26 verejných studní, z ktorých je zásobovaných cca 400 obyvateľov. Prevádzku a údržbu však obecné úrady prakticky nezabezpečujú, a preto túto činnosť vykonávajú len obyvatelia okolitých domov, ktorí tieto vodné zdroje využívajú. V roku 2010 bolo vykonaných 15 odberov vzoriek vody z týchto verejných studní, z toho bolo nevyhovujúcich 86,7 % vzoriek (mikrobiologické ukazovatele, železo a mangán). V okrese Vranov nad Topľou sú evidované 4 verejné studne. Dve z nich sa nachádzajú v rekreačnej oblasti Domaša a slúžia pre rekreatantov na zásobovanie pitnou vodou počas letnej turistickej sezóny. Voda v týchto vodných zdrojoch počas letnej turistickej sezóny 2009 spĺňala požiadavky nariadenia vlády SR č. 354/2006 Z. z. Tretia verejná studňa sa nachádza v rómskej osade v obci Sačurov. Kvalita vody z toho vodného zdroja je počas roka nestabilná, prekročená bola hodnota ukazovateľa dusičnany. V obci Čaklov bola vybudovaná nová verejná studňa. Voda z tohto zdroja je stabilne zdravotne bezpečná. Vrt Tíšava - prevádzkovateľ prírodného kúpaliska Tíšava - Rekreačné stredisko oddychu a vodného športu s.r.o. Prešov. Kvalita vody v studni bola počas

sezóny skontrolovaná aj v rámci ŠZD. 5 vzoriek vody nesplnilo v mikrobiologických ukazovateľoch limity podľa nariadenia vlády SR č. 354/2006 Z. z. Ostatné vzorky vody vyhovovali požiadavkám na kvalitu pitnej vody.

Zhodnotenie monitoringu a štátneho zdravotného dozoru nad hromadným zásobovaním pitnou vodou

V Prešovskom kraji zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou zabezpečujú v prevažnej miere Podtatranská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s. a Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s. Obe spoločnosti zabezpečujú prevádzku verejných vodovodov a kontrolu kvality vody v rozsahu, ktorá im vyplýva zo zákonných ustanovení. Ďalšími prevádzkovateľmi verejných vodovodov sú napr. spoločnosti W-Control s.r.o. Poprad, AQUASPIŠ spol. s r.o. Spišská Nová Ves, Ing. Peter Leško, VODANAŠA – združenie obcí Víťaz, v správe liečebných ústavov sú vodovody vo Vysokých Tatrách. Obecné úrady však naďalej nevenujú dostatočnú pozornosť vodným zdrojom. Problémy sa vyskytli s nezabezpečením nepretržitej dezinfekcie a bežnej údržby vodovodov. Rovnako je problém s predkladaním laboratórnych rozborov o kvalite vody. Príčinou je nedostatok finančných prostriedkov obecných úradov na zabezpečenie týchto povinností u akreditovaných laboratórií.

Tab. č. 27: Počet obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov v SR v roku 2010

Kraj	Počet obyvateľov	Počet zásobovaných obyvateľov	Percento zásobovanosti %
Banskobystrický	651 803	551 213	84,57
Bratislavský	1 037 397	1 010 966	97,45
Košický	767 981	634 023	82,56
Nitriansky	708 511	632 717	89,3
Prešovský	802 120	624 296	77,83
Trenčiansky	592 293	538 034	90,84
Trnavský	546 973	486 181	88,89
Žilinský	686 404	614 707	89,55
Spolu:	5 793 482	5 092 137	87,89

Zdroj: RÚVZ Prešov, 2011

b. Voda na kúpanie

Kontrolu kvality vody na kúpanie a prevádzky kúpalísk vykonávali RÚVZ v SR v roku 2010 v zmysle zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a predpisov pre umelé a prírodné kúpaliská - vyhlášky MZ SR č. 72/2008 o podrobnostiach o požiadavkách na kvalitu vody kúpalísk, vody na kúpanie a jej kontrolu a na kúpaliská a Nariadenia vlády SR č. 87/2008 o požiadavkách na prírodné kúpaliská. Monitoring kvality vody na kúpanie na vybraných prírodných lokalitách, zaradených medzi tzv. vody vhodné na kúpanie (ďalej len „VVK“) prebieha aj podľa európskych požiadaviek pre monitoring a hodnotenie vôd na kúpanie pre prírodné vodné plochy (podľa Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/7/ES o riadení kvality vody určenej na kúpanie, ktorou sa zrušuje smernica 76/160/EHS.

Začiatok sezóny každého prevádzkovaného kúpaliska bol podmienený vydaním súhlasného rozhodnutia príslušného RÚVZ na základe preukázania vyhovujúcej kvality vody, pripravenosti kúpaliska a vypracovaného prevádzkového poriadku. Počas prevádzky sa v priebehu roka v zariadeniach sledoval hygienický režim prevádzky ako aj kvalita vody na kúpanie. RÚVZ vykonávali odbery vzoriek v rámci ŠZD, ale aj v rámci platených služieb pre prevádzkovateľov zariadení.

Prírodné kúpacie oblasti

Do celkového vyhodnotenia za rok 2010 je zahrnutých 77 vodných plôch - najmä vodných nádrží (ďalej len „VN“), štrkovísk a pieskovísk. Z nich 18 malo prevádzkovateľa, teda organizovanú rekreáciu. Na vodných plochách, ktoré sú každoročne navštevované väčším počtom rekreantov, príp. sú významné z hľadiska hodnotenia v európskom meradle, vykonávali RÚVZ počas LTS pravidelnú dvojtyždňovú kontrolu príp. aj monitoring kvality vody na kúpanie (na prírodných kúpaliskách s organizovanou rekreáciou zabezpečoval monitoring počas prevádzky kúpaliska prevádzkovateľ). Na vodných plochách s neorganizovanou rekreáciou a nízkou návštevnosťou sa vykonala orientačná kontrola kvality vody na kúpanie (1 max. 3 krát počas sezóny).

V Prešovskom kraji je najvýznamnejšou kúpacou oblasťou Veľká Domaša so strediskami - Dobrá, Poľany, Holčíkovce, Nová Kelča a Nová Kelča – polostrov v okrese Vranov nad Topľou a Valkov a Tíšava v okrese Svidník. V okrese Vranov nad Topľou mali prevádzkovatelia v prenájme opätovne len plážové plochy a nie vodnú plochu.

Umelé kúpaliská

Kontrolné odbery na umelých kúpaliskách, vykonávané v rámci ŠZD, boli zamerané hlavne na mikrobiologickú kvalitu. K najčastejšie prekročovaným hodnotám patrila hodnota voľného chlóru a reakcie vody, z ďalších fyzikálno-chemických ukazovateľov bola často prekročovaná MH v ukazovateľoch zápach, zákal, teplota vody a amónne ióny. K prekročovaniu ukazovateľov farba, amónne ióny, zákal, priehľadnosť, reakcia vody a teplota dochádza najmä na termálnych kúpaliskách, kde je toto prekročenie prípustné v súvislosti s fyzikálnochemickými vlastnosťami termálnej vody, ktorou sa napúšťajú bazény. Z mikrobiologických ukazovateľov bola zisťovaná prítomnosť *Pseudomonas aeruginosa* a *Staphylococcus aureus*, prekročenie črevných enterokokov a koliformných baktérií.

Väčšina prevádzkovaných bazénov (v niektorých krajoch aj všetky) sú recirkulačné. Príčiny zistených nedostatkov na kúpaliskách boli podobné ako v minulosti – nedostatočné dopúšťanie čerstvej vody, nedostatočná, resp. nadlimitná dezinfekcia bazénovej vody, nedostatočné praktické skúsenosti personálu. Dočasným odstavením prevádzky na krátky čas, prípadne nariadením bazénovej vody čerstvou vodou boli hodnoty voľného chlóru opätovne vyhovujúce. Mikrobiologické nedostatky boli riešené vypustením bazénov a vykonaním plošnej dezinfekcie bazénov; po dokladovaní vyhovujúcej kvality vody na kúpanie bola obnovená prevádzka bazénov.

Kúpaliská s celoročnou prevádzkou

V roku 2010 bolo na Slovensku evidovaných celkovo 226 kúpalísk s celoročnou prevádzkou so 110 termálnymi a 348 netermálnymi bazénmi. Ide najmä o kryté plavárne a účelové zariadenia s celoročnou prevádzkou, kde okrem možnosti kúpania je poskytovaný široký sortiment ďalších doplnkových služieb. V rámci tejto kategórie sú kontrolované i bazény, ktoré sú súčasťou hotelových, kúpeľných a liečebných komplexov a slúžia pre uzatvorenú spoločnosť hotelových hostí a pacientov. Časť kontrol bola zameraná na poskytovanie relaxačných a rekondičných služieb v menších ubytovacích zariadeniach, ktoré majú pre klientov k dispozícii relaxačné bazény a vírivky.

c. Zhodnotenie stavu kvality voľného ovzdušia

Zo zdravotného hľadiska sú považované za najzávažnejšie emisie z dopravy, najmä jemné prachové častice PM₁₀, PM_{2,5}, ďalej PCB, polyaromatické uhľovodíky (karcinogén benzoapyrén) a prchavé uhľovodíky (osobitne karcinogény benzén a 1-3 butadién). Chýba však

dôslednejšie monitorovanie koncentrácií dokázaných ľudských karcinogénov benzénu a 1-3 butadiénu.

Na území Prešovského kraja je monitorovacia sieť SHMÚ a stanice sú umiestnené v Starej Lesnej, na Starine, v Gánovciach, Prešove, Vranove nad Topľou, Humennom a v Kolonickom sedle. Merané sú znečisťujúce látky: oxid uhličitý, oxidy dusíka, ozón, tuhé častice PM10 a oxid uhoľnatý. K 31.12.2010 bola koncentrácia tuhých častíc PM10 prekročená na automatickej monitorovacej stanici v meste Humenné 28 krát, v Prešove 83 krát a vo Vranove nad Topľou 61 krát. Rozsah významných zdrojov znečistenia ovzdušia v kraji sa oproti predchádzajúcemu obdobiu nezmenil a vymedzenými oblasťami riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúcu látku PM10 sú naďalej: územie miest Prešov, Humenné, Poprad, Vranov n/T a obcí Ľubotice, Hencovce, Kučín, Majerovce a Nižný Hrabovec.

Zhodnotenie stavu kvality ovzdušia uzatvorených priestorov budov nevýrobného charakteru

V roku 2010 sa sledovanie kvality ovzdušia uzatvorených priestorov nevýrobného charakteru realizovalo na základe žiadosti obyvateľov bytov o odborné posúdenie podmienok bývania z hľadiska výskytu ohrozenia zdravia, najmä z dôvodu nevyhovujúcich mikroklimatických podmienok, výskytu vlhkosti a plesní a z dôvodu neadekvátneho využívania bytu jeho obyvateľmi. Výskyt mikrobiologických a biologických znečisťujúcich látok sa objektívizoval v rámci úloh súvisiacich so zisťovaním kvality vnútorného ovzdušia budov. Kvalita vnútorného prostredia bola posudzovaná v zmysle vyhlášky MZ SR č.259/2008 Z.z. o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia. V tabuľke č. 3.1 je uvedený prehľad meraní koncentrácie znečisťujúcich látok v interiéroch objektov.

V hodnotiacom roku sa kvalita vnútorného ovzdušia nesledovala v Prešovskom kraji.

d. Pôsobenie zdrojov hluku v životnom prostredí

Environmentálny hluk je prirodzenou súčasťou väčšiny prírodných či technologických procesov ako aj životnej aktivity ľudí. Jeho prítomnosť v životnom prostredí významne ovplyvňuje kvalitu života a zdravia exponovaných obyvateľov, a je preto tiež jednou z najčastejších príčin podnetov a sťažností adresovaných regionálnym úradom verejného zdravotníctva.

Zdroje hluku v životnom prostredí

V súčasnosti najvýznamnejším mobilným zdrojom hluku v obytných zónach všetkých väčších miest a aglomerácií (Bratislava, Košice, Čadca, Galanta, Humenné, Komárno, Levice, Považská Bystrica, Prešov, Rožňava, Žilina a ďalšie) aj naďalej zostáva cestná automobilová doprava. Hluk v okolí mnohých frekventovaných cestných ťahov často prekračuje stanovené prípustné hodnoty, zväčša o 5 – 10 dB. Najviac problémové sú úseky ciest obostavané obytnou zástavbou. Nakoľko riešenie komplexnej protihlukovej ochrany je v takomto území finančne aj technologicky pomerne náročné, pretrváva v dôsledku rastúcej intenzity automobilovej dopravy v takomto území hluková záťaž nielen v denných, ale aj v nočných hodinách. Vyhovujúce sú najmä uzavreté obytné štvrte a ulice s menšou frekvenciou dopravy.

Opatrenia na zníženie hlučnosti

V snahe predchádzať vzniku nových problémových situácií z hľadiska hluku v životnom prostredí sú pri príprave stanovísk k zámerom predloženým podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie ako aj v procese posudzovania územných plánov a v rámci územných konaní pri stavbách, ktoré by mohli byť zdrojom nadmerného hluku, resp. pri umiestňovaní chránených objektov do hlučného prostredia, jednotlivými regionálnymi úradmi

verejného zdravotníctva vyžadované hlukové štúdie. Súčasťou týchto štúdií bývajú aj návrhy protihlukových opatrení (urbanistické, technologické, organizačné a pod.), ktorých ďalšie rozpracovanie sa požaduje v ďalších stupňoch projektovej dokumentácie. V prípade potreby sa ich účinnosť overuje v kolaudačnom konaní. V Prešovskom kraji sa situácia v expozícii obyvateľstva obťažujúcimi a škodlivými hladinami hluku výrazne nezmenila. V priebehu roka 2010 sa uskutočnilo 24 hod. meranie hluku z cestnej dopravy v meste Prešov na dvoch miestach (Okružná ul. a Solivarská ul.) a v meste Humenné na ulici Mierovej, Družstevnej, Štefánikovej a Ševčenkovej. Vo všetkých prípadoch boli namerané prekročené hladiny hluku v životnom prostredí. Radikálnu zmenu je možné očakávať po vybudovaní rozostavaných diaľnic, rýchlostnej komunikácie R4 Rzeszow – Svidník – Prešov – Košice - Miskolc a obchvatových komunikácií riešených v ÚPN miest a obcí kraja. K výraznému zníženiu hluku prispelo ukončenie výstavby úsekov diaľnice D1 Mengusovce – Jánovce a Chminianska Nová Ves – Prešov.

e. Hygienická problematika v objektoch, v ktorých je vykonávaný štátny zdravotný dozor

V Prešovskom kraji v roku 2010 oproti minulému roku nenastali podstatné zmeny.

Zariadenia sociálnych služieb

V Prešovskom kraji v roku 2010 je evidovaných – posúdených 186 prevádzok zariadení sociálnych služieb. V rámci výkonu ŠZD v zariadeniach sociálnych služieb neboli zistené závažnejšie hygienické nedostatky.

Zariadenia zdravotnícke

V Slovenskej republike výkon štátneho zdravotníckeho dozoru nad oblasťou hygieny zdravotníckych zariadení zabezpečujú tri odbory, odbor epidemiológie, odbor preventívneho pracovného lekárstva a odbor hygieny životného prostredia a zdravia. Jednotlivé regionálne úrady verejného zdravotníctva vydávajú rozhodnutia k uvedeniu do prevádzky rôznych nemocničných zariadení, ambulancií a lekární., vydávajú vyjadrenia k projektovým dokumentáciám a stanoviská k zmene v užívaní stavby alebo ku kolaudácii stavieb. Odbory hygieny životného prostredia sa podieľajú na výkone štátneho zdravotného dozoru v prípadoch, ak sa jedná o zdravotnícke zariadenie s vlastným zdrojom pitnej vody a pri posudzovaní zdravotníckych zariadení z hľadiska územného konania. Odbory HŽPZ schvaľujú prevádzkové poriadky, schvaľujú návrhy na nakladanie s nebezpečným odpadom a poskytujú konzultácie k projektovým dokumentáciám.

Telovýchovné zariadenia

V Prešovskom kraji v roku 2010 je evidovaných 140 prevádzok telovýchovných zariadení. Zo strany jednotlivých regionálnych úradov verejného zdravotníctva v Prešovskom kraji boli zistené niektoré nedostatky

f. Mimoriadne hygienické udalosti

V Prešovskom kraji bola riešená krátkodobá evakuácia, ktorá netrvala viac než 24 hodín, a to v obci Jarovnice a Svinia (okres Sabinov a Prešov) s cca 880 obyvateľmi a dlhodobá v Kapušanoch a Prešove, kde je narušená statika rodinných domov a do dnešného dňa nie je ukončené statické posúdenie všetkých domov. Tam, kde došlo k prerušeniu dodávky pitnej vody z verejných vodovodov a k zaplaveniu domových studní bolo zabezpečené náhradné zásobovanie pitnou vodou cisternami VVS a.s. Košice. Poradenstvo v oblasti sanácie zaplavených individuálnych studní, čistenia a dezinfekcie obytných priestorov a okolia

rodinných domov a bytov zabezpečovali odborní zamestnanci RÚVZ formou telefonických a osobných konzultácií, web stránky RÚVZ, regionálnych médií, letáku umiestneného v priestoroch RÚVZ, podľa usmernenia ÚVZ SR. Zaplaveným obciam a mestám okresu boli zaslané informácie o ochrane obyvateľstva po povodniach za účelom informovania verejnosti. Hygienicko–epidemiologické opatrenia boli zo strany zástupcov RÚVZ uplatňované aj na zasadnutiach krajskej a obvodnej povodňovej komisie.

4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu

Na základe analýzy stavu životného prostredia na území prešovského kraja boli spracovateľom SEA identifikované kľúčové témy a hlavné problémy životného prostredia v prešovskom kraji s väzbou na obsah PHSR PSK. U identifikovaných tém a problémov boli popísané trendy vývoja.

Súhrne je možné konštatovať, že negatívnou skutočnosťou je zhoršujúci sa trend v znečistení územia kraja v rámci environmentálnej regionalizácie. Kým v roku 1997 v severnej časti kraja boli veľmi zriedkavé oblasti s vyšším stupňom zaťaženia ako prostredie vysokej environmentálnej úrovne a prostredie vyhovujúce, v roku 2010 už v tomto území badať veľký počet lokálnych ložísk s prostredím mierne narušeným až narušeným.

a. Emisie znečisťujúcich látok do ovzdušia

Prešovský kraj predstavuje z hľadiska čistoty ovzdušia relatívne homogénny celok a v poslednom období zaznamenávame v prešovskom kraji pokles emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia, kde najvýznamnejším dôvodom je pokles priemyselnej produkcie po roku 1989. Výnimku tvoria oblasti, kde sa kumulujú zdroje znečistenia a činnosti spôsobujúce znečistenie ovzdušia (priemysel, doprava a pod.). K týmto oblastiam v rámci kraja patria: Prešov, Poprad - Svit a oblasť Zemplínu: Vranov nad Topľou, Strážske, Humenné. Najkritickejšia situácia v znečistení ovzdušia je znečistenie tuhými emisiami, pri ktorých región dosahuje až 1,9-násobne hodnoty ako celoslovenský priemer a v emisiách oxidu uhoľnatého, kde región dosahuje 2,3-násobne hodnoty ako celoslovenský priemer.

b. Čistenie odpadových vôd

Základným zdrojom znečistenia povrchových vôd sú odpadové vody. V regióne Východného Slovenska je každoročne vypúšťaných 100 – 120 miliónov m³ odpadových vôd, z čoho 80-90% prechádza čistiarnami odpadových vôd. Počet čistiarní odpadových vôd sa zvyšuje, čo možno hodnotiť priaznivo.

Najmenšie množstvo podzemných vôd je rámci SR dokumentované práve v oblasti Prešovského kraja. Takmer všetky okresy východného Slovenska sú považované za deficitné z hľadiska požiadaviek na množstvo kvalitnej pitnej vody. Dominantná časť regiónu leží vo vodárenský výrazne deficitnom území a pre zásobovanie vodou sa využívajú vody aluviálnych náplavov tokov, resp. povrchová voda z vodárenských tokov a z vodárenských nádrží. Vzhľadom na to, má z hľadiska územného plánovania mimoriadny význam ochrana záujmových území najmä pre výstavbu výhľadových vodohospodárskych diel.

Ochranné pásma zdrojov vody zaberajú 3 882,49 km² čo je až 43,17 % celého územia kraja. Ochranné pásma povrchových zdrojov z toho predstavujú 95 % a ochranné pásma podzemných zdrojov len 5 % z celkovej rozlohy ochranných pásiem na území PSK.

Antropogénny tlak na využívanie pôdy na iné účely, ako na plnenie jej primárnych produkčných a environmentálnych funkcií spôsobuje jej stály pozvoľný úbytok.

c. Nakladanie s odpadmi

Celkové množstvo odpadu vzniknutého v Prešovskom kraji v roku 2009 bolo 521 730,1 ton. Z toho bolo zhodnotených materiálov, energeticky, kompostovaním a iným spôsobom zhodnocovania 244 236 ton odpadov, zneškodnených formou skládkovania 222 734,9 ton, spaľovaním bez energetického využitia 2 557,7 ton, iným spôsobom zneškodňovania 37 465,6 ton. Neuvedeným spôsobom nakladania bolo naložené s 14 735,9 tonami.

Medzi najvýznamnejšie problémy v odpadovom hospodárstve v Prešovskom kraji v porovnaní s ostatným územím Slovenskej republiky a vyžadujúcich komplexné riešenie možno zaradiť i chýbajúce zariadenia na zhodnocovanie odpadov a recykláciu odpadov pre niektoré komodity. Z celkového množstva 202 508 t (251,98 kg/obyv.) vzniknutého komunálneho odpadu v roku 2008 sa v Prešovskom kraji zhodnotilo všetkými spôsobmi (vrátane energetického) len cca 17 281,90 t komunálneho odpadu, čo predstavuje 8,53 %. Prevažovalo kompostovanie odpadov v hodnote 10 422 t.

Bilancia vzniku odpadov poskytuje základnú informáciu o podiele nebezpečného odpadu a ostatného odpadu (v tom komunálny odpad) na celkovej tvorbe odpadu v kraji podľa okresov. Z tabuľky vyplýva, že najmenej nebezpečných odpadov bolo vyprodukovaných v rámci kraja v okresoch Stropkov, Medzilaborce a Svidník, čo je ovplyvnené miestnou charakteristikou územia, zloženia a počtu obyvateľov a nízkym zastúpením výrobných podnikov. V mestách Prešov, Poprad, Vranov nad Topľou, kde je priemysel zastúpený vo väčšej miere, je produkcia nebezpečného odpadu podstatne vyššia.

Vznik odpadov podľa kategórií odráža štruktúru ekonomických činností vykonávaných na území kraja. Vzhľadom na pomerne nízke zastúpenie priemyselnej činnosti podiel Prešovského kraja na vzniku nebezpečných odpadov v SR bol v roku 2008 – 1,68% a vzniku ostatných odpadov (v tom komunálnych) 98,32%.

Základnou podmienkou pre zhodnocovanie odpadov je ich separovaný zber v požadovanom kvalitatívnom a kvantitatívnom rozsahu. Množstvo separovane vyzbieraných odpadov by malo byť efektívne zvýšené najmä na úrovniach:

- komunálnej
- výrobnej.

Tab. č. 28: Počet a percento obcí zhodnocujúcich komunálny odpad v Prešovskom kraji (rok 2009)

materiálov		energeticky		kompostovaním		iným spôsobom	
počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
584	87,95	2	0,30	546	82,23	15	2,26

Zdroj: Štatistický úrad SR

Na komunálnej úrovni sú zavádzané systémy separovaného zberu tak, aby sa dosiahol cieľ zapojenia 65 % obyvateľov a množstvo vyseparovaného odpadu cca 35 kg/obyvateľa za rok. Systém separovaného zberu si zvolí obec podľa špecifických potrieb a podmienok územia.

Skládky predstavujú stále nevyhnutné zariadenia na nakladanie s odpadmi. Na území Prešovského kraja sa nachádza celkom 24 skládok odpadov. Najviac v okrese Kežmarok a Humenné.

d. Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana

Významnou devízou územia Prešovského kraja je vysoko hodnotná prírodná, zatiaľ relatívne málo narušená horská i podhorská krajina osobitá v celoslovenskom i stredo európskom kontexte. Významnými zachovalými historickými krajinnými štruktúrami sú atraktívne lúčno –

pasienkarské lokality Zamagurie i kultúrna krajina stredného Spiša. Mimoriadnu pozornosť si zasluhujú špecifické územia významovo i hodnotovo výrazné prevyšujúce región prešovského kraja a to predovšetkým Vysoké Tatry, Slovenský raj, Vihorlat, Bukovské vrchy a Zamagurie.

Z celkového počtu 9-tich národných parkov Slovenska sa 5 nachádza v prešovskom kraji (TANAP, Nízke Tatry, Pieniny, Poloniny a Slovenský raj). Prešovský kraj je domovom krajinného celku zapísaného do svetového a kultúrneho dedičstva UNESCO – Bukovské vrchy. Medzi najvýznamnejšie činitele, ktoré sa najväčšou mierou pričínili o škody v lesoch Prešovského kraja patria z abiotických faktorov predovšetkým vietor, sucho a imisie. Z biotických činiteľov sa na poškodení porastov najviac podieľal lykožrút smrekový. Negatívnym javom v lesnatom prešovskom kraji s vplyvom na stav lesov, je spôsob a formy hospodárskeho využívania lesov, ohrozujúce ekologickú stabilitu, zvyšujúce eróziu ohrozenosť, povodne a znižujúce estetické pôsobenie lesov v krajinnom prostredí.

Stresovými javmi v poľnohospodárskej krajine a príčinami jej znehodnocovania je najmä intenzifikácia a špecializácia poľnohospodárstva, ktorá v doterajšom vývoji predstavovala zasadne zmeny vo využívaní krajiny s následkami likvidácie časti ekologicky hodnotných krajinných prvkov (Nivné lúky a zamokrené plochy boli odvodnené systematickou drenážou a zronené, na časti územia boli prevedené plošne rozsiahlejšie rekultivácie s likvidáciou nelesnej drevitej vegetácie a hodnotných biotopov, veľkofarmy s nedoriešenou odpadovou koncepciou, najmä hnojovicovou, boli alebo ešte sú zdrojom znečistenia krajiny a zložiek životného prostredia, používaním ťažkej techniky a zhutnením pôdy sa narušil malý obeh vody v pôdnom profile a zrýchlil sa odtok vody z povodia a vodná erózia pôdy, chemizácia spôsobila významný negatívny dopad na mnohé druhy v ekosystémoch).

e. Environmentálne riziká

Na základe Environmentálnej regionalizácie Slovenska do Prešovského kraja zasahujú tri zaťažené oblasti: Košicko-prešovská zaťažená oblasť (18 %), Zemplínska zaťažená oblasť (17 %) a Rudniansko-gelnická zaťažená oblasť (5 %). Podľa Správy o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008 (MŽP SR, SAŽP 2009) zasahuje **Košicko-prešovská zaťažená oblasť**, s rozlohou 1 044 km², 81 % do územia Košického kraja a 19 % do územia Prešovského kraja. Na tomto území žije cca 425 000 obyvateľov. Z priemyselných odvetví má v zaťaženej oblasti rozhodujúce postavenie hutnícky, strojársky, drevársky priemysel, priemysel palív a energetiky a ťažba nerastných surovín, ktorá má rozhodujúci vplyv na znečistenie ovzdušia.

Druhou zaťaženou oblasťou čiastočne zasahujúcou do Košického kraja je **Zemplínska zaťažená oblasť** s rozlohou 1 040 km², z čoho sa nachádza 83 % na území Košického kraja a 17 % na území Prešovského kraja. Na tomto území žije cca 173 000 obyvateľov. Úroveň znečistenia ovzdušia v zaťaženej oblasti ovplyvňujú predovšetkým emisie z priemyselných odvetví (chemický, drevospracujúci, priemysel palív a energetiky). Ďalšími lokálnymi zdrojmi sú najmä doprava, resuspenzia tuhých častíc z povrchov ciest (nedostatočné čistenie ulíc), suspenzia tuhých častíc z dopravy (oder pneumatík), minerálny prach zo stavebnej činnosti, veterná erózia z nespevnených povrchov, lokálne vykurovacie systémy na tuhé palivá.

Tretou oblasťou je **Rudniansko-gelnická zaťažená oblasť** s rozlohou 357 km², ktorá sa nachádza 95 % na území Košického kraja a 5 % na území Prešovského kraja. Na tomto území žije cca 52 000 obyvateľov. Rozhodujúci vplyv na znečistenie ovzdušia v zaťaženej oblasti má predovšetkým ťažba nerastných surovín, strojársky priemysel a hutníctvo neželezných kovov. Ďalšími zdrojmi sú skládky trosky z hutníckeho priemyslu, doprava, suspenzia a resuspenzia častíc z nedostatočne čistených komunikácií, stavenísk, lokálne vykurovacie systémy na tuhé palivá, ktoré priamo vplývajú na úroveň znečistenia.

V rámci Systematickej identifikácie environmentálnych záťaží Slovenskej republiky (Paluchová a kol., 2006 – 2008) bolo zaevidovaných 217 lokalít s pravdepodobnou environmentálnou záťažou, 32 lokalít s environmentálnou záťažou, 48 sanovaných a 83 rekultivovaných lokalít.

Tab. č. 29: Počet pravdepodobných environmentálnych záťaží podľa stupňa priority

Okresy	Nízka priorita	Stredná priorita	Vysoká priorita	Spolu
Bardejov	2	25	2	29
Humenné	1	12	7	20
Kežmarok	-	11	5	16
Levoča	1	11	1	13
Medzilaborce	-	9	1	10
Poprad	-	16	7	23
Prešov	-	9	5	14
Sabinov	-	3	1	4
Snina	-	10	4	14
Stará Ľubovňa	-	7	4	11
Stropkov	-	7	1	8
Svidník	-	13	3	16
Vranov nad Topľou	4	25	10	39
Kraj spolu	8	158	51	217

Zdroj: www.enviroportál.sk

Tab. č. 30: Počet pravdepodobných environmentálnych záťaží podľa registra EZ

Okresy	REZ A	REZ B	REZ C	Spolu
Bardejov	29	6	11	46
Humenné	20	5	8	33
Kežmarok	16	3	12	31
Levoča	13	1	7	21
Medzilaborce	10	1	2	13
Poprad	23	3	33	59
Prešov	14	1	15	30
Sabinov	4	1	5	10
Snina	14	3	7	24
Stará Ľubovňa	11	1	7	19
Stropkov	8	4	4	16
Svidník	16	2	6	24
Vranov nad Topľou	39	5	15	59
Kraj spolu	217	36	132	385

Zdroj: www.enviroportál.sk

Pravdepodobné environmentálne záťažé (REZ – časť A)

Z celkového počtu 217 lokalít s pravdepodobnou environmentálnou záťažou, bolo v Prešovskom kraji zaevidovaných 8 lokalít s nízkou prioritou, 158 so strednou prioritou a 51 lokalít s vysokou prioritou. Najviac lokalít v rámci kraja bolo identifikovaných v okresoch Vranov nad Topľou a Bardejov, najmenej v okrese Sabinov: najviac vysokorizikových lokalít v okrese Vranov nad Topľou. Viac ako 55 % všetkých lokalít s pravdepodobnou environmentálnou záťažou v Prešovskom kraji tvoria skládky odpadu, nasleduje 18 % lokalít spadajúcich pod poľnohospodársku činnosť a pod skladovanie a distribúciu tovarov patrí viac ako 9 %.

Environmentálne záťažé (REZ – časť B)

V Prešovskom kraji bolo v rámci projektu Systematická identifikácia environmentálnych záťaží SR zistených 36 lokalít s environmentálnymi záťažami, pričom sa jedná o 20 lokalít so stredným rizikom a 16 s vysokým rizikom, nebola identifikovaná žiadna lokalita s nízkym rizikom.

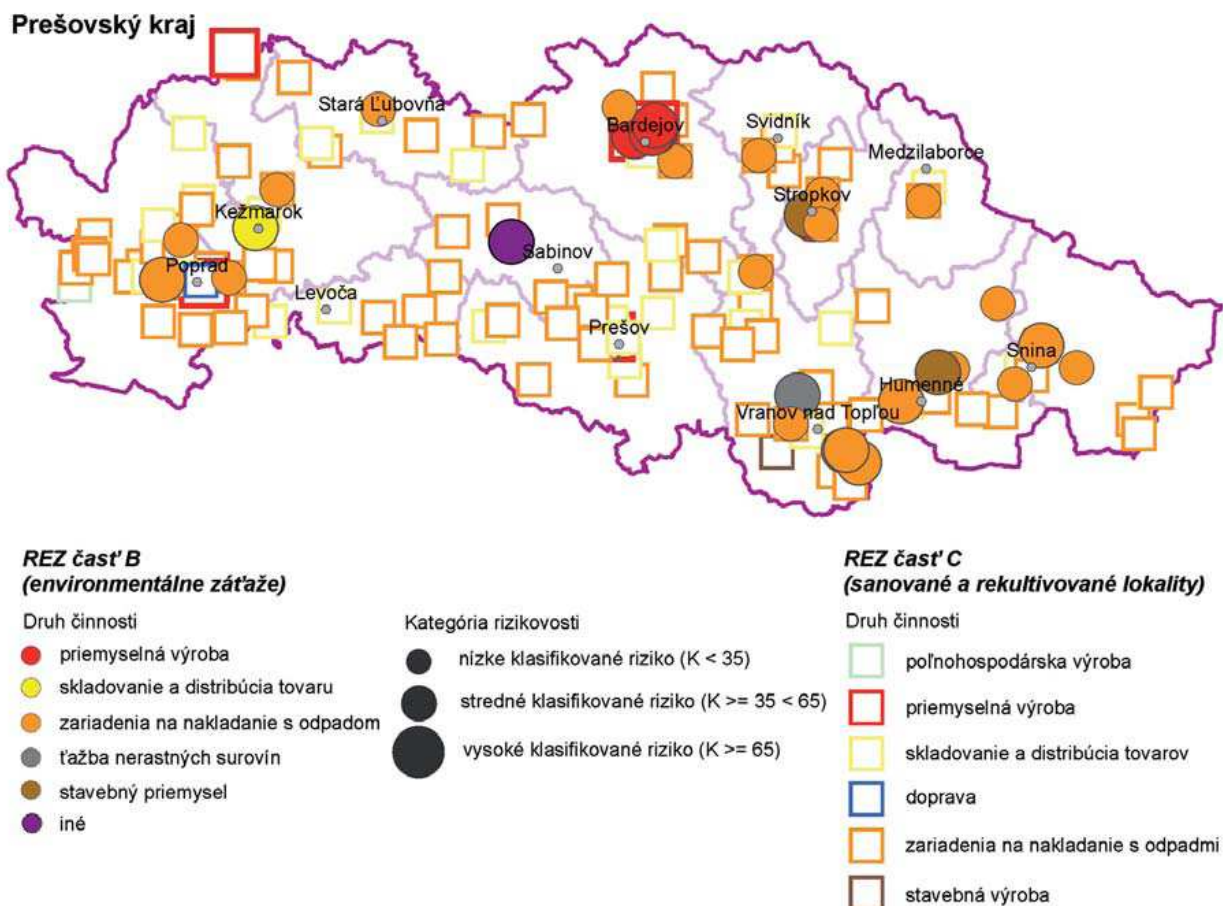
K okresom s najvyšším počtom lokalít s environmentálnou záťažou patria okresy Bardejov, Poprad a Vranov nad Topľou. Viac ako 68 % všetkých lokalít s environmentálnou záťažou

tvorili skládky odpadu, na druhom mieste to boli lokality s priemyselnou činnosťou s takmer 16 %. Ako príklad lokality s pravdepodobnou environmentálnou záťažou v rámci kraja uvádzame areál podniku JAS v Bardejove a ortuťové bane v Merníku.

Sanované a rekultivované lokality (REZ – časť C)

Z celkového počtu 132 zaevidovaných lokalít v kraji bolo 48 sanovaných s najvyšším počtom v okresoch Poprad a Prešov, pričom išlo predovšetkým o čerpacie stanice PHM a 84 rekultivovaných. Z rekultivovaných lokalít – skládok komunálneho odpadu bolo najviac zaevidovaných v okresoch Poprad a Vranou nad Topľou. Ako príklad sanovaných lokalít uvádzame elektrickú stanicu v Bardejove a lokalitu Korská diera v Štrbe.

Obr. č. 7: Environmentálne záťaže v Prešovskom kraji

Zdroj: Enviromagazín, MČ2/2009

f. Obnoviteľné zdroje energie

Využitie obnoviteľných zdrojov energie v kraji, mimo hydroenergetického potenciálu vodných tokov nie je takmer žiadne. A to predovšetkým z dôvodu vysokých investičných nárokov a nízkej návratnosti vložených prostriedkov.

Aj využitie potenciálu geotermálnej energie je v prešovskom kraji veľmi nízke. V rámci PSK je geotermálna energia využívaná len v termálnych kúpaliskách Vyšne Ružbachy, Vrbov a Poprad.

g. Environmentálne priaznivé využívanie urbanizovaného územia a podpora využívania hnedých parkov (brownfields)

Väčšina veľkých nových investícií je situovaná do nezastavanej krajiny. Menšie zámery využívajú i hnedé parky, tzv. brownfields. Trend však nie je možné hodnoverne vyhodnotiť, lebo zatiaľ nie je (na krajskej úrovni) nastavený systém na sledovanie využitia brownfields ani greenfields. Nové investície sú sledované jednotlivými stavebnými úradmi, ktoré sú schopné rozlíšiť, či bola využitá poľnohospodárska pôda alebo ostatné plochy v zmysle evidencie nehnuteľností v katastri nehnuteľností.

Z hľadiska investorov je záujem o umiestnenie nových zámerov na už skôr využívané plochy, ale musia byť pripravené (odstránenie kontaminácie, dostatočná infraštruktúra). Sú nastavené programy na centrálnej úrovni na podporu využitia brownfields, avšak doposiaľ je málo subjektov, ktorí by o podporu žiadali. Záujem obcí je väčšinou veľmi malý.

h. Podpora udržateľného CR

Od roku 2002 bolo vyhlásené a realizované niekoľko programov na podporu cestovného ruchu a jeho infraštruktúry. Situácia v Prešovskom kraji stále nezodpovedá požiadavkám na podporu udržateľného rozvoja CR, ale situácia má zlepšujúci sa trend.

g. Hlavné problémy, ktoré boli identifikované aj v PHSR PSK

- Neúčinná osвета zameraná na zvyšovanie záujmu občanov o kvalitu ŽP
- Znečistenie ŽP
- Nesprávne a neodborné odlesňovanie
- Nezáujem občanov o zlepšovanie kvality ŽP
- Nízka miera napojenia obyvateľstva na verejnú kanalizáciu
- Znečisťovanie vodných tokov splaškovými vodami
- Rastúca produkcia emisií tuhých látok a oxidu uhľnatého, uhličitého
- Veľmi vysoká a stále rastúca produkcia odpadov
- Nízka miera zhodnocovania odpadov a separovania odpadov
- Priesaky neodvádzaných odpadových vôd k zdrojom pitnej vody a prameňom
- Degradácia pôdneho fondu kvôli zhutňovaniu, úbytku organickej hmoty, prekysleniu pôd
- Veterná a vodná erózia kvalitného pôdneho fondu
- Rastúci počet stredných emitentov emisií s potenciálom rastu produkcie
- Imisie znečisťujúcich látok pochádzajúce z okolitých krajov
- Zvyšovanie intenzity automobilovej dopravy – mobilného zdroja emisií
- Kapacitné obmedzenia existujúcich skládok tuhých odpadov
- Produkcia nebezpečného odpadu, ktorý je ekologickou záťažou do budúcnosti
- Nízka zdravotná a informačná gramotnosť marginalizovaných rómskych komunít
- Nízky počet komunitných pracovníkov/čok v osadách, chýba metodika
- Nie je legislatíva k získaniu údajov o zdravotnom stave obyvateľstva, vrátane marginalizovaných skupín, s nedostatočným finančným krytím
- Chýba motivácia marginalizovaných skupín zmeniť preventívne a hygienické návyky, s prepojenosťou na výkonné zložky štátnej a verejnej správy a samosprávy

5. Environmentálne ciele vrátane zdravotných cieľov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu.

Hlavné ciele ochrany životného prostredia predstavujú základný rámec pre hodnotenie jednotlivých častí PHSR PSK a slúžia hlavne k vyhodnoteniu súladu strategických cieľov a opatrení posudzovaných prioritných tém s cieľmi ochrany životného prostredia. Strategické ciele a opatrenia navrhnuté v rámci PHSR PSK boli hodnotené z hľadiska, či a akým spôsobom môžu ovplyvniť naplnenie hlavných cieľov ochrany životného prostredia, t. j. či ich ovplyvňujú pozitívne alebo negatívne. V optimálnom prípade bude implementácia PHSR PSK znamenať podporu pri naplňovaní cieľov ochrany životného prostredia na území prešovského kraja.

Na základe analýzy relevantných medzinárodných, národných a regionálnych dokumentov, analýzy stavu životného prostredia a so zohľadnením kľúčových tém a hlavných problémov životného prostredia v Prešovskom kraji boli stanovené základné porovnávacie ukazovatele.

Určenie významných environmentálnych cieľov a priorít, vrátane zdravotných cieľov pre Prešovský kraj

Pri určovaní environmentálnych cieľov a priorít boli identifikované relevantné platné medzinárodné, národné a regionálne dokumenty, ktoré podporujú záujmy starostlivosti o životné prostredie alebo podporujú uplatňovanie trvalo udržateľného rozvoja.

- Environmentálny akčný program Spoločenstva (Rozhodnutie 600/2002/ES Európskeho parlamentu a Rady z 22. júla 2002)
- Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu. Tematická stratégia trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov. KOM(2005)670 v konečnom znení, Brusel 21. 12. 2005
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: On the review of the Sustainable Development Strategy – A platform for action. (Obnovená stratégia EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj), COM(2005)658 final. Brussels. 14. 12. 2005
- Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu. Tematická stratégia pre životné prostredie v mestách, KOM(2005)718 v konečnom znení, Brusel 11. 1. 2006
- Oznámenie Komisie. Zastavenie poklesu biodiverzity do r. 2010 – a v nasledujúcich rokoch. Trvalo udržateľné ekosystémové služby v prospech ľudstva. KOM(2006)216 v konečnom znení, Brusel, 22. 5. 2006.
- Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju: Spoločné európske indikátory, technická správa. 2000. Iniciatíva expertnej skupiny pre mestské životné prostredie generálneho direktoriátu pre životné prostredie, Európska komisia.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/.../ES z, ktorou sa zriaďuje infraštruktúra priestorových informácií v Európskom spoločenstve (INSPIRE) – návrh, 12064/2/05, Brusel 23. januára 2006
- Stratégia EHK OSN pre výchovu a vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju, CEP/AC.13/2005/3/Rev.1, 23. 3. 2005
- Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu. Politika súdržnosti a mestá: prínos miest a aglomerácií k rastu a zamestnanosti v rámci regiónov, KOM(2006)385 v konečnom znení, Brusel, 13. 7. 2006.
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR (schválená uznesením vlády SR č. 978/2001 a uznesením NR SR č. 1989/2002) a Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na r. 2005 – 2010 (schválený uzn. Vlády SR č. 574/2005)

- Návrh aktualizácie Národného akčného plánu osídlenia a bývania v SR (schválený uzn. vlády SR č. 836/2002)
- Aktualizovaný akčný plán pre implementáciu Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku na roky 2003-2010 (schválený uzn. vlády SR č.1209 zo 6.11.2002)
- Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky III (schválené uznesením vlády SR č. 10/2006)
- Konceptia vodohospodárskej politiky SR do r. 2015 (schválené uznesením vlády SR č. 117/2006)
- Konceptia ochrany prírody a krajiny (schválená uznesením vlády SR č. 471/2006)
- Operačný Program Životné prostredie (návrh), MŽP SR (schválený uznesením vlády SR č. 1015/2006)
- Akčný plán pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju (návrh), MŠ SR, 14. 12. 2006 + ďalšie dokumenty podporujúce zmenu tradičnej školy na modernú tvorivú školu.

Z posúdenia vyššie uvedených dokumentov a s prihliadnutím na zameranie prioritných tém vyplývajú zásadné environmentálne priority, ciele, ktoré po vyhodnotení vplyvov na ŽP v kapitole **IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu na životné prostredie vrátane zdravia, časť 1. Významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a na zdravie** by mal PHSR PSK rešpektovať vo svojich navrhovaných opatreniach:

Z týchto ukazovateľov boli vybrané tie porovnávacie ukazovatele ochrany životného prostredia, pri ktorých bola identifikovaná možná väzba k jednotlivým prioritným témam. Týmto spôsobom boli vybrané referenčné ukazovatele, ktoré slúžili ako základný referenčný rámec pre hodnotenie PHSR PSK.

Väzby medzi jednotlivými prioritnými témami

Cieľom bolo identifikovať možné väzby medzi jednotlivými cieľmi prioritných tém a ich vzájomné vzťahy, to znamená, či môže dôjsť k ovplyvneniu (pozitívnemu, či negatívnemu) jedného opatrenia iným opatrením. Pri hodnotení boli brané do úvahy i opatrenia navrhované pre realizáciu jednotlivých cieľov. Snahou bolo vždy hľadať také väzby, ktoré sa určitým spôsobom (i nepriamo) vzťahujú k životnému prostrediu, resp. k zdraviu obyvateľstva. Zároveň boli zvažované najvyššie možné riziká pre životné prostredie.

IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu na životné prostredie vrátane zdravia

1. Významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a na zdravie

Predpokladané vplyvy PHSR PSK na životné prostredie budú pozitívne aj negatívne, priame a nepriame, synergické i kumulatívne. Keďže program ako celok sleduje ciele zamerané na znižovanie negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie obyvateľov, posilňovanie ochrany prírody a biodiverzity, podporu aktivít zabezpečujúcich protipovodňovú ochranu, zlepšenie dopravnej situácie, regeneráciu sídiel a budovanie „vedomostne orientovanej spoločnosti“, pozitívne priame, nepriame, synergické a kumulatívne vplyvy výrazne prevyšujú nad negatívnymi.

Požiadavky na vstupy

Niektoré navrhované zámery a opatrenia PHSR PSK budú vyžadovať dočasný alebo trvalý záber pôdy, a to aj v rámci zastavaného územia, poľnohospodárskeho pôdneho fondu, lesného pôdneho fondu, prípadne by mohlo v osobitných prípadoch dôjsť aj k záberu plochy prvkov územného systému ekologickej stability.

Navrhované projekty, aktivity a opatrenia uvedené v PHSR PSK budú mať aj ďalšie požiadavky na vstupy (napr. na suroviny, energetické zdroje a pracovné sily). Vzhľadom na nízku mieru ich konkretizácie však nie je možné tieto vstupy špecifikovať.

Údaje o výstupoch

Realizácia navrhovaných investičných zámerov a opatrení PHSR PSK a nadväzujúcich opatrení realizovaných v Prešovskom kraji v rámci súvisiacich strategických programov, bude predstavovať predovšetkým pozitívne výstupy:

- vytvoria sa lepšie podmienky na výchovu a vzdelávanie,
- posilní sa infraštruktúra pre vedomostnú ekonomiku,
- zvýši sa kvalifikácia pracovnej sily,
- lepší sa súčasný dopravný systém,
- zníži sa riziko nehodovosti na cestách,
- zníži sa riziko povodní,
- zvýši sa trend vývoja a zavádzania nových technológií do podnikov a pod.

Navrhované zámery a opatrenia PHSR PSK prinesú významné úspory v energetických a materiálových zdrojoch.

Realizáciou navrhovaných investičných zámerov a opatrení (najmä dobudovaním cestnej siete, rekonštrukciou cestných komunikácií II. a III. triedy, výstavbou potrebných zariadení environmentálnej infraštruktúry, technickou obnovou fondu obytných budov a pod.) môže dôjsť aj k lokálnemu znečisteniu životného prostredia (napr. znečistenie ovzdušia, zvýšenie hlukovej záťaže, terénne úpravy, prípadne ďalšie zásahy do krajiny) či už počas ich výstavby alebo prevádzky. Vzhľadom na nízku mieru konkretizácie projektov uvedených v posudzovanom dokumente, nie je možné tieto výstupy špecifikovať.

Údaje o priamych, nepriamych, synergických a kumulatívnych vplyvoch na životné prostredie

V rámci návrhu PHSR PSK sa navrhujú investičné projekty, ktoré sú vo veľkej miere zamerané predovšetkým na rekonštrukciu už existujúcich stavieb a priestorov. Pôjde najmä o budovy škôl a regionálne cestné komunikácie II. a III. triedy, a to prevažne v zastavaných územiach obcí a

miest. Ich realizácia bude mať pozitívne i negatívne vplyvy; priame, nepriame a kumulatívne vplyvy na životné prostredie, najmä na miestnej a regionálnej úrovni.

Predpokladané vplyvy a ich miera sa však v tejto etape nedajú presnejšie určiť. Každá navrhovaná činnosť, ktorá podlieha zákonu č. 24/2004 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, sa bude posudzovať v súlade s týmto zákonom.

Realizáciou zámerov a opatrení PHSR PSK sa dajú očakávať predovšetkým pozitívne priame, nepriame a/alebo synergické a kumulatívne vplyvy na životné prostredie.

Predpokladáme, že lokálne môže dôjsť aj k dočasným alebo trvalým negatívnym vplyvom na faunu, flóru a biodiverzitu (napr. pri zvýšení fragmentácie biotopov alebo vytvorením bariérových efektov), verejné zdravie, pôdu, vodu, ovzdušie, horninové prostredie. Navrhované aktivity môžu spôsobiť negatívne vizuálne vplyvy na obraz krajiny, zmenu využívania krajiny, prípadne môžu zvýšiť počet obyvateľov vystavených nadmernému hluku z dopravy. Je predpoklad, že realizovaním PHSR PSK dôjde predovšetkým k významným pozitívnym vplyvom na kvalitu života a zdravotný stav obyvateľov, a to najmä dobudovaním vzdelávacej, dopravnej infraštruktúry a infraštruktúry životného prostredia a transferom nových technológií do podnikov.

Negatívne vplyvy charakterizujeme skôr ako dočasné (počas realizácie projektu), naopak pozitívne vplyvy ako trvalé.

Tab. č. 31: Vyhodnotenie vplyvu špecifických cieľov a opatrení podľa prioritných tém na ŽP:

		Vplyv na ŽP		
		Pozitívny	Negatívny	Neutrálny
1. Prioritná téma: Rozvoj podnikania				
Špecifický cieľ 1	<u>Do roku 2015 zvýšiť počet konkurencieschopných malých a stredných podnikov v Prešovskom kraji medziročne o 5% začínajúcich a existujúcich podnikateľov</u>			
Opatrenie 1.1	Podporiť zavádzanie manažérskych systémov	X		
Opatrenie 1.2	Podporiť zvyšovanie kvality poradenstva a expertízy pre začínajúcich a existujúcich podnikateľov	X		
Opatrenie 1.3	Podporiť spoločné služby pre podnikateľov	X		
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 zlepšiť využívanie infraštruktúry zabezpečujúcej rozvoj podnikania a investícií o 30% voči roku 2007</u>			
Opatrenie 2.1	Zlepšiť stav a podporiť budovanie infraštruktúry zabezpečujúcej rozvoj podnikania a investícií	X	X	
Opatrenie 2.2	Zlepšiť kvalitu manažmentu infraštruktúry zabezpečujúcej rozvoj podnikania a investícií			X
Špecifický cieľ 3	<u>Do roku 2015 zvýšiť využívanie inovácií, a výsledkov výskumu vývoja o 20% voči roku 2007</u>			
Opatrenie 3.1	Odborne pripraviť existujúcich a potenciálnych podnikateľov prostredníctvom informačných, vzdelávacích a poradenských nástrojov a služieb	X		
Opatrenie 3.2	Podporiť inovačné aktivity a technologické transfery s vyššou pridanou hodnotou v podnikoch	X		
Opatrenie 3.3	Podporiť rozvoj vedecko-výskumnej činnosti a využívanie získaných poznatkov v podnikoch	X		
Opatrenie 3.4	Podporiť tvorbu a fungovanie znalostných klastrov	X		
Špecifický cieľ 4	<u>Do roku 2011 vytvoriť mechanizmus pre zlepšenie rozvoja ekonomickej cezhraničnej spolupráce</u>			
Opatrenie 4.1	Vytvoriť cezhraničnú inštitucionálnu spoluprácu v oblasti podpory malého a stredného podnikania			X
Opatrenie 4.2	Zabezpečiť výmenu relevantných informácií podporujúcich rozvoj cezhraničnej spolupráce			X

	medzi podnikateľmi			
Špecifický cieľ 5	<u>Do roku 2015 zvýšiť podiel HDP vytvoreného na vidieku k celkovému HDP PSK o 10 %.</u>			
Opatrenie 5.1	Zlepšenie manažmentu rozvoja vidieka	X		
Opatrenie 5.2	Zvýšenie konkurencieschopnosti podnikov na vidieku	X		
Opatrenie 5.3	Rozvoj vidieckeho cestovného ruchu	X	X	
2. Prioritná téma: Rozvoj cestovného ruchu				
Špecifický cieľ 1:	<u>Zlepšiť infraštruktúru slúžiacu a súvisiacu s cestovným ruchom a kvalitu a ponuku služieb v cestovnom ruchu tak, aby sa do roku 2015 zvýšil počet turistov v Prešovskom kraji ročne o 5%, počet prenocovaní ročne o 6% a využitie ubytovacích kapacít ročne o 3% voči stavu v roku 2006.</u>			
Opatrenie 1.1	Záchrana a obnova turistických atrakcií	X		
Opatrenie 1.2	Obnova a budovanie základnej infraštruktúry v cestovnom ruchu	X	X	
Opatrenie 1.3	Zlepšenie kvality a ponuky produktov a služieb v cestovnom ruchu s dôrazom na využívanie informačných a komunikačných technológií	X		
Opatrenie 1.4	Zlepšenie kvality ľudských zdrojov v cestovnom ruchu			X
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 zaviesť mechanizmus pre koordináciu a podporu cestovného ruchu v Prešovskom kraji</u>			
Opatrenie 2.1	Vybudovanie a prevádzka moderného a integrovaného informačného systému cestovného ruchu a jeho nadstavieb s cezhraničným prepojením	X		
Opatrenie 2.2	Rozvoj marketingu cestovného ruchu	X		
Opatrenie 2.3	Podpora kľúčových aktérov cestovného ruchu a vzájomnej spolupráce			X
Opatrenie 2.4	Budovanie povedomia a pozitívneho vzťahu širokej verejnosti k cestovnému ruchu	X		
Opatrenie 2.5	Zlepšenie a dobudovanie komplexného systému manažmentu a financovania cestovného ruchu	X		
Opatrenie 2.6	Tvorba koncepcií a politík v oblasti cestovného ruchu	X		
3. Prioritná téma: Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana				
Špecifický cieľ 1	<u>Zlepšiť ekologickú stabilitu krajiny prostredníctvom zvýšenia podielu katastrálnych území sídiel so spracovanými a implementovanými dokumentáciami MÚSES na 50% v roku 2015</u>			
Opatrenie 1.1	Zlepšenie krajinnej štruktúry	X		
Opatrenie 1.2	Zníženie plošnej a výmoľovej erózie	X		
Opatrenie 1.3	Zlepšenie zdravotného stavu lesov	X		
Opatrenie 1.4	Redukcia bariérového pôsobenia urbanizácie	X		
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 zvýšiť podiel protipovodňovej ochrany evidovaného územia ohrozeného povodňami v Prešovskom kraji o 20%.</u>			
Opatrenie 2.1	Obmedzenie urbanizácie v inundačných územiach	X		
Opatrenie 2.2	Zvýšenie prevencie pred povodňami	X		
Opatrenie 2.3	Zlepšenie činnosti pri povodňových situáciách	X		
Opatrenie 2.4	Zvýšenie environmentálnej uvedomelosti a informovanosti obyvateľstva v oblasti prevencie pred povodňami	X		
4. Prioritná téma: Ochrana vôd				
Špecifický cieľ 1	<u>Dosiahnuť v Prešovskom kraji dobrý stav vôd vo všetkých povrchových tokoch do roku 2015.</u>			
Opatrenie 1.1	Zvýšenie podielu čistených odpadových vôd, zvýšenie kvality čistenej odpadovej vody a dosiahnutie súladu s prijatými štandardami	X		
Opatrenie 1.2	Zabezpečenie odvádzania a sekundárneho čistenia	X		

	odpadových vôd a dosiahnutie súladu s prijatými štandardami			
Opatrenie 1.3	Zabezpečenie primeraného čistenia odpadových vôd vo všetkých sídlach, v ktorých je vybudovaná stoková sieť a dosiahnutie súladu s prijatými štandardami	X		
Opatrenie 1.4	Zabezpečenie čistenia a vypúšťania prečistených priemyselných odpadových vôd priamo do recipientu, resp. do verejnej kanalizácie	X		
Opatrenie 1.5	Uplatňovanie kódexu správnej poľnohospodárskej praxe a programu poľnohospodárskych činností v zmysle platných právnych noriem	X		
Opatrenie 1.6	Zamedzenie únikom znečistenia do povrchových a podzemných vôd	X		
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 zabezpečiť dodávku zdravotne vyhovujúcej pitnej vody vo všetkých deficitných oblastiach kraja.</u>			
Opatrenie 2.1	Zvýšenie počtu zásobovaných obyvateľov z verejných vodovodov	X		
Opatrenie 2.2	Zvýšenie využívania kapacít už vybudovaných vodárenských systémov pri dodržiavaní ich ekologických limitov	X		
Opatrenie 2.3	Zabezpečenie racionálneho využívania vodárenských zdrojov	X		
Špecifický cieľ 3	<u>Do roku 2009 zaviesť systém podpory rozvoja a výstavby infraštruktúry na ochranu a racionálne využívanie vôd zo strany PSK.</u>			
Opatrenie 3.1	Spracovanie potrebných štúdií a projektových dokumentácií			X
Opatrenie 3.2	Poskytovanie poradenstva a konzultácií mestám a obciam pri zabezpečovaní technických, finančných a manažérskych záležitostí spojených s výstavbou infraštruktúry na ochranu a racionálne využívanie vôd			X
5. Prioritná téma: Využívanie obnoviteľných zdrojov energie				
Špecifický cieľ 1	<u>Do konca roku 2010 zaviesť systém energetického manažmentu a vytvoriť odbornotechnické predpoklady pre využívanie OZE</u>			
Opatrenie 1.1	Zavedenie systému energetického riadenia objektov v správe PSK	X		
Opatrenie 1.2	Zvýšenie odborných kapacít a povedomia v oblasti využívania OZE			X
Opatrenie 1.3	Spracovanie odbornotechnickej dokumentácie			X
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 dosiahnuť v PSK 15%-ný (35 TJ) podiel výroby tepla na vykurovanie a prípravu teplej úžitkovej vody z obnoviteľných zdrojov energie (čo zodpovedá inštalovanému hodinovému výkonu cca 6 – 8 MW).</u>			
Opatrenie 2.1	Zavedenie podporného mechanizmu pre stimuláciu využívania OZE			X
Opatrenie 2.2	Zavedenie využívania OZE v objektoch a zariadeniach v správe PSK	X		
6. Prioritná téma: Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva				
Špecifický cieľ 1	<u>Do roku 2015 zabezpečiť zhodnocovanie viacvrstvových obalov na území kraja na úrovni 50%.</u>			
Opatrenie 1.1	Zavedenie separovaného zberu pre viacvrstvové obaly na úrovni kraja	X		
Opatrenie 1.2	Spracovanie viacvrstvových obalov na území kraja	X		
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 dosiahnuť 50% -ný podiel kompostovania, resp. iných technológií zhodnocovania komunálnych biologicky rozložiteľných odpadov a znížiť množstvo biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov zneškodňovaných na skládkach o 20%.</u>			
Opatrenie 2.1	Zvýšenie účinnosti separovaného zberu	X		

	biologicky rozložiteľných odpadov v mestách a obciach			
Opatrenie 2.2	Zvýšenie účinnosti zhodnocovania bioodpadu	X		
Špecifický cieľ 3	<u>Eliminovať ohrozenie životného prostredia pri zneškodňovaní autovrakov do roku 2015</u>			
Opatrenie 3.1	Koncepčné riešenie zneškodňovania autovrakov na úrovni kraja	X		
Opatrenie 3.2	Podpora rozvoja podnikateľských aktivít v oblasti zneškodňovania autovrakov	X		
7. Prioritná téma: Rozvoj dopravnej infraštruktúry				
Špecifický cieľ 1	<u>Do roku 2015 znížiť podiel havarijného a nevyhovujúceho stavu ciest v Prešovskom kraji o 20%, zlepšiť dopravnú prepojenosť a zvýšiť priepustnosť hlavných dopravných tepien v kraji</u>			
Opatrenie 1.1	Odstránenie havarijných a nevyhovujúcich stavov povrchov ciest II. a III. triedy	X		
Opatrenie 1.2	Odstránenie existujúcich zosuvov cestných telies	X		
Opatrenie 1.3	Rekonštrukcia havarijných stavov mostov	X	X	
Opatrenie 1.4	Zvýšenie priepustnosti križovatiek	X		
Opatrenie 1.5	Podpora výstavby obchvatov obcí	X	X	
Opatrenie 1.6	Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia ciest	X	X	
Opatrenie 1.7	Zlepšenie cezhraničnej dopravnej prepojenosti kraja	X		
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2009 zaviesť mechanizmus koordinácie dopravy v kraji</u>			
Opatrenie 2.1	Optimalizácia dopravnej obslužnosti Prešovského kraja v súlade	X		
Opatrenie 2.2	Zavedenie inštitucionálnej koordinácie medzi zložkami zabezpečujúcimi dopravnú obslužnosť Prešovského kraja			X
Špecifický cieľ 3	<u>Do roku 2015 zvýšiť úroveň využitia prepravnej kapacity letiska Poprad pri medziročnom náraste prepravných výkonov na úrovni nad 10%.</u>			
Opatrenie 3.1	Zvýšenie objemu pravidelnej dopravy	X	X	
Opatrenie 3.2	Modernizácia letiska a jeho strojového parku	X	X	
8. Prioritná téma: Rozvoj informatizácie				
Špecifický cieľ 1	<u>Do roku 2010 zaviesť funkčný informačný systém využiteľný pri plánovaní a rozhodovaní</u>			
Opatrenie 1.1	Vybavenie VÚC PSK príslušnou informačnou a komunikačnou technológiou			X
Opatrenie 1.2	Digitalizácia príslušných verejných dokumentov			X
Opatrenie 1.3	Zvýšenie uvedomenia výkonnej a rozhodovacej sféry VÚC o výhodnosti využívania IKT pre plánovanie a rozhodovanie			X
Opatrenie 1.4	Zvýšenie odborných kompetencií pracovníkov VÚC v oblasti aplikácie IKT pri procesoch plánovania a prípravy rozhodovania			X
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 zlepšiť prepojenosť informačných systémov v kraji tak, aby 80% subjektov samosprávy na území mohlo využívať a vzájomne komunikovať informácie potrebné pre rozvoj regiónu</u>			
Opatrenie 2.1	Vytvorenie jednotného regionálneho verejného portálu v Prešovskom kraji			X
Opatrenie 2.2	Budovanie, implementácia a koordinácia tvorby informačnej magistrály so sociálno-ekonomickými partnermi na úrovni samospráv, a aj všeobecne			X
Opatrenie 2.3	Zlepšenie infraštruktúry umožňujúcej prístup k informáciám a službám regionálnej samosprávy pre inštitúcie či občanov			X
Opatrenie 2.4	Vytváranie partnerstiev na báze využívania informačných technológií			X
Špecifický	<u>Do roku 2010 vybudovať odborné kapacity u minimálne 80% pracovníkov VÚC pre všetky</u>			

cieľ 3	činnosti spojené s využívaním IKT v procesoch spravovania			
Opatrenie 3.1	Zvýšenie motivácie pracovníkov VÚC pre plné využívanie IKT pri ich pracovných činnostiach			X
Opatrenie 3.2	Vytvorenie/modifikácia cielených vzdelávacích programov pre komunikáciu, osobitne s využitím IT pre samosprávu			X
Opatrenie 3.3	Využívanie e-learning pre aktualizáciu vedomostí a zručností pracovníkov VÚC			X
Opatrenie 3.4	Priebežná inovácia hardwaru a softwaru potrebného k efektívnemu a účinnému e-spravovaniu na regionálnej úrovni			X
Špecifický cieľ 4	Do roku 2013 zlepšiť ponuku a využívanie elektronických služieb VÚC PSK tak, aby bolo pokrytých minimálne 90% poskytovaných VÚC služieb			
Opatrenie 4.1	Zvýšenie počtu verejných prístupových bodov k Internetu	X		
Opatrenie 4.2	Optimalizácia operácií pri využívaní elektronických služieb	X		
Opatrenie 4.3	Vecná, legislatívna a z hľadiska ochrany údajov príprava procesov nových možných elektronických služieb			X
Opatrenie 4.4	Zvýšenie účinnosti digitálnych služieb VÚC tak, aby množstvo vyžadovaných údajov zodpovedalo informáciám, ktoré VÚC potrebuje získať			X
9. Prioritná téma: Skvalitnenie stredného odborného školstva				
Špecifický cieľ 1	Zvýšiť uplatniteľnosť absolventov stredných odborných škôl z regiónu Prešovského kraja v roku 2015 vo svojom odbore v priemere na úroveň 70%.			
Opatrenie 1.1	Zvýšiť odbornú úroveň stredných odborných škôl podľa požiadaviek trhu práce			X
Opatrenie 1.2	Zlepšiť marketing školy smerom k verejnosti a k základným školám			X
Opatrenie 1.3	Skvalitnenie procesu umiestňovania absolventov SOŠ			X
Špecifický cieľ 2	Zvýšiť využívanie mimorozpočtových zdrojov pri financovaní stredných odborných škôl o 10% voči rozpočtu každej školy v roku 2008			
Opatrenie 2.1.	Zvýšenie manažérskych zručností manažmentu škôl pre získavanie mimorozpočtových zdrojov			X
Opatrenie 2.	Zvýšenie motivácie pre získavanie mimorozpočtových zdrojov			X
Opatrenie 2.3	Podpora využívania zdrojov EÚ			X
10. Prioritná téma: Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti				
Špecifický cieľ 1	Znížiť mieru dlhodobej nezamestnanosti na úroveň 4% v roku 2015, čo je pokles oproti roku 2007 o 3,7%.			
Opatrenie 1.1	Aktivizácia kategórií nezamestnaných, ktorým hrozí dlhodobá nezamestnanosť			X
Opatrenie 1.2	Zlepšenie zamestnateľnosti nezamestnaných ohrozených dlhodobou nezamestnanosťou			X
Špecifický cieľ 2	Zvýšiť mieru zamestnanosti na úroveň 55% v roku 2015, čo je nárast percentuálneho podielu zamestnaných o 6% oproti roku 2007			
Opatrenie 2.1	Podpora mobility za prácou			X
Opatrenie 2.2	Podpora udržateľnosti strategicky dôležitých pracovných miest			X
11. Prioritná téma: Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komún				
Špecifický cieľ 1	Do roku 2015 zvýšiť zaškolenosť Rómov na všetkých úrovniach vzdelávania približne o 25 % oproti roku 2006			
Opatrenie 1.1	Realizácia výskumu zaškolenosti Rómov na všetkých úrovniach vzdelávania v Prešovskom kraji			X

Opatrenie 1.2	Zvýšenie počtu Rómov, ktorí ukončia jednotlivé stupne vzdelania			X
Opatrenie 1.3	Odstránenie všetkých foriem diskriminácie na školách			X
Opatrenie 1.4	Zníženie počtu segregovaných rómskych tried na školách			X
Opatrenie 1.5	Podpora rodinnej výchovy u Rómov	X		
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2015 zvýšiť zamestnanosť Rómov o 20% voči stavu v roku 2006</u>			
Opatrenie 2.1	Realizácia výskumu zamestnanosti Rómov v Prešovskom kraji			X
Opatrenie 2.2	Zvýšenie vzdelanostnej úrovne Rómov vo vzťahu k zamestnateľnosti			X
Opatrenie 2.3	Odstránenie všetkých foriem diskriminácie na trhu práce			X
Opatrenie 2.4	Poskytovanie informácií týkajúcich sa možností trhu práce			X
Opatrenie 2.5	Vytvorenie pracovných príležitostí a využívanie existujúcich pracovných príležitostí v regióne			X
Špecifický cieľ 3	<u>Do roku 2015 zvýšiť štandard bývania pre 30 % Rómov na hranicu celospoločenského bežného štandardu</u>			
Opatrenie 3.1	Aktualizácia a doplnenie údajov Atlasu rómskych komunít v kraji			X
Opatrenie 3.2	Zvýšenie využívania alternatívnych technológií a zdrojov pri riešení bývania	X		
Opatrenie 3.3	Wyvíjanie aktivít a vytváranie programov v oblasti rozvoja kultúry bývania	X		
Opatrenie 3.4	Rešpektovanie prípadných odlišností a potrieb komunít pri riešení bývania	X		
Opatrenie 3.5	Komunikácia pri riešení bývania s komunitou ako s rovnocenným partnerom			X
Opatrenie 3.6	Zjednodušenie majetkovo-právneho vysporiadania pozemkov, ktorými obce, vlastníci a štát disponujú			X
Opatrenie 3.7	Navrhnutie legislatívnych zmien, ktoré uľahčia využitie alternatívnych zdrojov a technológií pre výstavbu a prevádzku bytov nižšieho štandardu a ktoré sprístupnia možnosti získania prostriedkov na územnoplánovaciú dokumentáciu	X		
Opatrenie 3.8	Vytvorenie podmienok pre dobudovanie potrebnej technickej infraštruktúry v lokalitách	X		
Opatrenie 3.9	Aktívne pôsobenie na účinnú ochranu a tvorbu ŽP Rómov	X		
Špecifický cieľ 4	<u>Do roku 2015 zlepšiť dostupnosť zdravotnej starostlivosti v rómskych komunitách a rozšíriť zdravotnú prevenciu do 50% rómskych komunít</u>			
Opatrenie 4.1	Získanie a aktualizácia relevantných a potrebné údaje o zdravotnom stave rómskeho obyvateľstva	X		
Opatrenie 4.2	Vybudovanie služby asistentov v podpore zdravia (APZ)	X		
Opatrenie 4.3	Podpora systému dobrovoľníckej výchovnej činnosti v nemocniciach počas hospitalizácie rómskych detí	X		
Opatrenie 4.4	Zabezpečenie realizácie primárnej zdravotnej prevencie v komunitách	X		
Špecifický cieľ 5	<u>Do roku 2015 dobudovať a obnoviť sieť komunitných centier, ktoré svojimi sociálnymi službami pokrývajú 50 % rómskych komunít</u>			
Opatrenie 5.1	Posilnenie kapacít komunitných centier ako prostriedku koncepcnej práce s komunitami	X		
Opatrenie 5.2	Eliminovanie segregovanosti a štruktúrnej	X		

	uzavretosti rómskych komunít			
Opatrenie 5.3	Vytvorenie dostatku lídrov v komunitách			X
Opatrenie 5.4	Eliminovanie sociálno-patologických javov v komunitách			X
Opatrenie 5.5	Využívanie možností médií pre zlepšovanie vzájomnej akceptácie majority a minority			X
Opatrenie 5.6	Posilnenie kapacity samospráv pri riešení problémov v sociálnej oblasti			X
12. Prioritná téma: Zlepšenie ponuky sociálnych služieb				
Špecifický cieľ 1	<u>Do roku 2015 zaviesť na úrovni kraja fungujúci systém plánovania a koordinácie v oblasti sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately</u>			
Opatrenie 1.1	Zlepšenie odbornej pripravenosti dotknutých a zainteresovaných na plánovaní sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately			X
Opatrenie 1.2	Vytvorenie mechanizmu na efektívny plánovací proces sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany kurately			X
Špecifický cieľ 2	<u>Zvýšiť kvalitu sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately na území kraja na 100% napĺňania štandardov</u>			
Opatrenie 2.1	Zlepšenie podmienok na poskytovanie sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately na úrovni regiónu			X
Opatrenie 2.2	Zlepšenie odbornej pripravenosti poskytovateľov sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately			X
Opatrenie 2.3	Zlepšenie technického stavu objektov a materiálnej vybavenosti pre poskytovanie sociálnych služieb a sociálno-právnej ochrany a kurately	X		
13. Prioritná téma: Špecializácia a modernizácia nemocníc				
Špecifický cieľ 1:	<u>Do roku 2015 zaviesť koordinačný mechanizmus nemocníc a ich oddelení na území Prešovského kraja.</u>			
Opatrenie 1.1	Vytvorenie platformy pre inicializáciu, prípravu a manažment spoločných aktivít nemocníc na území kraja			X
Opatrenie 1.2	Zabezpečenie informačného systému na vzájomnú komunikáciu			X
Opatrenie 1.3	Zavedenie vzájomne prepojeného budovania odborných kapacít nemocníc			X
Špecifický cieľ 2	<u>Do roku 2013 vybudovať v Prešovskom kraji komplexnú sieť oddelení urgentných príjmov</u>			
Opatrenie 2.1	Vypracovanie koncepcie oddelení urgentných príjmov v Prešovskom kraji			X
Opatrenie 2.2	Vybudovať oddelenia urgentných príjmov vo vybraných nemocniciach			X
Opatrenie 2.3	Vybaviť sieť vybraných oddelení urgentných príjmov zodpovedajúcou zdravotníckou technikou a personálom			X
Špecifický cieľ 3	<u>Zlepšiť a zmodernizovať stavebno-technický stav budov a materiálno-technické vybavenie nemocníc minimálne u 50% všetkých nemocníc.</u>			
Opatrenie 3.1	Vypracovanie koncepcie rozvoja nemocníc v Prešovskom kraji	X		
Opatrenie 3.2	Zvýšenie kapacít pre mobilizáciu zdrojov			X
Opatrenie 3.3	Zefektívnenie rozdeľovania a využívania dotácií pre jednotlivé nemocnice			X
Opatrenie 3.4	Zavedenie moderného informačného vybavenia nemocníc			X
Opatrenie 3.5	Realizácia rekonštrukcie a modernizácie nemocníc	X		

Špecifický cieľ 4	<u>Zvýšiť zdravotnícke vedomosti a praktické zručnosti ako aj stabilizovať kvalifikovaných zdravotníkov v kraji.</u>			
Opatrenie 4.1	Zvýšenie odbornej kapacity pracovníkov v zdravotníctve v nadväznosti na špecializáciu nemocníc			X
Opatrenie 4.2	Zlepšenie finančných a sociálnych podmienok zdravotníckych pracovníkov			X
14. Prioritná téma: Rozvoj regionálnej kultúry				
Špecifický cieľ 1	<u>Do roku 2010 pripraviť a uviesť do praxe systém manažovania procesu rozvoja kultúry v Prešovskom kraji a systém podpory kultúrnych aktivít regionálneho významu.</u>			
Opatrenie 1.1	Vytvorenie systému manažmentu, marketingu a informovanosti v oblasti regionálnej kultúry			X
Opatrenie 1.2	Podpora vzájomnej spolupráce jednotlivých aktérov v regionálnej kultúre			X
Opatrenie 1.3	Zlepšenie kvality ľudských zdrojov v regionálnej kultúre			X
Opatrenie 1.4	Podpora existujúcich a novovznikajúcich kultúrnych aktivít regionálneho významu			X
Špecifický cieľ 2:	<u>Do roku 2015 zabezpečiť zlepšenie technického stavu u 25% kultúrnych pamiatok na území Prešovského kraja a nehnuteľností, v ktorých sídlia pamäťové a fondové inštitúcie.</u>			
Opatrenie 2.1	Vyhodnotenie technického stavu a účelnosti využitia kultúrnych pamiatok, pamäťových a fondových inštitúcií	X		
Opatrenie 2.2	Podpora viaczdrojového financovania obnovy a rekonštrukcií kultúrnych pamiatok a nehnuteľností, v ktorých sídlia pamäťové a fondové inštitúcie	X		
15. Prioritná téma: Šport pre všetkých				
Špecifický cieľ 1:	<u>Aktivizovať žiakov a študentov škôl v mimoškolskej športovej činnosti a v školských športových súťažiach tak, aby v roku 2015 pohybové aktivity predstavovali náplň voľného času aspoň u dvojnásobku stavu (percentu) športujúcich detí a mládeže v roku 2007.</u>			
Opatrenie 1.1	Zavedenie systému sledovania športovej výkonnosti detí a mládeže			X
Opatrenie 1.2	Zvýšenie motivácie študentov k mimovyučovacím športovým aktivitám	X		
Opatrenie 1.3	Integrácia zdravotne postihnutých študentov s nepostihnutými aj pri vykonávaní nenáročných športových aktivít	X		
Opatrenie 1.4	Posilnenie odborných kapacít v oblasti vedenia mimoškolskej	X		
Špecifický cieľ 2:	<u>Do roku 2015 vytvoriť také podmienky športovania pre verejnosť, aby verejne prístupné športoviská aktívne využívalo aspoň 50% populácie v produktívnom veku v Prešovskom kraji.</u>			
Opatrenie 2.1	Sprístupnenie športovísk pre verejnosť	X		
Opatrenie 2.2	Podpora a koordinácia športových aktivít a podujatí regionálneho významu	X		

V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie

1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplývať z realizácie strategického dokumentu

Návrh na realizáciu opatrení.

a. Pri rozhodovaní o realizácii navrhnutých aktivít a výbere z možných realizačných variantov

- rešpektovať všetky chránené územia národného významu (uvedené na našej webovej stránke <http://www.sopsr.sk/web/?cl=16>), ich územné vymedzenie a obmedzenia v nich, vyplývajúce z legislatívnych predpisov.
- rešpektovať vyhlásené ako aj navrhované územia sústavy Natura 2000, teda územia európskeho významu a chránené vtáčie územia (<http://www.sopsr.sk/natura/>).
- rešpektovať všetky ostatné záujmy ochrany prírody a krajiny - chránené druhy a biotopy, chránené stromy, ostatné územia medzinárodného významu (biosférické rezervácie, ramsarské lokality, územia s udeleným Európskym diplomom, lokality svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO), prvky územného systému ekologickej stability (biocentrá a biokoridory nadregionálneho, regionálneho a miestneho významu) a pod.
- rešpektovať záväzné regulatívy súčasnej ÚPN VÚC Prešovského kraja v znení neskorších zmien a doplnkov, usmerňujúce predovšetkým využívanie chránených území, najmä v oblasti rozvoja cestovného ruchu a návrhov ekostabilizačných opatrení.
- rešpektovať odporúčenia ďalších dokumentov týkajúcich sa usmernenia a limitov rozvoja v území (záverečné stanoviská pri posudzovaní vplyvov na životné prostredie podľa zákona EIA, územné plány obcí, krajinnoekologické plány, projekty pozemkových úprav, krajinárske štúdie, schválené dokumenty ochrany prírody a krajiny apod.).
- deklarovat' pre zachovanie prvkov ÚSES nutnosť aktualizácie dokumentov ÚSES na regionálnej úrovni a potreba dopracovania dokumentov ÚSES na miestnej úrovni a ich rešpektovanie a ochrana, prednostne pre územia obcí so silným potenciálom pre rozvoj a investičné zámery. Pri kumulatívnom vplyve antropickej činnosti existuje už v súčasnosti reálne riziko ohrozenia prvkov ÚSES (urbanizačné bariéry), ako aj vzhľadom na krajiny v území.
- riešiť prioritne návrh opatrení na ochranu územia pred povodňami biologickými opatreniami - revitalizáciou tokov, optimalizáciou poľnohospodárskej činnosti, obmedzeniami a limitmi v rámci lesného hospodárenia, ochranou a podporou výsadby vegetácie v krajine a pod. Technické opatrenia realizovať len v prípadoch reálneho bezprostredného ohrozenia zastavaného územia. Technický zásah by nemal znamenať napriamanie toku a mal by byť spojený s biologickou revitalizáciou (ohumusovanie brehov, výsadba drevín). Pri všetkých zásahoch rešpektovať prírodno-ochrannú hodnotu a funkciu vodných tokov a mokradi. Pri rozširovaní zastavaného územia obcí a vymedzení rozvojových plôch zachovať ochranné pásma vodných tokov v šírke minimálne 15 m po oboch stranách toku, pri významnejších tokoch v šírke 30 m po oboch stranách toku. Tieto ochranné pásma spolu s prvkami ÚSF a osobitne chránenými časťami prírody a krajiny (vrátane ich ochranných pásiem) vyčleňovať v územnoplánovacích dokumentáciách, plochy s vylúčením zásahov a výstavby.
- navrhovať prípadné MVE len na existujúcich bariérach na tokoch, nevytvárať nové migračné bariéry.

- pre plochy investičných zámerov športovo - rekreačných aktivít v cestovnom ruchu vo veľkoplošných chránených územiach (mimo zastavaného územia obcí) určiť regulatívy limitujúce funkčné využitie plôch (športová a rekreačná vybavenosť, rekonštrukcia a skvalitnenie existujúcich zariadení, bez nárastu ubytovacích kapacít a pod.).
- rešpektovať limitujúci biologický faktor pri zámeroch budovania nových a rozširovania existujúcich zjazdových trati - kapacitu vodných zdrojov.
- vymedziť plochy určené pre rozvoj rekreačnej funkcie na území ochranného pásma TANAP-u (rekreačné komplexy Gerlachov, Stará Lesná, Nová Lesná, Veľký Slavkov, Veľká Lomnica, Športcamp Tatranská Lomnica atď.) so stanovením limitov priestorových (vymedzenie plochy, koeficient zastavanosti) a kapacitných (počet lôžok).
- limitovať rozvoj bytovej výstavby obcí vo vlastnom území a ochrannom pásme TANAP-u je potrebné z hľadiska počtu bytových jednotiek aj zastavanosti územia Úmerne demografické mu vývoju obci a jeho prognóze, zamestnanosti, migrácie obyvateľstva, rekreačného potenciálu a limitujúcich faktorov územia. Problematika investičných zámerov výstavby apartmánových bytov v rámci regiónu by mala byť komplexne riešená najmä z hľadiska jednoznačného určenia funkčného využitia (voľný cestovný ruch / prechodné bývanie / trvalé bývanie), presného definovania a zaradenia tejto formy v príslušných právnych normách.
- riešiť ďalšie rozvojové plochy v rámci obci (bytová výstavba, cestovný ruch) v nadväznosti na zastavané územia, nevytvárať izolované urbanizované celky, rešpektovať prírodné a historické danosti územia obce, ponechať rezervu pre vnútro sídelnú a vnútroareálovú vegetáciu.
- zosúladiť návrhy s dokumentmi, ktoré sa v súčasnosti pripravujú a majú vplyv na rozvoj v rámci regiónu (návrh zonácie TANAP-u a pod.).
- vylúčiť výstavbu veterných parkov v blízkosti chránených území, resp. turisticky atraktívnych lokalít s cieľom eliminácie negatívneho dopadu na avifaunu a krajinný obraz.
- chrániť vizuálne exponované lokality a lokality s výskytom historických krajinných štruktúr a kultúrno-historických pamiatok, ktoré vytvárajú typický ráz krajiny (charakteristický vzhľad krajiny), ktorý je nosným predpokladom pre rozvoj regiónu v oblasti cestovného ruchu.
- vylúčiť zastavanie a vizuálne znehodnotenie týchto plôch.
- prioritne v nakladaní s odpadmi vytvárať nadregionálne centrá materiálového a energetického zhodnocovania odpadov, čo je v súlade s ÚPN VÚC Prešovského kraja v znení neskorších Zmien a Doplnkov.
- uvádzať aktualizované údaje vzťahujúce sa k územiu sústavy chránených území (nCHVÚ, CHVÚ, ÚEV podľa Národného zoznamu)
- uvádzať tie opatrenia a aktivity, ktoré významnou mierou môžu zasiahnuť do územia sústavy chránených území, v Správe
- brať do úvahy ich vplyv na udržateľný regionálny rozvoj,
- sledovať vyváženosť environmentálnych, sociálnych a ekonomických vplyvov,
- sledovať vyváženosť lokálnych a regionálnych vplyvov projektov s prihliadnutím na cezhraničné vplyvy,
- sledovať nielen prínos aktivity a jej finančnú realizovateľnosť ale aj mieru ohrozenia životného prostredia a hodnotu potrebných environmentálnych opatrení,
- zabezpečiť transparentnosť, vrátane prístupu k informáciám, v celom procese vyhlasovania výziev, výberu a pridelenia prostriedkov ako aj monitoringu a hodnotenia projektov, opatrení a prioritných osí a celého operačného programu pri rešpektovaní ochrany hospodárskej súťaže,
- zefektívniť a zjednodušiť administráciu prípravy a realizácie projektov tak, aby boli prístupné širšiemu okruhu adresátov pomoci z rôznych obcí bez zvláštnych požiadaviek na

ich finančné, technické a personálne kapacity za súčasného zabezpečenia objektívnosti výber a dôslednosti kontroly,

- zvýšiť účasť obyvateľstva na príprave projektov a vytvoriť podmienky na dialóg medzi expertmi, zástupcami navrhovateľov projektov, samosprávou a verejnosťou,
- zabezpečiť uplatnenie posudzovania vplyvov na životné prostredie na úrovni konkretizácie aktivít pre jednotlivé činnosti v súlade so zákonom č. 24/2006 Z. z. tak, aby bola zabezpečená technická a technologická optimalizácia, ich vhodná lokalizácia, výber najlepších dostupných technológií, ako aj vyváženosť environmentálnych, sociálnych a ekonomických aspektov,
- zachovať princípy ochrany prírody a krajiny,
- sledovať možnosť dodržiavania štandardných platných technických, technologických, organizačných a bezpečnostných predpisov súvisiacich s navrhovanou aktivitou vrátane protipožiarneho opatrení.

b. Doplnujúce odporúčania

Na základe analýzy a vyhodnotenia aktivít navrhovaných v posudzovanom strategickom dokumente predkladáme nasledujúce doplnujúce odporúčania formulované s cieľom posilniť pozitívny vplyv PHSR a vytvoriť lepšie možnosti pre podporu smerovania územia PSK k trvalo udržateľnému rozvoju:

- znížiť dlhodobú nezamestnanosť podporou sociálneho podnikania a využívaním lokálnych podmienok zamestnávania
- špeciálnu pozornosť ako jednu z bariér rozvoja presadzovať komplexným prístupom k riešeniu marginalizovaných rómskych komunít posilňovaním terénnych sociálnych a zdravotných služieb.
- Zohľadniť výstupy RUVZ Prešov z projektu PHARE MZ SR 2004-2007 „Zlepšenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre marginalizované rómske komunity na Slovensku“ a jeho pokračovanie ako „program podpory zdravia znevýhodnených skupín na Slovensku“, ktorý plnia aj RUVZ Prešov, Poprad, Stará Ľubovňa, Bardejov, Vranov a Humenné,
- rozpracovať surovinovú politiku regiónu v zmysle uznesenia vlády SR č. 72/2004, ktorým bola schválená surovinová politika SR.
- uviesť v strategickom dokumente výhradné ložiská andezitov "Vehec, tehliarskych hlín "Sabinov", zeolitov Kučín, Pusté Čemerné", polymetalických rúd „Zlatá Baňa“, drahých opálov "Červenica" a ložisko nevyhradeného nerastu - andezitov "Červenica".
- rešpektovať najmä pri tvorbe krajiny, protipovodňovej ochrane, obnoviteľných zdrojoch energie a pri výstavbe všeobecne vo voľnej krajine a v zastavanom území obcí osobitne pamiatkový fond (pamiatkové územia, národné kultúrne pamiatky a ochranné pásma) zapísaný v Ústrednom zozname pamiatkového fondu.
- postupovať v súlade s ustanoveniami zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších zmien a doplnkov.
- Pri rekonštrukcii sociálnych zariadení podporovať využívanie obnoviteľných zdrojov energie (napr. zmeniť všade kde sa to dá, palivovú základňu energetických zdrojov na výrobu tepla a teplej vody v prospech využívania obnoviteľných zdrojov energie)
- Zamerať sa na dosiahnutie takej úrovne zeleného obstarávania, akú v súčasnosti dosahujú členské štáty EÚ s najlepšimi výsledkami
- Implementovať základné princípy trvalo udržateľného rozvoja do učebných osnov na všetkých stupňoch škôl a tiež do celoživotného vzdelávania učiteľov a riadiacich pracovníkov

- Podporiť vzdelávanie v otázkach ako je napr. trvalo udržateľné využívanie energie a dopravných systémov, modely trvalo udržateľnej výroby a spotreby, zdravie, zodpovedné občianstvo a pod.
- Čo najviac škôl zapojiť do programu „Zelená škola“ a ďalších environmentálne orientovaných iniciatív (Zdravá škola a pod.)
- Zavádzať integrované environmentálne riadenie do škôl a školských zariadení
- Spolupracovať s rezortom zdravotníctva pri realizácii preventívnych opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia v školách tak, aby sa znižovala chorobnosť na respiračné choroby
- Zosúladiť prístup ochrany prírody, ochrany pred povodňami a ochrany vôd cez integrovaný manažment krajiny
- Zvýšenou mierou pôsobiť na vedomie obyvateľov o rizikách povodní a ochrane pred povodňami. Pre tento účel vypracovať a vydať mapy s vyznačením rizikových oblastí s údajmi o pravdepodobnosti výskytu povodňových prietokov
- Protipovodňovú ochranu po r. 2010 uskutočňovať v zmysle Akčného programu trvalo udržateľnej ochrany pred povodňami v povodí Dunaja (prijatého vo Viedni v decembri 2004)
- Zapájať MVO do praktickej starostlivosti o osobitne chránené časti prírody a krajiny, využívať spoluprácu na získanie ďalších finančných zdrojov
- Zapájať obce do starostlivosti o chránené územia a vytvárať podmienky pre ekoturistiku
- Zabezpečiť priaznivý stav osobitne chránených častí prírody a krajiny prostredníctvom zapojenia vlastníkov a užívateľov pozemkov aj uplatnením stimulačného opatrenia (finančný príspevok štátu)
- Zachovať druhy a biotopy na zabránenie fragmentácie prirodzeného prostredia
- Dobudovať materiálnu základňu pre výchovu k ochrane prírody v chránených územiach
- Realizovať plán rekonštrukcie a budovania náučných chodníkov a náučných lokalít v chránených územiach
- Vytvoriť stratégiu invázných druhov a akčný plán, ako odstraňovať invázne druhy rastlín v chránených územiach. Spolupracovať aj s miestnymi samosprávami a MVO
- Vypracovať a realizovať systém vzdelávania odborných zamestnancov organizácií ochrany prírody, vrátane jazykovej prípravy, s cieľom zlepšenia komunikácie s vlastníkami, samosprávou a návštevníkmi chránených území
- Zvýšiť účinnosť pôsobenia na verejnosť prostredníctvom masmédií, rozšírenia edičnej činnosti a ďalšími výchovno-propagačnými akciami s cieľom zlepšenia jej vzťahu k ochrane prírody a k myšlienkam trvalo udržateľného rozvoja
- Vytvoriť podmienky pre plnenie medzinárodných záväzkov v oblasti starostlivosti životné prostredie a zdravie na regionálnej úrovni
- Pri vypracovaní programov starostlivosti o chránené územia, najmä chránené vtáčie územia a územia európskeho významu aktívne spolupracovať v rámci cezhraničnej spolupráce so zahraničnými partnermi
- Aktívne spolupracovať pri vytváraní integrovaného dopravného systému
- Pri zlepšovaní bezpečnostných parametrov ciest podporovať realizáciu cyklistických trás a cyklistickej dopravy
- Vypracovať plán trvalo udržateľnej mestskej a prímestskej dopravy s cieľom dosiahnuť rovnováhu medzi individuálnou a hromadnou dopravou
- Rozširovať udržateľné formy dopravy, ako je verejná hromadná doprava a cyklistika
- Brať ohľad na najzraniteľnejších účastníkov dopravy, napr. znížením najvyššej prípustnej rýchlosti alebo vytvorením peších zón v centrách miest alebo obytných zón
- Zlepšiť hospodársky a environmentálny výkon všetkých druhov dopravy a v prípade potreby realizovať opatrenia v prospech presunu toku cestujúcich a tovarov od cestnej na železničnú a verejnú dopravu
- Podporovať vybudovanie trvalo udržateľných komunít v mestských a vidieckych oblastiach

- Posilňovať a podporovať prístupy ako miestna Agenda 21 a iné procesy so širokou účasťou verejnosti
- Podporiť zvyšovanie environmentálnej výkonnosti energeticky úsporných budov (izolácia, využitie obnoviteľných zdrojov energie, zelené strechy, pasívna/solárna konštrukcia, nízkoenergetické stavby a pod.)
- V procese regenerácie sa zamerať na hnedé parky, pri riešení ktorých by mohli vzniknúť verejno-súkromné partnerstvá so smerovaním k novému rozvoju týchto území pre služby, obchod, výrobu ale i pre projekty bývania, rekreácie a občianskej vybavenosti
- V procese regenerácie hnedých parkov môžu nové funkcie poskytovať i tzv. objekty priemyselného dedičstva, ktoré môžu byť selektívne zachované
- Zapojiť obce a mestá PSK do výmeny skúseností a osvedčených postupov, ktorý by sa mal realizovať v rámci nového európskeho rámcového projektu navrhovaného Európskou komisiou na obdobie 2007 až 2014 (program sa bude zakladať na prácach uskutočnených v rámci URBACT-u)
- Zavádzať integrované environmentálne riadenie mestského prostredia (napr. zavedenie systémov EMAS alebo ISO 14001)
- Zlepšiť informovanosť o znečistení životného prostredia a nepriaznivých vplyvov na zdravie
- Podporovať ekologické inovácie, ktorých cieľom je pokrok smerom k dosiahnutiu trvalo udržateľného rozvoja tým, že znižujú vplyv na životné prostredie, alebo vedú k účinnejšiemu a zodpovednejšiemu využívaniu prírodných zdrojov, vrátane energie
- Podporovať medzi disciplinárny a prierezový výskum
- Vedecké inštitúcie by mali pracovať tak, aby sa inovácie, výskum a technologický rozvoj stal účinnejší a prístupnejší miestnym podnikom
- Podporovať výskum vzájomného pôsobenia sociálnych, hospodárskych a ekologických systémov, metodík a nástrojov analýzy rizika, systémov spätnej projekcie, predpovedí a prevencie
- Podporovať vzdelávanie v oblasti zavádzania environmentálneho manažérstva v podnikateľskom a verejnom sektore
- Ekonomicky stimulovať aktivity zamerané na udržateľné využívanie prírodných zdrojov
- Podporiť výskum biodiverzity, genetických zdrojov, ekosystémov a interakcií s ľudskou činnosťou
- Dosiahnuť pokrok v medzinárodnej a cezhraničnej spolupráci tak, aby sa environmentálne politiky a opatrenia navzájom podporovali.
- Stimulovať environmentálne a ekologické inovácie prostredníctvom rozsiahleho zavádzania IKT a investovania do IKT
- Rozširovať IKT vrátane digitálneho obsahu, prístupnosť a digitálna gramotnosť a podporovať vzdelávacie aktivity zamerané na zvyšovanie znalostí a vedomostí o internete
- Zavádzať rozšírené verejné e-služby v prístupe k informáciám o životnom prostredí a zdraví a vo výchove a vzdelávaní k trvalo udržateľnému rozvoju
- Posilňovať dôveru v IKT a podporu pri používaní IKT a osobitným dôrazom na aspekty súkromia
- Zabezpečiť obstaranie strategických dokumentov a koncepcií pre oblasti odpadového hospodárstva, protipovodňovej ochrany, prírodných zdrojov, obnoviteľných zdrojov energie, palivovej a energetickej základne, a pre ďalšie oblasti, ktoré vyplynú z procesu SEA.

Simultánne s týmito aktivitami je potrebné dôsledné plnenie záväzkov Slovenskej republiky voči SZO, či iným organizáciám, ktoré vyplývajú Slovenskej republike z medzinárodných projektov, či iných záväzkov (napr. Protokol o vode a zdraví, Európsky akčný plán pre životné prostredie a zdravie detí – CEHAPE, Informačný systém životného prostredia a zdravia - ENHIS).

VI. Dôvody pre výber zvažovaných alternatív a popis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napríklad technické nedostatky alebo neurčitosti

Pre ďalšie, podrobnejšie hodnotenia vplyvu strategického dokumentu PHSR PSK sa určuje okrem nulového variantu (stav, ktorý by nastal, ak by sa strategický dokument neprijal) variant strategického dokumentu predložený v oznámení o strategickom dokumente.

Vzhľadom na charakter predmetného strategického dokumentu, a vzhľadom k procesu jeho spracovania na princípe partnerstva pri definovaní trendov, cieľových oblastí a aktivít, bol návrh PHSR PSK spracovaný v jednom variante. Jednovariantné riešenie strategického dokumentu je tiež výsledkom dohody jednotlivých členov partnerstva pri zohľadnení a zapracovaní pripomienok vyplývajúcich z Rozsahu hodnotenia strategického dokumentu PHSR PSK. V rozsahu hodnotenia určenom podľa § 8 zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie sa preto určilo posudzovať variant realizačný (navrhovaný) a nulový variant. Pri implementácii PHSR PSK sa variantné riešenia môžu uplatniť na úrovni konkrétnych projektov vypracovaných vo variantných riešeniach.

Tvorba súboru kritérií a určenie ich dôležitosti na výber optimálneho variantu

Výber súboru kritérií a ich dôležitosť pri výbere optimálneho variantu (navrhovaného variantu a nulového variantu) bol podmienený druhom, veľkosťou, plošným rozsahom a významnosťou vplyvov a realizovateľnosťou opatrení na ich elimináciu, prípadne zmiernenie. Ďalšími aspektmi pre tvorbu súboru kritérií boli celková antropogénna záťaž dotknutého územia, zaťaženie obyvateľstva, narušenie ekologických vzťahov ako aj ekonomické súvislosti.

Z analýzy predpokladaných pozitívnych a negatívnych vplyvov, vyplývajúcich z realizácie PHSR PSK boli vybrané nasledovné tri kritériá:

- A – vplyv na prírodné prostredie a prírodné zdroje,
- B – vplyv na sídelné prostredie,
- C – vplyv na sociálnu a ekonomickú zložku životného prostredia.

Porovnanie variantov a návrh optimálneho variantu

Pre porovnanie variantov a výber optimálneho variantu bolo zvolené bodové hodnotenie jednotlivých kritérií v rozpätí 0 až 3 body. U navrhovaného variantu predpokladáme zmeny intenzity doterajších vplyvov, prípadne aj vyvolanie nových vplyvov, preto jednotlivé kritériá nadobúdajú hodnotu 1 až 3. Nulový variant je z hľadiska zmeny intenzity vplyvov a následne vyvolaných zmien neutrálny, preto bodová hodnota jednotlivých kritérií má hodnotu 0. Súčet bodového hodnotenia variantov umožňuje stanoviť predpokladanú vhodnosť variantov, stanoviť ich poradie a vybrať optimálny. Poznávame, že predpokladané vplyvy môžu byť pozitívne aj negatívne.

Tab. č. 32: Vhodnosť posudzovaných variantov

Kritérium	Hodnotenie variantov	
	Nulový variant	Navrhovaný variant
A – vplyv na prírodné prostredie a prírodné zdroje	0	+3
B – vplyv na sídelné prostredie	0	+2
C – vplyv na sociálnu a ekonomickú zložku životného prostredia	0	+3
Hodnotenie spolu	0	+8

Na základe vyššie uvedeného porovnania možno konštatovať, že **ako vhodnejší sa javí navrhovaný variant**, pričom suma potenciálnych vplyvov v jeho prípade nadobudla hodnotu **+8**.

Ťažkosť s poskytovaním potrebných informácií, technické nedostatky alebo neurčitosti
Vzhľadom na vysokú mieru neurčitosti vyplývajúcu z nízkej konkretizácie jednotlivých opatrení a aktivít uvedených v posudzovanom strategickom dokumente, bolo vyššie prezentované hodnotenie vykonané na základe kvalifikovaného expertného odhadu.

VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie

Proces monitorovania vychádza zo štruktúrovaného modelu riadenia na úrovni prioritných tém, priorít a opatrení. Monitorovanie a hodnotenie zabezpečujú všetky subjekty zúčastnené na riadení a implementácii PHSR PSK v rozsahu zadaných úloh a zodpovedností, a subjekty, ktoré čerpajú finančné prostriedky z fondov.

Stanovenie monitorovacích ukazovateľov (indikátorov) vplyvu koncepcie na životné prostredie

Pre jednotlivé opatrenia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015 boli určené indikátory výsledkov, ktoré merajú čo bolo v rámci programových aktivít vytvorené a indikátory dopadov, ktoré kvantifikujú následky programu.

Tab. č. 33: Ukazovatele (indikátory) výstupov

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor	Merná jednotka	Zdroj informácií
Podnikanie a inovácie	1. Rozvoj podnikania 2. Rozvoj cestovného ruchu	1. Počet realizovaných projektov zameraných na rozvoj výskumu a vývoja	počet	Úrad PSK
		2. Celkový počet novo vzniknutých klastrov	počet	Úrad PSK
		3. Počet novovzniknutých vedeckotechnických a vedeckých parkov, podnikateľských inkubátorov a inovačných centier	počet	Úrad PSK
		4. Počet novo zregenerovaných priemyselných zón	počet	Úrad PSK
		5. Počet projektov novo vybudovanej a zrekonštruovanej infraštruktúry cestovného ruchu	počet	Úrad PSK
		6. Počet novo vytvorených a rozšírených produktov cestovného ruchu	počet	Úrad PSK
Ľudské zdroje	8. Rozvoj informatizácie 9. Skvalitnenie stredného školstva 10. Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti 11. Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít	Nové/obmenené študijné odbory	počet	Úrad PSK
		1. Nové/obmenené programy pre nezamestnaných	počet	ÚPSVaR SR
		2. Počet projektov zameraných na zvýšenie podnikateľských aktivít v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou	počet	Úrad PSK
		3. Počet projektov zameraných na rozvoj IKT	počet	Úrad PSK
		4. Počet projektov zameraných na skvalitnenie manažmentu škôl	počet	Úrad PSK
Kvalita života	3. Tvorba krajiny a protipovodňová	1. Počet projektov zameraných na protipovodňovú ochranu	počet	Úrad PSK

	4. Ochrana vôd 5. Využívanie obnoviteľných zdrojov energie 6. Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva 12. Zlepšenie ponuky sociálnych služieb 13. Špecializácia a modernizácia nemocníc 14. Rozvoj regionálnej kultúry 15. Šport pre všetkých	2. Projekty zamerané na rekonštrukcie a intenzifikácie ČOV nad 2000 EO	počet	Úrad PSK
		3. Vznik nových ÚSES	počet	Úrad PSK
		4. Počet projektov zameraných na oblasť využívania OZE	počet	Úrad PSK
		5. Počet projektov z cieľom zhodnocovania odpadov	počet	Úrad PSK
		6. Počet projektov zameraných na služby sociálnej integrácie	počet	Úrad PSK
		7. Počet projektov zameraných na podporu zdravia	počet	Úrad PSK
		8. Počet projektov zameraných na modernizáciu zdravotníckych zariadení	počet	Úrad PSK
		9. Počet projektov zameraných na rozvoj a rozšírenie ponuky kultúrnych služieb	počet	Úrad PSK
		10. Projekty zamerané na rozšírenie ponuky športového vyžitia obyvateľov	počet	Úrad PSK
		Infraštruktúra	7. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	1. Dĺžka novo zrekonštruovaných dopravných komunikácií II. a III. triedy
2. Počet projektov zameraných na rozvoj integrovaného dopravného systému	počet			Úrad PSK

Tab. č. 34: Ukazovatele (indikátory) dopadov

Oblasť	Prioritná téma	Indikátor	Merná jednotka	Zdroj informácií
Podnikanie a inovácie	1. Rozvoj podnikania 2. Rozvoj cestovného ruchu	1. Hrubý domáci produkt na obyvateľa	tis. EUR	ŠÚ SR
		2. Počet pracovných miest vo výskume a vývoji	počet	ŠÚ SR
		3. Využívaná plocha novo postavených a regenerovaných objektov – podiel využívanej plochy z celkovej ponuky plôch novo postavených a regenerovaných objektov	%	Úrad PSK
		4. Počet priemyselných podnikov	počet	ŠÚ SR
		5. Počet malých a stredných podnikov	počet	ŠÚ SR
		6. Počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach	počet	ŠÚ SR
		7. Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach	počet	ŠÚ SR
Ľudské zdroje	8. Rozvoj informatizácie 9. Skvalitnenie stredného školstva 10. Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti 11. Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných	1. Miera nezamestnanosti	%	ŠÚ SR
		2. Uplatnenie absolventov	Hodnotenie na základe hodnotiacej štúdie	
		3. Počet obyvateľov zúčastňujúcich sa ďalšieho vzdelávania	%	ŠÚ SR
		4. Zvýšenie zamestnanosti a vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK a zlepšenie ich životných podmienok	Hodnotenie na základe hodnotiacej štúdie	

	rómskych komunít	5. Využívanie 6. e-spravovania v samospráve na regionálnej úrovni	Hodnotenie na základe hodnotiacej štúdie	
Kvalita života	3. Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana 4. Ochrana vôd 5. Využívanie obnoviteľných zdrojov energie 6. Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva 12. Zlepšenie ponuky sociálnych služieb 13. Špecializácia a modernizácia nemocníc 14. Rozvoj regionálnej kultúry 15. Šport pre všetkých	1. Napojenie obyvateľstva na verejný vodovod	%	ŠÚ SR
		2. Napojenie obyvateľstva na verejnú kanalizáciu a ČOV	%	ŠÚ SR
		3. Následky povodní – náklady a škody	mil. Eur	MP SR, MŽP SR, VÚVH
		4. Vývoj príspevku elektriny z obnoviteľných zdrojov energie k celkovej spotrebe elektrickej energie	%	ŠÚ SR
		5. Nakladanie s komunálnym odpadom (tony)	%	ŠÚ SR
		6. Percento vyseparovaných komunálnych odpadov k celkovému produkovanému množstvu komunálnych odpadov	%	ŠÚ SR
		7. Spokojnosť obyvateľov kraja so sociálnou a zdravotnou infraštruktúrou	%	Prieskum verejnej mienky
		8. Zvýšenie počtu návštevníkov kraja	%	ŠÚ SR
		9. Spokojnosť obyvateľov s možnosťou športového vyžitia	%	Prieskum verejnej mienky
Infraštruktúra	7. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	1. Výkony v osobnej cestnej doprave	mil. os/km	ŠÚ SR
		2. Počet dopravných nehôd a počet usmrtených a zranených osôb v dôsledku dopravnej prevádzky	osoby	ŠÚ SR

Pre proces monitoringu vplyvov na životné prostredie je možné využiť synergické efekty s procesom monitorovania fondov EÚ, ktoré sa uskutočňuje prostredníctvom IT monitorovacieho systému (IT monitorovací systém pre štrukturálne fondy a Kohézny fond je informačný systém, ktorý slúži na podporu riadenia, monitorovania, finančného riadenia a kontroly projektov spolufinancovaných zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu).

Pre účely monitorovania vplyvov na životné prostredie je možné IT monitorovací systém využiť najmä na:

- zabezpečenie zberu štatistických a finančných údajov o realizácii projektu;
- sledovanie monitorovacích ukazovateľov environmentálnych efektov na úrovni jednotlivých opatrení a priorít PHSR PSK;
- agregáciu výsledkov monitorovania za účelom vyhodnocovania efektov a efektivity projektov, jednotlivých prioritných osí a Programu ako celku.

VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie

Vzhľadom na polohu Prešovského kraja je predpoklad, že pri realizácii vybraných činností môže dôjsť k cezhraničným vplyvom. Týka sa to najmä opatrení v oblasti cestovného ruchu, dopravnej infraštruktúry a protipovodňovej ochrany, kde môže dôjsť k potenciálnym vplyvom, ktoré sa môžu dotýkať najmä územia Poľskej republiky. Všetky projekty, ktoré súvisia s navrhovanými opatreniami sa budú posudzovať z hľadiska vplyvov na životné prostredie. Podľa zákona č. 24/2006 Z. z. sa mnohé z nich posudzujú bez limitu.

Možno očakávať, že dôjde k významne pozitívnym vplyvom, ktoré môžu mať aj cezhraničný charakter, a to v súvislosti s navrhovanými environmentálnymi opatreniami (napr. príprava programov starostlivosti o chránené územia NATURA 2000, programov záchrany pre kriticky ohrozené rastliny a živočíchy, napojenie na európsku sieť cyklomagistrál a pod.). Aby sa ešte lepšie posilnili očakávané pozitívne vplyvy odporúčame tieto plánované aktivity konzultovať s orgánmi a zainteresovanými organizáciami susedných štátov – Poľskej republiky a Ukrajiny.

V oblasti dopravy v rámci Opatrenia 1.7 - Zlepšenie cezhraničnej dopravnej prepojenosti kraja vyplynula požiadavka z poľskej strany o náhradné riešenie hraničného priechodu pre ťažkú nákladnú dopravu (nad 7,5 t) niektorým bližším prechodom (Mníšek n/Popradom - Piwniczna, Čirč – Leluchow) ako je Vyšný Komárnik z dôvodu skrátenia dopravných vzdialeností.

V zmysle platnej legislatívy budú jednotlivé projekty, ktoré súvisia s navrhovanými opatreniami posudzované z hľadiska vplyvov na životné prostredie v procese EIA.

V prípade, že budú identifikované akékoľvek predpokladané negatívne vplyvy presahujúce štátne hranice, budú o tom dotknuté strany včas informované

IX. Netechnické zhrnutie poskytnutých informácií

Účel a cieľ Stratégie

PHSR PSK predstavuje strednodobý programový dokument rozvoja samosprávneho kraja na roky 2008 – 2015 spracovaný v zmysle § 9 Zákona č.539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja, s pôsobnosťou pre územie Prešovského kraja, ktorý konkretizuje strategické ciele a rozvojové aktivity vo forme konkrétnych opatrení a stanovuje návrh spôsobov financovania a implementácie.

Hlavným cieľom PHSR PSK je jeho realizácia, čiže dosiahnutie cieľov stanovených v návrhovej časti PHSR PSK prostredníctvom realizácie príslušných tém, opatrení, projektov a programov.

Popis PHSR PSK

Štruktúra strategického dokumentu a obsahová náplň jednotlivých kapitol vychádzajú z tohto zákona ako aj z metodických pokynov pre vypracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja vydaných Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR. Dokument je v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v Národnej stratégii regionálneho rozvoja SR, nemá presne určený územný priemet jednotlivých opatrení. Keďže ide o veľmi široký záber jednotlivých priorit je vysoká pravdepodobnosť, že dotknutými obcami je všetkých 666 obcí Prešovského kraja.

PHSR PSK určuje hlavné smery rozvoja územia Prešovského samosprávneho kraja do roku 2015, je nástrojom pre vykonávanie podpory regionálneho rozvoja, ktorého cieľom je zvyšovanie regionálnej konkurencieschopnosti, znižovanie nežiaducej regionálnej rozdielnosti pri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja regiónov. Poskytuje komplexný pohľad (analýzu) na súčasný stav hospodárskej a sociálnej situácie kraja a na stanovenie rozvojových priorit a stratégií.

Textová časť dokumentu sa člení do 4 základných častí:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja PSK na obdobie 2008-2015, ktorý obsahuje:

- 1 Metodika procesu prípravy Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja pre Prešovský samosprávny kraj na obdobie 2008 – 2015
- 2 Východiska pre zostavenie stratégie PHSR PSK
- 3 Rozvojové smerovanie Prešovského kraja do roku 2015
- 4 Stratégia rozvoja Prešovského kraja
- 5 Akčný plán
- 6 Návrh manažmentu PHSR PSK
- 7 Zoznam

Príloha A - Popis súčasného stavu v Prešovskom kraji, ktorá obsahuje:

- IV. Základná charakteristika kraja
- V. Makroekonomická analýza
 1. Rozvojový potenciál
 2. Ekonomická výkonnosť
 3. Trh práce
- VI. Socio-ekonomická analýza
 1. Hospodárstvo
 2. Cestovný ruch
 3. Školstvo a vzdelávanie
 4. Sociálne zabezpečenie
 5. Zdravie a zdravotnícka starostlivosť

6. Marginalizované rómske komunity v Prešovskom kraji
7. Regionálna kultúra
8. Šport
9. Infraštruktúra
10. Technická infraštruktúra
11. Životné prostredie, krajina a prírodné zdroje

Príloha B - Analýza problémov v prioritných oblastiach rozvoja Prešovského kraja, ktorá obsahuje:

- 1 Rozvoj podnikania
- 2 Rozvoj cestovného ruchu
- 3 Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana
- 4 Ochrana vôd
- 5 Využívanie obnoviteľných zdrojov energie
- 6 Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva
- 7 Rozvoj dopravnej infraštruktúry
- 8 Rozvoj informatizácie
- 9 Skvalitnenie stredného odborného školstva
- 10 Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti
- 11 Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít
- 12 Zlepšenie ponuky sociálnych služieb
- 13 Špecializácia a modernizácia nemocníc
- 14 Rozvoj regionálnej kultúry
- 15 Šport pre všetkých

Príloha C - Stratégia rozvoja Prešovského kraja do úrovne aktivít, ktorá obsahuje:

1. Prioritná téma: Rozvoj podnikania
2. Prioritná téma: Rozvoj cestovného ruchu
3. Prioritná téma: Tvorba krajiny a protipovodňová ochrana
4. Prioritná téma: Ochrana vôd
5. Prioritná téma: Využívanie obnoviteľných zdrojov energie
6. Prioritná téma: Zlepšenie manažmentu odpadového hospodárstva
7. Prioritná téma: Rozvoj dopravnej infraštruktúry
8. Prioritná téma: Rozvoj informatizácie
9. Prioritná téma: Skvalitnenie stredného odborného školstva
10. Prioritná téma: Predchádzanie dlhodobej nezamestnanosti
11. Prioritná téma: Zníženie sociálnej vylúčenosti marginalizovaných rómskych komunít
12. Prioritná téma: Zlepšenie ponuky sociálnych služieb
13. Prioritná téma: Špecializácia a modernizácia nemocníc
14. Prioritná téma: Rozvoj regionálnej kultúry
15. Prioritná téma: Šport pre všetkých

Popis súčasného stavu ŽP

Ovzdušie - Podľa prílohy č. 8 vyhlášky MŽP SR č. 705/2002 Z. z. o kvalite ovzdušia v znení vyhl. 351/2007 Z. z. je územie SR rozdelené na aglomerácie a zóny, v ktorých sa vyhodnocuje dodržanie kvality ovzdušia. Pre väčšinu znečisťujúcich látok je Prešovský kraj zónou. Pre ozón, polycyklické aromatické uhľovodíky, arzén, kadmium, nikel a ortuť je zónou celé územie SR okrem aglomerácie Bratislava.

V zóne Prešovský kraj boli pre rok 2008 vymedzené podľa § 9 ods. 3 zákona o ovzduší 2 oblasti riadenia kvality ovzdušia pre znečisťujúcu látku PM₁₀, v ktorých podľa § 11 ods. 2 zákona o ovzduší KÚŽP v Prešove vypracoval programy na zlepšenie kvality ovzdušia. Tuhé častice PM₁₀ sú tuhé znečisťujúce látky, ktoré prejdú zariadením selektujúcim častice s aerodynamickým priemerom 10 µm s 50 % účinnosťou.

Kvalita ovzdušia je považovaná za dobrú, ak úroveň znečistenia neprekračuje limitné hodnoty (LH) alebo cieľové hodnoty (CH). V roku 2008 nebola v Prešovskom kraji prekročená žiadna limitná hodnota, cieľová hodnota a neboli ani dosiahnuté hodnoty znečistenia kvality ovzdušia, pri ktorých by vznikli podmienky na vyhlásenie signálov smogovej situácie „Upozornenie“ a „Regulácia“, resp. „Varovanie“ pre NO₂, SO₂ a prízemný ozón.

Množstvo emisií základných znečisťujúcich látok produkovaných z týchto zdrojov v rokoch 2000 – 2008 je uvedené v príslušnej tabuľke. V roku 2008 došlo v porovnaní s predchádzajúcim rokom na území Prešovského kraja k zníženiu emisií všetkých základných znečisťujúcich látok okrem TOC.

Voda – Na území Prešovského kraja sa nachádzajú horné úseky hlavných tokov Hornád, Torysa, Topľa, Ondava a Laborec, ktoré nie sú ešte výraznejšie postihnuté antropogénnou činnosťou. Výnimkou je rieka Poprad, ktorej celé povodie na území SR je v Prešovskom kraji a v svojom 137 riečnom kilometri prechádza do Poľskej republiky. Tiež dve nádrže, ktoré sa nachádzajú na riešenom území, Starina a najmä Veľká Domaša významne hydrologicky, ale i kvalitatívne ovplyvňujú toky, na ktorých ležia. Povodie rieky Poprad zahŕňa veľmi významnú oblasť Vysokých Tatier, v ktorej sa nachádza jedenásť vodárenských tokov, využívaných k zásobovaniu pitnou vodou celej oblasti. Kvalita vody týchto vodárenských tokov, ktoré patria k najvýznamnejším ľavostranným prítokom rieky Poprad, je dobrá, vhodná na úpravu pre pitné účely. Určitým handicapom je ich nízka mineralizácia a tiež mikrobiologické vlastnosti. Pod liečebno-rekreačno-športovými areálmi riešenej oblasti Vysokých Tatier však dochádza k evidentnému znečisťovaniu týchto prítokov a toto znečistenie je dopravované do rieky Poprad. Prvý takýto prítok je Mlynica, ktorá odvádza odpadové vody z oblasti Štrbského Plesa. Preto je voda Popradu v trati nad prítokom Mlynice čistá, len s nepriaznivejším mikrobiologickým zložením a pod Mlynicou nadobúda charakter silne znečistenej povrchovej vody. Zhoršujú sa parametre mikrobiologického zloženia a zvyšuje sa obsah zlúčenín dusíka. Evidovaný je tiež zvýšený obsah ťažkých kovov, najmä zinku, medi a v menšej miere tiež chrómu. Nečistené odpadové vody z mestského komplexu Svit a nedostatočne čistené odpadové vody z mesta Poprad spôsobujú, že organické znečistenie vody (BSK₅) prekračuje medzné hodnoty vyplývajúce z nariadenia vlády SR č. 491/2002 Z. z. zo 17. júla 2002, s účinnosťou od 1. septembra 2002, ktorým sa ustanovujú kvalitatívne ciele povrchových vôd a limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia odpadových vôd a osobitných vôd a zvýšené koncentrácie ťažkých kovov, ortuti (V trieda čistoty), zinku (IV), medi (III), určujú vode tiež charakter veľmi znečistenej vody až po Veľkú Lomnicu. Ľavostranné prítoky s čistejšou vodou i samočistenie zlepšujú kvalitu vody Popradu až po zaústenie odpadových vôd z ČOV Kežmarok, ktoré zvyšujú obsah zlúčenín dusíka. V ďalšej trati, po Starú Ľubovňu, sa voda rieky pomaly zlepšuje, i keď viaceré parametre jej dávajú charakter znečistenej až silne znečistenej vody. Výrazne zhorší jej kvalitu odpadová voda pritekajúca z ČOV Stará Ľubovňa, ktorá pridáva okrem iného znečistenie fenolmi (IV). I keď sa po štátnu hranicu kvalita vody zlepší, predsa na základe ukazovateľov BSK₅ (III), dusitanov (V), fenolov (IV) a koliformných baktérií (IV) má voda charakter silne až veľmi silne znečistenej vody.

Odpady – Celkové množstvo odpadu vzniknutého v Prešovskom kraji v roku 2009 bolo 521 730,1 ton. Z toho bolo zhodnotené materiálovo, energeticky, kompostovaním a iným spôsobom zhodnocovania 244 236 ton odpadov, zneškodnené formou skládkovania 222 734,9 ton, spaľovaním bez energetického využitia 2 557,7 ton, iným spôsobom zneškodňovania 37 465,6 ton. Neuvedeným spôsobom nakladania bolo naložené s 14 735,9 tonami.

Vznik odpadov podľa kategórií odráža štruktúru ekonomických činností vykonávaných na území kraja. Vzhľadom na pomerne nízke zastúpenie priemyselnej činnosti podiel Prešovského kraja na vzniku nebezpečných odpadov v SR bol v roku 2008 – 1,68% a vzniku ostatných odpadov (v tom komunálnych) 98,32%. Na komunálnej úrovni sú zavádzané systémy separovaného zberu tak, aby sa dosiahol cieľ zapojenia 65 % obyvateľov a množstvo vyseparovaného odpadu cca 35 kg/obyvateľa za rok. Systém separovaného zberu si zvolí obec podľa špecifických potrieb a podmienok územia. Maximálne zintenzívnenie separovaného zberu je pozorované vo všetkých obciach Prešovského kraja.

Podľa spôsobu využitia vlastností odpadu sa zhodnocovanie delí na materiálové a energetické, pričom sa uprednostňuje materiálové zhodnocovanie pred energetickým. Materiálové zhodnocovanie je použitie odpadu na výrobu nového produktu.

Recyklácia zberového papiera je významným trendom v ochrane životného prostredia vzhľadom na to, že sa šetria prírodné zdroje – drevná surovina a energia. V Prešovskom kraji nie je zariadenie na zhodnocovanie zberového papiera, ale sú zriadené zberne, ktoré sú napojené na spracovateľov zberového papiera. Podobná situácia je v prípade skla, pri ktorom existujú v kraji len zberne zaoberajúce sa zberom

tejto komodity. Na zhodnocovanie plastov sú v kraji vybudované zariadenia, ktoré komplexne pokrývajú územné a kapacitné požiadavky.

Kapacitne ja vyriešená aj recyklácia odpadu z hliníka, spracovanie obalových materiálov z hliníka a jeho zliatin, ako aj na zhodnocovanie z viacvrstvových kombinovaných materiálov, ktoré obsahujú hliníkovú vrstvu. Odpadové oleje sú významnou komoditou, ktorej materiálové zhodnotenie vo forme regenerácie. Regenerácia odpadových olejov pozostáva z filtrácie, odstránenia vody a uhl'ovodíkových podielov a hrubých nečistôt z pôvodnej suroviny.

Hluk - Hluková záťaž obyvateľstva rastie spolu s vzrastajúcim objemom dopravy. Zvýšená hladina hluku sa prejavuje hlavne v mestách, popri komunikáciách vyšších tried, hlavných železničných tratí, letísk a priemyselných aglomerácií. Strategickým zámerom je znižovanie počtu obyvateľov zasiahnutých hlukom v dennej dobe s hodnotami vyššími než je stanovený limit. Z toho vyplýva požiadavka riešenia emisií hluku – znižovanie hlučnosti strojov a zariadení a riešenie imisií hluku – stavebné a technické protihlukové opatrenia.

Staré záťaže - Za staré ekologické záťaže je možné považovať predovšetkým uzatvorené, technicky nevyhovujúce skládky odpadu, ktoré vznikli v minulosti alebo boli prevádzkované na základe osobitných podmienok a staré ekologické záťaže, ktoré sú späté s procesom privatizácie, hlavne priemyselných podnikov. Sanácia kontaminovaného prostredia prebiehala na rade lokalít, súčasne sú spracovávané analýzy rizík a sú pripravované sanácie pre ďalšie lokality.

Ochrana prírody - V Prešovskom kraji bolo vyhlásených, resp. sem plošne zasahuje 5 národných parkov a 2 chránené krajinné oblasti. Celková výmera národných parkov v kraji je 74 997 ha, čo predstavuje 8,3 % z výmery kraja. Ďalších 5,9 % tvoria ich ochranné pásma. Chránené krajinné oblasti zaberajú v kraji 31 594 ha, čo znamená 3,5 % z celkovej plochy kraja.

V členení podľa jednotlivých stupňov ochrany zaberajú v Prešovskom kraji územia s 2.-5. stupňom ochrany 219 986 ha, t.j. 24,52 % z celkovej plochy kraja. Najvyšší podiel dosahujú tieto územia v okrese Poprad, najnižší v okrese Sabinov (viď. Tab.č.119).

V Prešovskom kraji je vyhlásených: 55 národných prírodných rezervácií, 81 prírodných rezervácií, 3 národné prírodné pamiatky, 30 prírodných pamiatok, 7 chránených areálov a 1 súkromná prírodná rezervácia. Ako prírodné pamiatky sú zákonom chránené tiež všetky jaskyne a prírodné vodopády.

Sústava NATURA 2000 je sústava chránených území členských krajín EÚ, ktorej hlavným cieľom je zachovanie prírodného dedičstva významného nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii. Sústavu NATURA 2000 tvoria dva typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) vyhlasované na základe smernice o vtákoch, v národnej legislatíve: chránené vtáčie územia;
- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) vyhlasované na základe smernice o biotopoch, v národnej legislatíve: územia európskeho významu;

V Prešovskom kraji sa nachádza, prípadne do neho zasahuje 64 území európskeho významu so stupňom ochrany 2. až 5. Ich celková rozloha v kraji je 130 000 ha a 9 chránených vtáčích území (CHVÚ).

V rámci posudzovania vplyvu tohto strategického dokumentu boli zhodnotené jeho predpokladané vplyvy na životné prostredie vrátane zdravia a navrhnuté opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov, ktoré by mohli vyplynúť z realizácie tohto strategického dokumentu.

Do tejto správy boli zapracované pripomienky a stanoviská zaslaných k oznámeniu o strategickom dokumente od dotknutých orgánov, obcí a miest a právnických osôb

č. j.: KÚŽP v Prešove 1/20 IO/O1442 –029/Dr a stanoviská dotknutých orgánov, obcí a miest a právnických osôb k Rozsahu hodnotenia strategického dokumentu "Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja PSK na obdobie 2008-2015"

Vplyvy strategického dokumentu, ktoré bolo možné predpokladať v rámci jeho posudzovania nie sú takého charakteru, aby spôsobili závažný negatívny vplyv na životné prostredie dotknutého územia. Po zohľadnení pripomienok uvedených v kapitole V. tejto Správy o hodnotení, nie sú ďalšie prekážky, ktoré by bránili jeho schváleniu.

X. Informácia o ekonomickej náročnosti

Problematika regionálneho rozvoja patrí medzi najzaváženejšie problémy súčasnej slovenskej spoločnosti. Slovensko charakterizujú výrazné regionálne rozdiely, pričom Prešovský kraj je dlhodobo hospodársky najslabším regiónom na Slovensku. Jedným z kľúčových nástrojov strategického manažmentu aj v Prešovskom kraji je Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015. Tento dokument bol schválený uznesením Zastupiteľstva PSK č. 378/2008 na zasadnutí dňa 1.7.2008, to znamená pred 1. januárom 2009. V zmysle platnej legislatívy, ktorou je Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja, bola v októbri 2010 vypracovaná jeho aktualizácia uvedeného dokumentu.

Dominantným znakom strategickej orientácie rozvoja hospodárstva kraja je úsilie o zdravý rozvoj hospodárstva kraja efektívne využívajúci jeho vnútorný potenciál a rozvojové faktory. Prešovský kraj má však nízky vnútorný investičný potenciál, čo značne obmedzuje realizáciu aktivít na zabezpečenie vytýčených cieľov. Možnosti financovania regionálneho rozvoja z rozpočtu Prešovského samosprávneho kraja sú minimálne. Prakticky jediným reálnym zdrojom financovania regionálneho rozvoja sú v súčasnosti štrukturálne fondy EÚ a ďalšie dotačné tituly, ktoré však zďaleka nepostačujú na financovanie pripravených projektových zámerov a odvetvových stratégií rozvoja kraja. Bez konkrétneho finančného krytia aj zo zdrojov štátneho rozpočtu pre jednotlivé prioritné oblasti zamerané v národnej stratégii pre Prešovský kraj ne je možné v plnej miere naplniť jej ciele.

Celkové financovanie realizácie jednotlivých aktivít PHSR bude potrebné riešiť priebežne na úrovni ročných plánov a ročného rozpočtu PSK podľa konkrétnych aktivít realizovaných v jednotlivých rokoch. Finančný plán PHSR sa preto zameriava len na analýzu možných zdrojov financovania realizácie aktivít/projektov PHSR. Na financovanie plánovaných aktivít PHSR môže PSK využiť nasledovné zdroje za súčasného dodržania pravidiel rozpočtového hospodárenia územnej samosprávy:

a - vlastné zdroje regionálnej samosprávy

bežné príjmy rozpočtov regionálnych samospráv

jednorazové zdroje získané odpredajom nestrategického majetku

dary, granty

emitovanie akcií

b - cudzie návratné zdroje

úvery z komerčných bánk

leasing

komunálne obligácie

návratná pomoc od štátu

dlhodobé dodávateľské úvery (PPP, EPC projekty)

c - cudzie nenávratné zdroje

prostriedky z fondov EU na realizáciu schválených projektov

prostriedky zo štátneho rozpočtu SR prostredníctvom rôznych dotácií a zdrojov z účelových fondov

prostriedky z fondov EU určené hospodársky zaostalým regiónom, regiónom s nepriaznivou štruktúrou zamestnanosti a podnikateľského prostredia

d - zdroje tretieho sektora

obchodné spoločnosti

fyzické osoby

medzinárodné organizácie

Je treba zdôrazniť, že rozvojové potreby východného Slovenska a Prešovského samosprávneho kraja nie sú dostatočne kryté, čo spôsobuje trvalé zaostávanie a prehlbovanie vnútroregionálnych i medziregionálnych rozdielov. Na to, aby Prešovský samosprávny kraj mohol plniť úlohu hlavného hráča

v oblasti regionálneho rozvoja na svojom území a byť zodpovedný nielen za tvorbu, ale aj za realizáciu Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja, je potrebné umožniť mu podieľať sa na spolurozhodovaní o použití centrálnych rezortných finančných zdrojov, ktoré smerujú do regiónov Slovenska v rámci regionálnej štátnej pomoci tak, aby bol schopný financovať aktivity v hodnotených prioritných oblastiach. Zvýšenie finančnej sily je možné riešiť zvýšením daňových príjmov cez širšie portfólio priamych daní (napr. stanovením podielu na dani z príjmu aj právnických osôb), alebo zavedením nových finančných nástrojov, ktoré prinesú dodatočné prostriedky na rozvojové projekty. Jedným z riešení posilnenia zdrojov Prešovského samosprávneho kraja na rozvojové aktivity sa ukazuje napríklad vytvorenie regionálneho rozvojového fondu, regionálneho inovačného fondu a nástrojov globálneho grantu na úrovni NUTS 2 resp. NUTS 3, do ktorého by na základe dohody o rozvojových prioritách a cieľoch okrem samosprávnych krajov prispieval aj štát. Regionálny rozvojový fond by mal prioritne za úlohu vyrovnávať neodôvodnené disproporcie medzi krajinami, ako aj vo vnútri krajov v oblasti infraštruktúry. Podporoval by subjekty lokalizované v kraji prostredníctvom pôžičiek a taktiež grantov, ako aj nízkych úrokových sadzieb na úvery z regionálneho rozvojového fondu.

Okrem uvedeného chceme upozorniť na skutočnosť, že jednotlivé prioritné oblasti určené v národnej stratégii pre Prešovský kraj nezahŕňajú kompletne celú šírku problematiky regionálneho rozvoja, ktorú musí kraj riešiť na regionálnej úrovni (napr. nie je zahrnutá problematika technickej a sociálnej infraštruktúry a pod.).

Prešovský samosprávny kraj je oprávnený čerpať pomoc v rámci cieľov viacerých programov Národného strategického referenčného rámca 2007 – 2013 a tiež Národného plánu rozvoja vidieka 2007 – 2013. Preto bude potrebné v záujme dosahovania ekonomicky najefektívnejších riešení venovať pozornosť koordinácii a prepojenosti intervencií z jednotlivých operačných programov. Jedine takýmto spôsobom bude možné dosiahnuť maximálne a udržateľné efekty s obmedzenými finančnými zdrojmi. Navyše, vyššie spomínaná koordinácia a prepojenosť bude súvisieť aj s ďalšími finančnými nástrojmi, napr. nadnárodné programy (horizontálne a komunitárne programy EÚ), národné dotácie a granty a úvery ako aj finančné mechanizmy iných krajín.

Je predpoklad, že si implementácia PHSR PSK bude vyžadovať aj zvýšenie kapacít na úrovni riadenia resp. manažmentu pri implementácii. Tento program kladie vysoké nároky na kvalifikačné, organizačné a riadiace kapacity ľudských zdrojov samosprávy a štátnej správy na všetkých hierarchických úrovniach. K naplneniu cieľov strategického dokumentu bude potrebný efektívny manažment a dobrá spolupráca so všetkými zainteresovanými stranami, ale najmä s kľúčovými aktérmi, s využitím všetkých formálnych aj neformálnych možností.

XI. Miesto a dátum vypracovania Správy o hodnotení strategického dokumentu PHSR PSK

Prešov, jún 2011

XII. Potvrdenie správnosti údajov

1. Spracovatelia Správy o hodnotení strategického dokumentu PHSR PSK

Riešiteľ: Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica
Riešiteľský kolektív CPPEZ Prešov

Koordinátor: Ing. Alexander TOKARČÍK, riaditeľ CPPEZ SAŽP Prešov

2. Potvrdenie správnosti údajov spracovateľa Správy o hodnotení strategického dokumentu PHSR PSK a oprávneného zástupcu navrhovateľa

V Prešove

Ing. Alexander TOKARČÍK
riaditeľ CPPEZ SAŽP Prešov

V Prešove

Mgr. Rudolf ŽIAK
Vedúci odboru regionálneho rozvoja

PRÍLOHA č. 1
Vybrané mapy Environmentálnej
regionalizácie SR (Mapy 1 – 19)